

İnsanın En Büyük İhtiyacı:

HİKÂYESİNİ ANLATMAK

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

İnsanın En Büyük İhtiyacı:
HIKÂYESİNİ ANLATMAK

YTB Yayınları: 90

ISBN: 978-975-17-6349-5

Genel Yayın Yönetmeni

Ali IŞIK

Editör

Sibel KILIÇ

Metin Editörü / Son Okuma

Merve Fatma ÖREN

Görsel Tasarım ve Uygulama

Rıhtım Ajans (www.rihitimajans.com.tr)

Baskı ve Cilt

Özel Ofset Basım Yay. Mat. Tic. San. Ltd. Şti.
Matbaacılar Sanayi Sitesi 1514 Sokak No: 6
Yenimahalle/ANKARA
(Sertifika No: 40365)

Yayın Yeri ve Tarihi

Ankara, Ekim 2025

Baskı Miktarı

1. Baskı, 500 adet

© TÜM YAYIN HAKLARI

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞINA AİTTİR.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından desteklenen bu yayındaki metin ile ilgili sorumluluk editörler ve metin yazarlarına aittir.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

İnsanın En Büyük İhtiyacı: Hikâyesini Anlatmak/Editör: Sibel Kılıç,-Ankara; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025, 152 s.;rnk; 11,5 x 21 cm,-(Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı yayınları; 90, Diaspora, Kardeş Topluluklar, Uluslararası Öğrenciler, Edebiyat)

YTB Yayınları

Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat - Ankara

Tel: 0(312) 218-40-00 Faks:0(312) 218-40-49

info@ytb.gov.tr kep adresi: ytb@hs01.kep.tr

İnsanın En Büyük İhtiyacı: HİKÂYESİNİ ANLATMAK

Uluslararası genç yazarların kaleminden...

TAKDİM

Anlamak; bize eşyanın ismi öğretildiğinden beri, bütün varlık serüvenimizin tam ortasında yer alan bir eylem. Bu eylem dil ve bilinç arasındaki sonsuz alışverişin sağlayıcısı olduğu gibi değişimin ve gelişimin de ilk adımıdır. Hislerimizi, düşüncelerimizi; başımızdan gelip geçeni varlığımıza dair bir delil bırakmak istermişçesine anlatmak ve anlattıklarımızın dünyada bir yankısını görmek isteriz. Dünyayı anlattıklarımız ölçüsünde değiştirmek isteriz, işte tam da bu ihtiyaçtan edebiyat, tarih ve diğer tüm beşeri bilimler meydana gelmiştir. Hikâyemiz ise hikâye kavramının kendisinden daha büyük ve eskidir. Bu kadim hikâye, bizi ve kendisini yazmaya devam ederken, bizim ona karşı en baştaki vazifemiz ise her zaman anlatmak olmuştur. Bu eseri de hikâyemizi anlatmanın önemine matuf bir çalışma olarak dikkatinize sunuyoruz.

Hâlihazırda modern dünyanın en büyük kültür ve düşünce müktesebatına sahip dillerinde hakikate yaklaşan kelimelerin bile yasak olduğu bir söylem kurulmuşken bizler bu eserle, 22 ülkeden 46 genç yazarın Türkçemizin çatısı altında hür kelimelerini buluşturduğunu görmenin heyecanını yaşıyoruz. O çatı ki, kendisine sığınan zihinlere yeni kavramların ve anlamların tohumlarını bağışlar...

Elinizde tutmuş olduğunuz bu çalışma; yurtdışı vatandaşlar, kardeş topluluklar ve uluslararası öğrencilerimizden 46 genç yazarımızın 2024 yılı Ekim ayında gerçekleştirilen III. Uluslararası Genç Yazarlar Buluşması'nda kaleme aldığı metinlerden müteşekkil bir eser olarak, Türkçemizin dünyanın farklı coğrafyalarından yazarların ortak düşünsel zemini hâline gelmiş olduğunun önemli

bir göstergesidir. Avrupa'dan Türkistan'a Ukrayna'dan Afrika'ya uzanan büyük bir coğrafyanın genç yazarları birlikte, kendi kültürlerinin Türkçedeki elçileri olarak gönül coğrafyamızın ve medeniyetimizin ortak anlatısı olacak bir hikâyeyi de yazmaya başlamış oldular. Çünkü biliyorlar ki bu hikâyeyi onlar yazmadığında; onlar adına yazılacak ve hâkim söyleme eklemlenecek hikâyelerde başkahraman olarak görülmeleri mümkün değil; genç yazarlarımız kendi hikâyelerinin kahramanı olmanın ve bunu kardeşlik ikliminde gerçekleştirebilmenin en güzel örnekleri.

Soykırımların, işgallerin hâkim söylemin oluşturduğu sisler içinde gerçekleştirildiği günümüz dünyasında, kelimenin ve kalemin gücünü; yazmanın ve anlatmanın kudretini kuşanmanın gerekliliği daha da artmış bulunuyor. Bir varlık kanıtı olarak "insanın en büyük ihtiyacının neden hikâyesini anlatmak olduğu" konusu üzerinde birlikte kafa yoran genç yazarlarımız da en nihayetinde dünyanın bir kısmının diğerlerinden üstün sayılmasını sağlayan o hâkim söylemin alternatifini üretmenin ve kendi hikâyemizi sahiplenmenin mümkün olabildiğini göstermiş oluyorlar.

Bu kıymetli eserde emeği olan tüm yazarlarımızı tebrik ediyor, yazarlık serüvenlerinin hayırlı ve bereketli olmasını temenni ediyorum.

Abdulhadi TURUS

YTB Başkanı

İÇİNDEKİLER

Abdallah El Najjar / <i>İki Dünya Arasındaki Hikâye: Bir İnsan</i>	9
Abdulvahab Mustafalı / <i>Benim İhtiyacım: Paylaşmak</i>	11
Aidana Myrzabay / <i>İnsanın Derdi Anlatmak mı?</i>	13
Ali Fahd / <i>Qrûnmilâ</i>	15
Alper Tunçyürek / <i>Uykusuzlar</i>	21
Altay Mısırlı / <i>Korkunun Mirası</i>	25
Anna Harbuziuk / <i>Hikâyenin İki Kutbu: Anlatan ve Dinleyen</i>	29
Asma Azreug / <i>Her Şey Anlatmakla Başlar</i>	33
Asmaa Hamdy Heder / <i>Kalem; Kalbin Dili ve Hayatın Nabızı</i>	35
Ayşe Ünlü / <i>Kalk ve Kuşan Hikâyen!</i>	39
Aytan İsayeva / <i>Dijitalden Kâğıda</i>	43
Behiya Arıkan / <i>İnsan Neden Yazmaz?</i>	47
Ceyda Lama Ârif / <i>Hikâyem Kalsın Geride</i>	49
Esma Deli Hasan / <i>Apothimena</i>	51
Esra Hanım Akdeniz / <i>Yazarın İzdırabı</i>	53
Fatma Shaker Abdelfattah Elsayed / <i>Biz mi Hikâyemizi Anlatıyoruz, Yoksa Hikâyemiz mi Bizi Anlatıyor?</i>	55
Fatma Türk / <i>Karakutularımızı Yutan Hikâyelere Tutunma İhtiyacı</i>	59
Gülsüm Durna / <i>Arzuhâl</i>	63
Gyunel Mamedova / <i>Kendi Gölge</i>	65
Halil Aykut İnce / <i>Kapılar</i>	69
Hasret Doğanay / <i>İyileşmek İçin Yazmalı</i>	71
Hassan Mansour / <i>Harflerle Bir Sohbet</i>	73
Hatyja Nartajiyeva / <i>Yazmak Boynunun Borcudur</i>	75
Huriye Seyidömer / <i>Çatlayan Toprak Parçası</i>	79
Lamiya Şirvanzada / <i>Lavanta Demeti</i>	83

Medadin Limani / <i>İnsan, Allah'ın Hikâyelerinde Saklı</i>	87
Mehmed Ârif / <i>Bililmeyi İstemek</i>	91
Mehmet Yasir Cebeci / <i>Her An Bir Hikâye Saklar</i>	93
Merve Fatma Ören / <i>Kehf'ten Keşfe</i>	95
Mihriban Harbi / <i>Kalemi Düşüren Kaybeder</i>	99
Mohamed Abdalla Khazin / <i>Hayal Bohçasından</i>	101
Musaab Treesh / <i>Merceğin İçinden Hikâye</i>	105
Nazlı Balcı / <i>Anlatılmayı Bekleyen Hikâyen</i>	107
Nezahat Ceylan / <i>O Hâlde Varım</i>	109
Nüket Durur / <i>Yeniden Doğuşun Bileti</i>	111
Rahim Rahimov / <i>İhtiyaçlar Skalasının Zirvesi: Sevgi</i>	115
Ramezan K. Sahebdivani / <i>Hikâyenin Kendi Öyküsü</i>	119
Sara Muliç / <i>Su Gibi, Sonsuzluk Gibi</i>	123
Sena Şeker / <i>Anlatılmayan Yarım Kalır</i>	125
Sevda Bayraktar / <i>Eşikteki Ben</i>	129
Sümeyye Sabuncu / <i>Anlattığım Kimin Hikâyesi?</i>	135
Şebnem Hamurcu / <i>Hikâye Anlatmak: Bir Varoluş Çılgılığı</i>	137
Tuana Yüksel / <i>Unutmamak Adına Anlatmak</i>	141
Yasemin Kelkit / <i>Yazmasam Öler müyüm?</i>	143
Yasin Durat / <i>Yemek, İçmek Ondan Sonra da Anlatmak mı?</i>	145
Zeynep Zuhal Kılınç / <i>İnsan Ruhunun Ezgisi: Hikâye Anlatmak</i>	149

İKİ DÜNYA ARASINDAKİ HİKÂYE: BİR İNSAN

abdallah alnajjar

~filistin~

Hikâye dediğimiz şey tam olarak nedir? Aslına bakarsak, kısacık bir zaman dilimi... Bazen acılarla, bazen mutluluklarla, bazen hüznle ya da gözyaşıyla, bazen de sınırı aşan her şeyle dolu bir kavram olabilir.

Bir hikâye demek, belki de yaşanmamış bir şeyi yaşamak demektir ya da belki anlatmaktan kaçındığımız anıları hatırlamak... Bir umuda tutunmak veya bir şefaate bulabilmektir. Ama benim için en çok, gerçeği sımsıkı tutabilmek içindir hikâyeler ve en çok insanlığımıza dokunabilmek içindir.

İki dünya, İki gerçeklik... Gazze’de her gün başka bir hayatta kalma mücadelesi. Elektrik, su ve hatta yiyecek sıkıntısı, gündelik yaşamın içine kök salmış zorluklarla dolu bir hayat. Çocukların, sokaklarda oyun oynamak yerine bomba seslerine alışmak zorunda kalmaları... Bir yere gidecekleri zaman bile düşünmeleri gereken o görünmez sınır çizgileri... bir hayat ve bir ölüm sınırır... Bu, hayatın vahşi ve acımasız yüzü olsa gerek. Oysa Gazze dışındaki insanlar, çoğu zaman bu zorlukların, yoksunlukların farkında bile değil. Onlar için dünya, internet bağlantısından, işe geç kalmaktan ya da belki sabah kahvesi içmemekten ibaret çok basit sorunlardan yakınmak da olabilir. İki dünya arasındaki bu müthiş uçurum, sadece coğrafi bir fark değil, aynı zamanda zihinsel bir uzaklık ve insanlıktan uzaklık...

İki dünya arasındaki uçurum... Sessizliğe bile uzar... Birinde sessizlik, çoğu zaman fırtına öncesi sessizliği andırıyor. Bir patlama, bir ölüm sesi, her an her şeyin değişebileceği gerçeği... Diğerinde ise

sessizlik, rahatlatıcı bir şey, bir iç huzuru... Sevdiklerine güvenle iyi geceler dileyebiliyor o sessizlik türünde insan... Oysa diğer sessizlik türünde, o yerde uyku bile çoğu zaman bir lüks hâline geliyor; her ses, her sessizlik, belki de bir tehlikenin habercisi olabiliyor. İşte iki dünya ve bu dünyalarda çocuk olmak bile çok farklı, aslında çocuk olmak her yerde güzel sanılır. Oysa çocukluk Gazze’de çok erken biter... Ve belki de bu dünyaya gelmeden diğerine gitmek vardır o yerde... Hayatta kalmanın, acıların, korkuların gölgesinde büyüyen çocuklar... Daha küçücük yaşta hayatın sert yüzünü görüyor, hayatın bir insanı nasıl erken olgunlaştırdığını öğreniyorlar.

İki kader ve iki dünya ve iki hikâye... Burada bir seçim söz konusu değil; bu bir hayat hikâyesi, bir tarih hikâyesi, bir halk hikâyesidir... Bir yanda kaderin kısıtladığı bir dünya; diğer yanda ise kaderin çok da önemsenmediği bir hayat. Bu fark, hayatın her anında, her kararda hissediliyor ve hissettiriyor kendini. Gazze’deki insanlar, hayatta kalabilmek için seçim hakkına sahip değilken, dışındaki dünyada insanlar kendi dünyalarını özgürce şekillendirebiliyorlar mıdır gerçekten? Zannetmem...

Garip bir şekilde, orada insanlar zorluklar içinde birbirlerine sıkı sıkıya bağlı. Aileler, komşular, hatta tanımadıkları insanlar birbirine kol kanat geriyor, yaralarını birlikte sarıyor. Onun dışındaki dünyada ise insanlar daha yalnız, daha mesafeli... Gazze, öyle sıradan bir yer değil; ait olduğumuz topraklar için, ait olduğumuz kültür, dil ve değerler için her şeyden vazgeçmeyi göze alabileceğimiz bir fedakârlık demektir. Sadece bir kelimeyi ya da güzel bir hikâyeyi değil, kimi zaman sevdiklerimizden uzak kalmayı, kimi zaman bir çatışmanın ortasında bulunmayı ve en nihayetinde canımızdan bile vazgeçmeyi içeren bir destan...

Her iki dünya da kendi gerçeğinde yaşıyor, kendi yaralarını sarıyor, kendi hikâyelerini anlatıyor. Ama bu hikâyelerde, en temel insani değerler, duygular her zaman var. Gazze’deki insanlar için en basit şeyler bile ulaşılması güç bir hayalken; diğerleri bu hayalleri zaten gerçek sanıyor. Hikâye dediğimiz şey, belki de bu zıtlıklar içinde daha anlamlı hâle geliyor. İnsanı insan yapan, karşılaştığı zorluklarda gösterdiği direnç, umut ve hayata tutunma gücü değil midir?

BENİM İHTİYACIM: PAYLAŞMAK

abduvahab mustafalı

~azerbaycan~

Adem evladı sosyal bir varlık olarak yaratılmıştır. Bu ifade belki de birçokları tarafından kabul görecektir. Burada bir sorun yok. Ancak devamında “paylaşmak / paylaşımcı olmak onun doğasında vardır” fikri ise Rusların deyimiyle “слишком громко сказано” (aşırı yüksek sesle söylenmiş) olarak nitelendirilebilir. Yani çok iddialı, esaslandırılmaya ihtiyaç duyan ve hatta ispatlanması da elzem olandır. Ancak insan neyi paylaşmalı ve nasıl paylaşmalı? Her insan paylaşımcı mıdır? Özellikle yaşadığımız son birkaç yüzyılda, hususen de bu son “muasır” dönemde bireyin paylaşımcı olması bir hayli garipsenecek hâl almış durumdadır. Bunun nedeni buradaki “paylaşmak” kelimesinin genel olarak maddi olarak algılanmasıdır. Oysaki kazanması ve kaybetmesi çok da müşkül mesele olmayan maddi gücün ötesinde çok daha büyük önem arz edebilen maneviyat da bulunmaktadır.

İnsanoğlu malını-mülkünü paylaşmaktan sakınabilir belki, ancak duygularını paylaşmak noktasında henüz tamamen bencil bir duruma düşmüş değildir. Dünyada bulunan her çeşit insan evladı mutlak ki, duyguya ve onun söze, yazıya, davranışa dökülen hâllerine vakıftır. Kabul edilmesi gereken bir gerçeklik var; Byung-Chul Han’ın dediği gibi her geçen gün enformasyon çağının hızlı ilerlemesi, anlatıcılığı, bilhassa hikâye anlatıcılığını bozmuştur. Hatta bir diğer ifadeyle, hikâye anlatıcılığı, yerini haber/bilgi/enformasyon aktarıcılığına bırakmıştır. Öyle ya da böyle değişmeyen bir gerçeklik var, bir şeylerin hikâyesini/bilgisini/duygusunu paylaşmak. Kimisi sütlü çayına bisküvisini bandırmasının keyifli anını anlatır, kimisi çadırlarda diri diri yanarak kül olanları... Dolayısıyla yaşayan, var olan her bir insanın vardır anlatacağı bir hikâyesi. Peki, bu bir

ihtiyaç mıdır? Bu durumun ardında yatan nedenler nedir? Gösteriş mi, üzüntü mü, sevinç mi, keder mi? Aslına bakılırsa bunların hepsi olabilir.

Bununla beraber bilinen bir gerçeklik var, o da insanın ona aşikâr olan yaşamın her arifesinde bir şeylerin anlatımında bulunmuş olmasıdır. Kimisi şiirle, öyküyle kâğıda dökmüştür içindeki sevinci, kimisi resmederek, kimisi musiki notalarına hapsederek o üzüntüyü, kimisi de kendi kendisine anlatarak, sanki benliğinde bir başka ben ararmışçasına. Acaba bir ihtiyaç hâli değil midir bunları insana yaptıran?

İNSANIN DERDİ ANLATMAK MI?

aidana myrzabay

~kazakistan~

Bu yazıma ölüm döşeginde olan iki hastanın kıssasını hatırlatarak başlamak istiyorum: Pencerenin yanında olanın, kapının yanında olana pencereden gördüklerine dair hikâyeler anlattığı ve en sonunda pencere kenarında olanın aslında kör olduğunun anlaşıldığı o meşhur kıssa...

Bu kıssadan pek çok ibret çıkarılabilir, ancak yazımda böyle bir amaç gütmediğimden ötürü yalnızca kıssanın anlatıcılık yönüne parmak basmak isterim. Evet, ölüm döşeginde olan bir hasta, diğerinin dünyayla rabitasını kurgu hikâyeler vasıtasıyla sağlıyordu. Böylece cüzi de olsa onun hastanedeki renksiz günlerine renk katıyordu. Anlatma eyleminin bir direnç alanı yarattığının göstergesidir bu kıssa. Issız çölde çaresiz kalan yolcu için bir ümit ışığı teşkil eder kimi vakit anlatmak.

Herkesin olabildiğince çok konuşmak ve olabildiğince az dinlemek istediği endüstriyel çağın güvertesinde savrulmaktayız gün geçtikçe. Her beşerin dünya kadar anlatacağı var muhakkak ki. Herkes bir şey anlatmak istiyor ve onu dinlememiz için ısrar ediyor kimi zamanlar. Kimileri hayat destanını avaz avaz söylerken, kimileri üstesinden geldiği zorluğu, kimileri maruz kaldığı adaletsizliği ve isyanlarını dökmek ister canevinden.

Bazen de bir kaçış ve kurtuluş yoludur hikâye anlatmak. Doğunun meşhur *Binbir Gece Masalları*'nı hatırlayalım. Şehrazat hükümdar kocası Şehriyar'ın idam cezasını durdurmak için her gece bir öykü anlatır, onu yarım bırakırdı. Şehriyar ise öykünün devamını dinleyebilmek için Şehrazat'ın idamını erteliyordu. Böylece yarım bırakılan hikâye ve onun devamını öğrenme arzusu galip gelmişti.

Hikâye anlatmak, bazen de muhayyile arayışına benzer. Folklorun en güzide ürünü masallara baktığımızda bunun bariz örneğini görebiliriz. Her masal, bir milletin hayal gücünü temsil etmekle kalmayıp aynı zamanda anlatıcılığın eşi benzeri olmayan türü olarak telâkki edilir. Halk, masal anlatmakla dolaylı bir biçimde görgü kuralları, hayat dersi, dünya görüşü, değerler sistemini aktarır. Demek ki, hikâye anlatmak bu bağlamda hayali kurulan bazı eylem ve objelerin realite ile kavuştuğu biçime benzer.

Darıdünyada anlatılan hikâyelerin yanı sıra nice “anlatılmayan” hikâyeler de mevcut. Hangisi daha mühim sizce: anlatılan mı, anlatılmayan mı? Her birimizin göğüs kafesinde muhafaza ettiği, kimseye asla anlatmayacağı bir hikâyesi vardır illâ. Bu demek değildir ki, dünya sadece anlatılardan ibarettir. Anlatılmayan hikâyeler de anlatılanlar kadar ehemmiyetlidir bence. Zira onlar da bizimle beraber kalbimizin en kuytu köşesinde mevcudiyetini sürdürmektedir. Bu yüzdendir belki Özdemir Erdoğan’ın “Kime desem derdimi ben bulutlar / Bizi dost bildiklerimiz vurdular.” diye bulutlara açması içini. Sessizliğin yorganına bürünmüş, suskunlukla süslenmiştir izah edilmeyen hikâyeler. Anlatılmayanlar hep böyle mi kalır?

Hepimizin bu geçici dünyadaki hikâyesi ana rahminde başlar, toprak ananın kucağında biter. O vakit insan anlatarak doğar ve bütün bu hikâyeleri anlamaya çalışarak ölürmüş. Hepimizin hikâyesi anlatmakla başlar, anlamakla biter... Peki, sizce anlatmak mı daha kıymetli, anlamak mı?

ÖRÚNMÎLÂ

ali fahd

~nijerya~

Her birimizin, açlık ya da susuzluktan çok daha derinlere kök salmış, hatırlayabildiğimizden çok daha eskiye uzanan bir ihtiyacı vardır: Kendi kikâyesini anlatma ve başkasının hikâyesini dinleme ihtiyacı. Yazılı kelimelerden çok önce, şehirler inşa edilip yıkılmadan çok önce, insanlar, varoluşuna anlam katmak, acıyı anlamlandırmak, sevinci kutlamak ve hatırlamak için hikâyelere başvurmuştur. Hikâye anlatımı, sadece bir zanaat veya hobi olarak algılanmamalı; aslında bu, insanlığın hayatta kalma biçimlerinden biridir. Zamanın silici etkisine karşı bir direniş ve bizden sonra bile varlığımızı sürdürübilme aracıdır. Dünyanın dört bir köşesinde zamana direnen bu tarz hikâyelere rastlarız. Mesela yıldızlarla dolu gökyüzü altındaki çöllerde, sahildeki balıkçıların şarkılarında, gece çökerken büyüklerin fısıldayan seslerinde anlatılanlarda... Hepsi birer hikâye. Ancak kıtalar arasında, hikâyeleri çoğu zaman göz ardı edilen ya da yanlış anlaşılan bir yer vardır: Afrika. Birçok kişi Afrika'ya önyargılar ve cehalete bulanmış bir mercekle bakar. Bir tek varsayımlarını görürler: Mücadele dışında sunacak hiçbir şeyi olmayan bir toprak parçası. Ancak Afrika'nın hikâyelerini gerçekten dinlemek, onun derinliklerine inmek, kendisini binlerce yıl boyunca anlayarak ve sürdürülebilir kılarak varlığını devam ettiren bir kültürün kalp atışlarını duyabilmektir.

Afrika'nın hikâyesini anlatmak, izlenmeyen zamanlarda dahi kültürümüzün gelişliğini koruyan düşünürleri, şairleri, tarihçileri ve bilginleri anlatmaktır. Batı Afrika'daki Yoruba geleneğinde, Ifa babası olarak kabul edilen Örúnmîlâ gibi bir figür hem mitolojik bir varlık olarak hem de dünyanın sırlarını çözme konusundaki fikirleriyle hatırlanan ve saygı gören bir bilgelik timsalidir. Ifa,

Yoruba kültürünün özünü oluşturan ahlaki, felsefi ve kehanet bilgilerini içeren bir sistem olup, bireylere yaşam rehberliği sunar, toplumsal uyumu destekler ve spiritüel rehber ve bilgiler (babalawolar) tarafından kuşaktan kuşağa aktarılan zengin bir öğreti bütünüdür. Òrúnmìlà'nın öğretileri, hayatlarının on iki yılını onun engin bilgisini içselleştirmeye adanmış babalawolar tarafından aktarılır. Onları sözlü bir gelenektir; hafızanın kutsal bir görev olduğu bir gelenek... Bu bilgiler, her kelimeyi, her atasözünü, her hikâyeyi mükemmel ve eksiksiz olarak, daha önce gelenleri onurlandıran bir hassasiyetle anlatarak korumuşlardır.

Ifa babası olarak kabul edilen Òrúnmìlà, kendi sözlerini yazmamıştır. Onun bilgeliği öğrencilerinin hafızasında asırlar boyunca yaşamıştır. Buna rağmen hem pratik hem de felsefi bir bilgi birikiminin temsilcisidir. Batı dünyasında felsefenin babası olarak kabul edilen Sokrates de benzer bir yol izlemiştir. Her ikisi de bilgilerini yazıya dökmek yerine, sözlü aktarım ve diyalog aracılığıyla öğretmeyi tercih etmiştir. Òrúnmìlà'nın bilgeliğini ezberleyen 16 öğrencisi varken, Sokrates'in ise bilgilerini yıllar sonra belgelenmiş olan Platon'u vardı.

Buna rağmen, tek bir yazılı sayfası olmayan Òrúnmìlà'nın bilgeliği kalıcı olmuştur. Bilginin akışkan doğası ve bir meselenin tüm yönlerini görmenin önemi üzerine öğretileri, Batı'nın mutlak arayışından çarpıcı biçimde farklı bir hakikat yaklaşımı sunmuştur. Her ne kadar Òrúnmìlà ve Sokrates'in düşüncelerinde farklılıklar bulunsa da kesişme noktaları olduğu bir gerçektir. *Sokrates ve Òrúnmìlà: Klasik Felsefenin İki Azizi* adlı kitabında, Prof. Sophie B. Oluwale, ikisinin de neredeyse aynı şeyleri söyledikleri yaklaşık 35 alıntı bulmuştur. Sokrates, bilginin bir kez elde edildikten sonra kalıcı olması gerektiğini savunarak değişmez bir mutlak hakikatin peşinden gitmiştir. Öte yandan, *Ifa* geleneğinde korunduğu şekliyle Òrúnmìlà'nın bilgeliği, bilginin geçici doğasını kabul eder. Taraftarlarını, hakikatin akışkan ve durumsal olabileceğinin farkında olarak meselelerin “önünü ve arkasını” bilmeye teşvik etmiştir. Sokrates bilgiyi sabit bir temel olarak görürken, Òrúnmìlà onu doğası gereği bağlamsal olan elastik bir araç olarak algılamıştır. Öte yandan, Prof. Sophie B. Oluwale'nin çalışmaları, öz-bilgi ve

etik sorgulama konularında her iki düşünürün de aslında ortak fikirlere sahip olduğunu, ancak mutlaklardan önce uyarlanabilirlik konusunda yollarının ayrıldığını doğrulamaktadır.

Sokrates'in durumundan farklı olarak, Òrúnmìlà'nın sözlü düşüncelerinin yazıya geçirilmesi, ölümünden binlerce yıl sonra ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. Òrúnmìlà ve 16 öğrencisi, 16 büyük *Odu Ifa*'ya (Kadim Afrika bilgeliği) bağlı olan ve 400.000'den fazla kutsal yazıyı içeren önemli bir külliyyatı formüle etmekle tanınmaktadır. *Ifa* sistemi, Yoruba kültüründe bilgeliğin aktarımını sağlamak amacıyla kullanılan ve modern dijital sistemlerdeki ikili (*binary*) kodlamaya benzer şekilde, düz ve kırık çizgilerle 256 farklı bilgi kombinasyonu oluşturan bir yapıdır. Ancak, Sokrates'in öğrencilerinden farklı olarak, Òrúnmìlà'nın öğrencileri kendi fikirlerini ya da üstatlarının düşüncelerini yazıya dökmemiş; yalnızca 256 *Ifa* sistemine ait eserlerin yazarlarının imzalarını içeren bir yapı oluşturmuşlardır. Bu yazılar, Araplarda ve birçok Doğulu toplumda olduğu gibi sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır.

Bazıları Òrúnmìlà'yı, Olódùmarè'nin ("tüm yaratılışın her şeye gücü yeten kaynağı") dünyaya bilgelik sunması için doğrudan gönderdiği ilksel bir tanrı (*ara orun*) olarak görür. Buna karşın, birçok kişi ise Òrúnmìlà'yı, MÖ 500'lü yıllarda Nijerya'nın en eski ve büyük şehirlerinden biri olan *Ilé-Ifè*'de doğmuş tarihî bir figür olarak kabul eder. Bu nedenle Òrúnmìlà, bir tanrı olarak değil, Yoruba halkının yaşamına önemli katkılar yapmış ve bu nedenle saygı gören bir *orisa*, yani uzun süre önce vefat etmiş bir bilge kişi olarak anılır. Yoruba inancında her birinin kendine özgü özellikleri bulunan birçok *orisa* bulunur; Òrúnmìlà ise bilgelik ve kehanet *orisasıdır*.

Bugün Òrúnmìlà'nın bilgeliği, özellikle Nijerya'da tartışılmaya devam eden bir konu. Onun düşüncelerinin Nijerya'da hâkim dinî sistemlere uygun olmadığına dair yaygın bir inanış var. Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında onun adı bile bazı olumsuz çağrışımlara yol açabiliyor; çünkü Òrúnmìlà'nın, eski bir Yoruba mit figürü olarak, kendi inançlarına tehdit oluşturabileceği endişesi oluşuyor. Elbette, bu bakış açısında biraz gerçeklik payı olabilir. Ancak, Òrúnmìlà'nın

etiği, ahlaki ilkeleri, çağına uygun aydınlık düşünceleri, medeniyet anlayışı ve felsefesiyle Yoruba halkının kültürünü ve geçmişini şekillendirdiği de göz ardı edilemez, edilmemesi de gerekiyor. Sırf bazı kehanet sistemleri geliştirilmiş diye, onun bu birikimini dinimize uygun olmadığı bahanesiyle tamamen silip atmak ne kadar doğru bir yaklaşım olur? Bu kültüre sahip çıkmak, onu tamamıyla eleştirmeden benimsemek anlamına gelmez. Aksi takdirde, bu tarih, kültür ve düşünceler yavaş yavaş yok olur. Afrika, kültür, medeniyet ve ilimden yoksun bir kıta olarak algılanır. Böylesine derin köklere sahip bir Afrika düşüncesi çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Çoğu insan için Afrika, hatırlanmaya değer hikâyelerden veya entelektüel bir tarihten yoksun bir kıta olarak görülür. Ancak burada, bilgeliği Batı felsefesini şekillendiren metinlerin çoğundan daha eski olan ve sözleri nesiller boyunca ezberlenip onurlandırılarak yaşamaya devam eden Qrúnmilà duruyor. Bu, Afrika'nın hikâyesidir; korumanın ve unutulmaya karşı sessiz bir direnişin hikâyesi.

Peki, bu hikâyeler bugün neden önemlidir? Belki de bize, hikâye anlatmanın insanlığımızı, otantikliğimizi yok etmeye veya silmeye çalışan ideolojilere karşı bir direniş biçimi olduğunu hatırlatıyor. Her kültür, her topluluk ve her birey, anlatılması gereken bir hikâyeyi içinde taşıyor. Ancak Afrika'nın hikâyeleri sadece Afrika'ya değil, tüm dünyaya aittir. Kıtaya dar, önyargılı bir mercekle değil, derin bir entelektüel birikim, güzellik ve bilgelik yuvası olarak bakmaya davet ediyoruz. O hâlde kendimi özel bir konumda buluyorum. Eğer bir hikâye anlatma ihtiyacım varsa, anlatmak istediğim hikâye budur. Bir Nijeryalı olarak Afrika'nın hikâyelerinin, insanlık, zenginlik ve kalıcı bilgelik hikâyeleri olarak görülmesi için bir pencere açarak mirasımın gerçeklerini paylaşma sorumluluğunu taşıyorum.

Bu hikâyeleri dile getirdiğimizde, Afrika'yı uzun süre gölgede bırakmış, basitleştirmiş anlatıların karşısında duruyor ve zenginlikleriyle dünyaya dokunuyoruz.

Qrúnmilà'nın, *Ifa*'nın hikâyesini anlatmak, Afrika'nın da diğer tüm kültürler gibi düşündüğünü, sorguladığını ve bilgeliği koruduğunu dünyaya hatırlatmaktır. Bunu yaparken de belki başkalarını şu soruyu sormaya zorlayabiliriz: “Başka hangi hikâyeleri gözden

kaçırmışım? Başka neleri yanlış anlamışım?” Hikâye anlatımının gücü budur; cehaletin yarattığı uçurumlar arasında köprü kurar. Bizi, farklılıklarımıza rağmen hepimizin anlam aradığı, hepimizin bilgelik aradığı, hepimizin bilmek ve hatırlamak istediğı ortak bir anlayışa çeker. Hikâye anlatımı sadece kolektif bir ihtiyaç değildir, aynı zamanda kişisel bir ihtiyaçtır. Eğer bu hikâyeyi anlatma ihtiyacı duyuyorsam, bu geleneğın bir parçası olduğum içindir; korumam gereken benim tarihim, benim kimliğim, ülkemin mirası ve halkımın hafızasıdır. Dolayısıyla, Ûrúnmilâ’dan bahsettiğimde bunu münferit bir figür olarak değil, daha büyük bir soyun parçası olarak söylüyorum. Bu hikâyeleri paylaşabildiğim sürece, Afrika’nın entelektüel ve kültürel mirasının tanınmasını, dünyanın Afrika anlayışının genişlemesini ve bir Nijeryalı olarak, bu yaşayan geleneğın bir parçası olarak kendi sesim vasıtasıyla, yanlış anlamalar ve önyargı engellerinin aşılmasını sağlamak için üzerime düşeni yapıyorum.

UYKUSUZLAR

alper tunçyürek

~almanya~

Ey işi rast gitmeyen, her gün kendi isminde tökezleyen, işleri hep yarıda kalmakla meşhur olmuş Kederli!

M cevherlerle süslenmiş kapılardan geçirdiler beni. Nerede olduğumuzu sadece  rifler ve vaizler ve şakiler bilebilirdi. Varlığından dahi haberimin olmadığı  arşılara vardım. Uzak ülkelere götürdüler beni. O çarşılarda insanların birbirini altın için sevdiğini gördüm. Ben onları arı, duru, Allah ve Resul’ünün hatırı için severken onlar cebimdeki taşlara göz dikmişti.  ıdam yağmuruyla aldım abdestimi bu me h l şehrin kapısından geçmeden önce. Selamım alınmıştı. Tacirler ve kimyagerler ve matematikçiler ve paralı askerler burada iki şeyi mecz ettirebiliyordu.  l ms zl kt  arzuladıkları ama ben bugünlük kalbimin g vdemde kalmasıyla yetinebilirdim. Bir sokak ilerde pazar kurulmuştu. İnsanlar burada tüccara verdikleri bir huyu başka bir huya takas edebiliyordu. Takasa verdikleri şey ne kadar kötüyse elde edilen yeni şeyin  creti o kadar yüksekti. Enaniyetime karşılık hamiyet ve fütüvvet dilemiştim. Kısa bir muayene sonra canımdan başka her ücretin az geldiğini söylemişti tüccar. Niyetim denizdi oysa. Su bulmak, içmek ve dağıtmak; şimdilik  lmemeliydim. Daha gencim. Hennan ve Mennan Caddesi bekliyordu diğer sokağın sonunda beni.   imde büyüttüğüm tüm annelerimi yoklamıştım o sırada. Sanki hiçbir insan başkasını tanı mıyordu bu şehirde. Sanki kimsenin yolu bir başkasıyla keşi miyordu burada. şehrin bulutlarında iri ve geniş levhalar asılıydı. Hepsinde bu şehirde yaşayan ve yaşamış olan insanların hafızası hıfzediliyordu. Resimler ve yazılarla; hepsinin hikâyesi göklere asılmıştı. Belli ki tüccarlardan istedikleri hikâyelerinin yaşaması. Henüz takasa varmadım.  mk nım hâlâ elimde. Hamiyet

ve fütüvvet olmadıysa da belki hikâyemi yaşatmak olacaktır dileğim. Bedelini, istedikleri karşılığı öğrenmek için tüccarlara vardım. Tüccar başı usulca kulağıma eğilip bir şey fısıldadı. Verdiği cevabı tam anlayamamış olmakla beraber rıza gösterdim. Zaten ne olabilirdi ki? Beni kararımdan caydıracak ne isteyebilirdi ki?

Öyle ya. Ölümsüzlük, en şiddetli arzularımızdan bir tanesi değil midir? Herkes dünyada unvan gözetir. Ünlenmeyenlerse ünlenemeyenlerdir. Yanlış mı? Yaşadıklarım, düşünce ve duygularım... Unutulup kaybolmanın verdiği yokluğu insan nasıl hazmeder ki? Mücadelelerim, yalnızlıklarım, aştığım badireler... Hepsi bilinmeze karışacak. Hepsi yokluğa karışacak, hikâyem meçhul kalırsa eğer. Waterloo'da çocuklar aşkına savaşmış bir askeri şimdi kim hatırlar? Ya on ikinci yüzyılda bir karıncanın üzerine basmamak için yolunu değiştirip uzatanı? İşte böyle kayıplara karışıyor ince ruhlar...

Dünyaya alışmamak; alışmaktan ziyade alışmamak; bu renksizliğe, bu çiçeksizliğe yine de göğüs germek; her şeye rağmen, ağızda o mayhoş tat ile dünya hayatına her sabah yeniden katılmak; hikâyemizi anlatmak bir sığınak değil midir? Buna şiir de dâhil. Hayatın tutarsızlığına karşı, akıllarda yeni bir dünya çizmek gibi bir şey şiir. Şiir sığınaktır. Şiir tahammüldür. Şiir belki tesellidir dünyadan geçenlere. Beşerin ihtiyaçları karşılanmıyor çünkü. Adalet ve maneviyat ihtiyacını gidermek için şiir yazarlar, yazı yazarlar, var olan dünyaya sırt dönüp yeni bir dünya çizerler. Ve Maslov'un piramidinde görebileceğimiz ihtiyaçlara biri daha eklenir: Hikâyemizi anlatmak.

Hikâyemizi anlatmak biraz da, “benim gördüğümü kimse görmüyor, göremiyor” demek değil midir? Ömrü insanları uyarmakla geçen yazarlar var. Bu tanıdık bir şey değil mi? Bu, peygamber mesleği değil mi? Onlar ki ne çileli ruhlara sahiptiler. Nelere göğüs gerip nelere “dur” dediler. Neleri görüp nelere tahammül ettiler. Peygamberler en büyük hikâye anlatıcıları değiller midir? Dolayısıyla bu, her yazarın da çilekeş bir ruha sahip olduğunu söylemiyor mu? Gelmiş ve geçmiş büyük yazarların, düşünürlerin ve peygamberlerin fevkalade yorgun olduğu biliniyor.

Hikâyemi neden anlattığımı kalbime sormalıydım. Elime aldım kalbimi ve yürüdüm. Ona seslendim. “Ben şiir yazıyorum, çünkü Allah’a inanıyorum” derken bu muğlak şehri terk etmeye koyuldum. Çıkarken o tüccarın yanından geçtim. Elimde kalbimi görünce kulağıma takas ettiğim ama bedelini anlayamadığım o şeyi fısıldadı tekrar... “Çile” dedi ve işine döndü. O gün bugündür kalbimi gövdeme sığdıramadım bir daha. Hikâyesini anlatanlar hep böyle uykusuz mudur?

KORKUNUN MİRASI

altay mısırlı

~kosova~

Hiç ölmeyecekmişiz gibi yaşarken bizler, ölüm bir köşede durup sakince bizi bekler. Ölenin ardından birçok duygu kaplar benliğimizi. Özlem, acı, keder, bazen de öfke, kırgınlık veya pişmanlık. Yaşıtım olan bir arkadaşımı erken yaşta kaybedince aklıma gelen ilk cümleyi çok iyi hatırlıyorum. “Konuşacak ne çok şeyimiz kalmış meğer” demiştim. Doğruydı, benim daha anlatacaklarım bitmemişti. Yaşadığımız hayatın bile bir sonu vardı ama anlatacaklarımızın sonu gelmeyecekti.

Kabul etmeliyiz ki, ilk çağlarda yaşayan insanların anlatma ihtiyacı günümüze gelene dek epey değişikliğe uğradı. İlk çağlarda kelimelerin olmadığı, mağaraların duvarlarına resimler, şekiller çizerek anlaşılan insanların anlatma ihtiyacı daha çok hayatta kalma, yol gösterme, öğretme amaçlıydı. İnsanın kendini biyolojik bir varlık olarak tanımladığı bu dönemlerde anlatılanlar, avlanmak, doymak, barınmak ve kendini korumaktan ibaretti. Gerçi herkes öğrendiğini kendine saklayabilirdi. Yaşayarak edindiği tecrübeler sayesinde kendini daha güvende hissedebilirdi. Lâkin bir korku faktörü vardı. Vahşi bir ormanın içinde yırtıcı hayvanların arasında yaşamak, herkese aynı hissettiriyordu. Korkuyu yenmenin tek bir yolu vardı, o da savaşmayı öğrenmekti. Bu yüzden herkes bildiklerini anlatmalıydı. Bilgi paylaşıldıkça doğanın içinde sürekli tedirgin yaşayan insan, yavaş yavaş kendini güvende hissetmeye başladı. Böylece anlatmayı kendine borç bildi. Ölüm kapısını çalmadan bildiklerini gelecek nesillere aktarmalıydı. Hem bu yeteneği başka hiçbir canlıda görmemişlerdi. Taşlar, toprak, hayvanlar, bitkiler böyle bir kabiliyete sahip değildi. Sonuçta insanlar dünyayı kendi evleri belleyip, korkusuzca yaşayan tek canlılar oldu.

Günümüzde durum farklı gibi görünse de aslında öyle değil. Yazdıklarımız, çizdiklerimiz, anlattıklarımız ve sesimizi duyurmak istememizin tek nedeni korkmadığımızı göstermek. Oysa yıllardır vahşi doğada yaşamıyoruz. Hatta doğada bile yaşamıyoruz. Evler, apartmanlar, konaklar, gökdelenler yaptık. Kar yağınca üşümüyor, yağmur yağınca ıslanmıyoruz. Karnımızı doyurmak için avlanmaya ihtiyacımız yok. Her şey elimizin altında. Hepimiz bir devlete ait bireyleriz. Hasta olduğumuzda bizimle ilgileniliyor, savunma güçleri bizi koruyor. Artık korkmamıza gerek yok sanki. Fakat hiç olmadığı kadar çok anlatıyoruz. Dersler veriyoruz, filmler, diziler, televizyon programları, radyo programları yapıyoruz. Sayfa sayfa gazeteler basılıyor her gün. Kurallar, kanunlar anlatıyoruz oturduğumuz yerden. Her insan özgür ve hür iradesiyle yaşama hakkına sahiptir diyoruz ve bizler özgür insanlar olarak korkmadığımızı anlatmaya çalışıyoruz. Fakat hâlâ korkuyoruz. Çünkü insanın insanla savaşı bitmedi.

Varlığımızı sorgulamaya başladıktan sonra gördüğümüz, bildiğimiz, hissettiklerimiz hakkında cevaplar arar olduk. Doğru veya yanlış fark etmeksizin düşüncelerimizi aktarmaya çalıştık. En nihayetinde, insanın biyolojik değil, biyopsikososyal varlıklar olduğunu öğrendik. Psikoloji bize anlatmamız gerektiğini öğretti. Anlatmazsak hasta olacağımızı, içine kapanıklığın, suskunluğun bir hastalık belirtisi olabileceğini kanıtladı. Sosyoloji diğer insanlarla vakit geçirmenin gerekliliğini, insanın tek başına yaşamak için yaratılmadığını, aksine bir toplum içinde diğer insanlarla etkileşim hâlinde olması gerektiğini gösterdi bizlere.

XXI. yüzyılda herkesin anlatacak bir hikâyesi var. Kimimiz tarihe tanıklık etmek için, kimimiz iyileşmek için, kimimiz gelecek nesillerin hayatını kolaylaştırmak için anlatıyoruz. İlkçağlardaki gibi hâlâ resim çizerek anlatan, sözlü anlatımı tercih eden, yazarak kendini ifade etmeye çalışanlar var. Yazarak insanlara ulaşmak, içlerinden en zoru sayılır. Çoğu zaman yazarı tanımadan, hakkında en ufak bir bilgimiz olmadan okuduğumuz satırların canlanarak, sese bürünerek bize birşeyler anlatması mucize gibi görünüyor. Çünkü konuşurken karşımızdaki kişinin duruşu, mimikleri, ses tonu ve beden dili duyduğumuz kelimeler haricinde bize epey yardımcı

oluyor. Yazıda sadece yazının kendisi bulunuyor ve okuduklarımızı anlamlandırmak bize ve yazarın kabiliyetine bağlı. Yazarın korkmadan, utanmadan sesini satırlar arasına sığdırması gerekiyor.

Geçenlerde Kabataş'ta yürürken mendil satan bir kadına rastladım. Altmışlı yaşlarında, elinde bir paket mendil, önünden geçen insanlara sesleniyor.

“Mendiiiiil”, “Mendiiiiil alır mısınız?”. Kaldırımın o kadar ucunda durmuş ki birinin mendil almak istese bile orda duraksaması çok zor. Sırtında çantaları, her hâllerinden turist oldukları belli olan insanlar geçiyor kaldırımdan. Tam ben de önünden geçtim ki mendil haricinde bir cümle duydum.

“Neden beni duymuyorsunuz?” demişti çaresizce. Geriye dönüp

“Mendil alabilir miyim?” dedim. Mendil paketini bana doğru uzatırken de

“Ben sizi duyuyorum” dedim. Utandı, yüzü kızardı.

“Sana demedim oğlum, ağzımdan kaçiverdi” derken mahcubiyetini gizlemeye çalışıyordu. Gerçeği ağzından kaçırıldığı için utanmıştı. Oysa en doğal hakkıydı sesini duyurmak. Mendilleri toplayıp ordan ayrılırken birinin onu anladığını bilmek. Korkmadan, utanmadan anlatabilmek...

HİKÂYENİN İKİ KUTBU: ANLATAN ve DİNLEYEN

anna harbuziuk

~ukrayna~

İnsan, sosyal bir varlıktır. Her canlı gibi o da iletişim ihtiyacı duymaktadır. Eski çağlarda bir dile sahip değilken, belli sesler, el hareketleri ve işaretler kullanırken yazıların ortaya çıktığı görülmektedir. Bir dil, alfabesi olmadan ne şekilde yazılabılırdı? Günümüze kadar saklanan kaya duvarlarının üzerine kesici aletlerle yazılmış resimler bir “yazı” kanıtı sayılabilir. Bu nedenle yazı yazmak için belli kelimelere ve dile ihtiyaç yoktur. Her türlü sanat eseriyle bu yapılabilir. Yaratılmış herhangi bir “eser”, kendi içinde bir “yazı” veya bir “not” anlamı taşır. Tabii ki bir zaman süresi içerisinde dil gelişir ve sözlü şekilden çıkmaya başlar. Yani sadece konuşmaktan ibaret olmaksızın yazılı şekle geçerek bu formda da önemli bir rol oynar. Yazma işinin daha hızlı ve rahat yapılabilmesi için kullanılan malzemelerin değiştirilmesi ve yeni yaratılmış alfabelerinin meydana gelmesi doğaldır. Çünkü Ukrayna dilinde dendiği gibi “Tembellik, gelişmenin motorudur.”

Sözler uçar ama yazılmış sözler kalır ve kaydedilir. Sözlü bilgi aktarımı daha kolay olsa da bilgileri kaydetmek için hiç güvenli değildir. O sözlerin, nesiller boyunca yaşamaya devam etmesi için konuşma yeterli olmamaktadır. Mit, masal, destan, hikâye, efsane gibi anonim halk ürünleri incelenirken ilkin sözlü şekilde aktarılıp sonradan yazıya geçirildiği tespit edilmiştir. Zaten yazıya geçirilmiş olmasa günümüze kadar ulaşamayacaktı. Yani hem tarihimizin hem de geçmişimizin kaynakları kaybolacaktı. Orhun Yazıtları, *Kutadgu Bilig*, *Babürnâme*, *Divanü Lügat't-Türk* gibi, Türklerin ilk yazılı eserleri de elimize ulaşmayacaktı veya tamamen ortadan kalkmış olacaktı.

İnsanların eski zamanlardan beri edebiyata meraklı olduğu şüphesizdir. O hâlde insanlar sadece bir şey yaratmak için mi çabalamışlar ya da bunun diğer bir amacı mı vardı? Her sanat eseri belli bir olay ya da fikir etrafında kurulmaktadır. Dolayısıyla bu eserler bir düşünceyi taşıyarak belli işlevleri gerçekleştirmektedir. Örneğin, masallar genellikle çocuklara anlatılır. Masal edebî bir eser olsa da içinde okur kitlesine öğütler ve nasihatler taşımaktadır. Yani masallar sadece çocukların uyutulması için kullanılmıyor, kahramanlar üzerine örnekler vererek toplumdaki değerler, gelenekler gibi kültür unsurlarının ve belli davranış özelliklerinin öğretilmesi işleviyle de vardır.

Daha önce verilmiş misallere göre, metinlerin sadece bilgi aktarmak, öğüt vermek ya da öğretmek için yazıldığı düşünülebilir. Fakat yazar, hikâyesini yazarken birisinin okuması için mi ya da kendi düşüncelerini ifade etmek için mi yazar? Örneğin, Ahmet Haşim’in *Frankfurt Seyahatnamesi* adlı kitabında seyahat notları olarak hikâyeleri yazılmıştır. Hikâyelerin içinde yazarın farklı olaylara tepkileri, şehir ile ilgili düşünceleri, doğa tasvirleri de vardır. Ahmet Haşim günlük tutma şeklinde hikâyeleri yazarken okurlarla deneyimini paylaşmak mı istedi ya da sadece kendi düşüncelerini ifade etmeye mi çabalamıştı? Ne yazık ki hikâyelerin yazarından bu cevabı alamayacağımıza göre yazarın amaçlarını sadece tahmin edebiliriz.

Tarihe bakarsak, insanın ilk amaçları arasında hayatta kalmasını görürüz. Doğal olarak o sağ kalmaya çalışırken kendini düşünerek hareket eder. Yani insan kendi amaçlarına göre davranır. Öyleyse yazar hep bencillik üzerine mi eserlerini yaratır? İşlediğimiz yazı örneklerinde insanların bilgi aktarması, öğüt vererek öğretmesi, deneyim paylaşması, kişisel ve dış dünyaya ait olayları, hikâyeleri anlatması ile kişinin kendine dair olanı anlatma ihtiyacı karşılanır. Ancak Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Abdullah Efendi’nin Rüyaları” adlı hikâyesindeki gibi doğa tasvirlerine geçince hikâyenin sadece estetik amacıyla yazılmadığı ve böyle tasvirlerin karakterlerin iç dünyasını ve duyguları ifade etmek için bir sembol olarak kullanıldığını da tahmin edebiliriz. Sabahattin Ali’nin “Ses” adlı hikâyesindeki gibi, yazar kahraman üzerinden kendi duygularını

yazıya dökerken bunu bir okur için mi yapar? Hiç sanmıyorum. Yazar da bir insandır. Onun da kendini ifade etmesi ve duyulması ihtiyacı olabilir. Ama her sanat eseri sadece başkaları için yaratıldığını düşünürsek yanılıya düşeriz.

Bazen hikâye sadece yazmak için, su döker gibi yazılır. Yazar bir okur kitlesi için hikâye yazarken belli bir amaç peşinden koşsa da okur metnin içinde yeniden kendi amaçlarını görür. Yazar bir eserini belirli bir amaç olmadan yaratsa bile, okur ondan kendi payını bulup alır. Her okurun kendi iç dünyası var ve her eseri kendi iç dünyasının süzgeçlerinden geçirerek algılar. Her okur farklı bir birey ve hikâye aynı olsa da okura göre değişime uğrayabilir. Her okur, hikâyede istediğini bulup kendi için bambaşka yeni fikirleri meydana getirir ve yazar tarafından baştan koyulmuş fikirler, düşünceler, hedefler arka plana geçer. Demek ki, hikâyenin sadece anlatıcısı ve nasıl anlatıldığı önemli değil, onu okuyan kişinin algısı da büyük önem taşımaktadır.

HER ŞEY ANLATMAKLA BAŞLAR

asma azreug

~cezayir~

İnsanın hikâyesini anlatma isteği bir nevi terapi gibi oluyor kendisine, zira insanın amacı ya içini dökmektir veyahut yaşadığını paylaşarak ibret olmaktır: Menfi tecrübeden geçtiyse başkasını ikaz etmek, müspet ise teşvik etmek ve umut olmaktır. Hikâyeler birbirine benzese de herkes kendi hikâyesinin başrolü, başkalarının hikâyesinde ise figüran. Ve bu bir ihtiyaç olsa dahi insan sadece anlatmak istediği kadar anlatır. Misal; sosyal medyada yirmi dört saatlik duran hikâyeler aslında gerçekten o insanın ya ne yaptığını ya da ne hissettiğini anlatmaz, bilakis sırf kendisinin bize ne göstermek istediğini gösterir. Kendimden örnek vererek konuyu açığa kavuşturayım: Arapça, Fransızca, Türkçe ve İngilizce bilen bir Cezayirli olarak hesabımda paylaşım yaptığım zaman hitap ettiğim kitleye göre not yazıyorum. Sadece Türklerin anlamasını istiyorsam Türkçe; Cezayirlilerin anlamasını istiyorsam Arapça ve Fransızca, herkesin anlamasını istiyorsam üç hatta bazen İngilizce de dâhil olmak üzere dört dille yazıyorum. Doğrusu toplumu ilgilendiren bir husus olduğunu düşündüğümde “Gazze” ile ilgili paylaşımlar yaptığımda mesela. Bazen de yakın arkadaş listemde paylaşım yapıyorum. Yeri gelir sadece Whatsapp’ta yaparım bu da demek oluyor ki insanların benim hakkımda öğrenmelerini istediğim şeyleri gösteriyorum.

Bunun yanı sıra sosyal medyada anlatılan, paylaşılan mevzular, öneriler ister istemez insanın tüketim alışkanlığını değiştiriyor, etkiliyor da. Deneme ve geliştirme hissi uyandırıyor. Başkalarını özenerek onların gittiği restoranlara, yerlere gider olduk. Giydiği kıyafetler gibi giyer, yediği yemekleri yer, hatta söylediği kelimeleri kullanır olduk. Ve işte o zaman, asıl o vakit insanın hikâyesi özgün

olmaktan çıktı. Bir de şöyle bir soru da doğuyor: “Gerçekten gördüğünü yapması insanın kendi hikâyesi mi?”

Bence yanıt çok basit; evet. Çünkü başkasını taklit etse dahi herkesin karakteri, duruşu, aurası ve dış görünüşü farklı. Aynı yoldan yürüse, ötekinin gittiği aynı restorana keza aynı masaya otursa ve aynı yemek söyleyip yese de damak tadı, çatal tutuşu, davranışları o günkü atmosfer belki de çalan şarkı, bulunan diğer müşteriler, girmeden arabasının park yeri, hava durumu ve daha nice şeyler farklı. Herkesin dikkat ettiği ayrıntılar ayrı. Bu durum kıyafetler için de geçerli; (taklit edilse bile) aynı olmaz, olamaz zira renk uyumu gibi pek çok detay farklı kalır. Bir gruba bir hikâye anlatıldığı vakit herkesin tepkisi, duygusu ve yüz mimikleri birbirini tutmaz. Kimisi gülümser, kimisi ağlar kimisi de duygusuzca öylece durur. Birini çok etkiler, diğerinin ilgisine çekmez bile. Dahası aynı anne babadan doğan kardeşler bile birbirine benzemez, etse bile hikâyeleri, hobileri ve ilgi alanları aynı değildir. İsimleri ve soy isimleri aynı olsa bile herkesin, her insanın hikâyesi farklıdır; işte tam burada ise anlatma isteği, ihtiyacı doğuyor.

Hâl böyleyken insan kendi ülkesinde olmadığına bile yine de hikâyesini anlatmak için başka diller öğreniyor, bilmediği zaman işaret diliyle anlatıyor. Ülkesini, kültürünü, dinini, ailesini ve belki de yakınlarına anlatamadığı ne varsa anlatıyor. Ne de olsa; bir yabancıya anlatmak dilsiz birine anlatmaya benzer. Sır kalır. Amaç sadece karşı taraftakinin düşüncelerini öğrenmek oluyor. İnsanoğlu muallak vaziyetlerde tavsiye almak adına müşküllerini başkasıyla paylaşır. Bir çıkış yolu bulmak için ya da belki de kendisine örnek almak için... Mesela birisi göç etmek veya seyahat etmek istediğinde başkalarının hikâyelerine dayanarak karar verir; uyguladıktan sonra onaylamak ya da yaşadığını anlatmak için oraya döner. Ve bu vesileyle diğer insanlarla tanışmak fırsatı olur. Kısacası; başkalarının hikâyeleri olmasaydı hiçbirimiz bir şeyi öğrenemez, yaşadığımız hayatı yaşayamazdık.

Velhasıl her şey konuşmak bilhassa anlatmakla başlar...

KALEM; KALBİN DİLİ ve HAYATIN NABZI

asmaa hamdy heder

~mısır~

Dünyayı farklı açılardan seyrederiz; gözlerimiz, gördüklerimizin derinliğini yakalamaya çalışır. Ancak ne gördüklerimizi ne de yaşadıklarımızı tam anlamıyla ifade edebiliriz. Çoğu zaman kelimeler boğazımıza düğümlenir, duygularımızı anlatmada mecalsiz kalırız. Bazı kelimeler, ne kadar dile gelse de düşündüğümüz gibi anlaşılmaz; başka zihinlerde farklı anlamlara bürünür. İşte bu yüzden, insanın sessiz ama sonsuz bir muhatapla konuşabileceği en sadık dostu kalemdir. Evet, kalem sevgili dostum! Kalem, dilimiz sustuğunda bizim sesimizdir; kalbimiz durduğunda nabzımız olur. Kalem, hayatta da ötesinde de bizim dilimiz ve nabzımızdır.

Kalem, dile getirilemeyen yazır; bedenine dile dökemediği duyguları açıklar. Yaralarımıza merhem olur, hislerimize tanık olur, gözyaşlarımızı kaydeder ve zaferlerimizi ölümsüzleştirir. Kalem, yalnızca kelimelerle yetinmez; yazdığı satırlar, bazılarına sıradan görünse de aslında bizim hayatımızın tanıklığını taşır. Bu satırlarda kimi zaman kederimizi, kimi zaman coşkumuzu, kimi zaman yükselişimizi ve çöküşümüzü görürüz. Belki de yaşarken fark edemediğimiz o anlamları, yazının sessiz derinliğinde buluruz.

Allah, kalemin şanını yüceltmış ve ona yemin ederek önemini Kur'an-ı Kerim'de açıkça beyan etmiştir. Kalem suresinin başında Cenab-ı Hak şöyle buyurur: "Nûn. Kaleme ve yazdıklarına andolsun." Allah'ın kaleme yemin etmesi, onun bilginin korunmasındaki, hikmetin aktarılmasındaki ve etkinin ölümsüzleştirilmesindeki rolüne işaret eder. Kalem, ilim ve hakikatlerin, hisler ve tecrübelerin kaydedildiği bir ebediyet aracıdır. Sanki Allah Teâlâ, yazılı

kelimelerin, vahiylerin devamlılığının ve insanlığın canlı hafızasının anahtarı olduğunu bize haber vermek istemektedir.

Kelimeler sevgili dostum, yalnızca okunmak için değil; öğretmek, uyarmak ve hatırlatmak için yazılır. Onlar, bizi hem kendimize hem de başkalarına uyandırır; kimi zaman zihnimizde parlayan bir ışık, kimi zaman başkalarının karanlıklarını aydınlatan bir meşale olur. Her bir kelime, bir direnişin, bir umudun sembolü haline gelir; bizden sonrakiler için bir iz, bir rehber bırakır. Çünkü sevgili dostum, seni senden daha iyi kim anlatabilir ki? Senin düşüncelerini, hislerini, saklı anlamlarını en doğru şekilde ancak kalemin dile getirebilir.

Kalem ve yazının insan üzerindeki derin etkisini filozoflar ve âlimler de açıkça dile getirmiştir. Örneğin, James Pennebaker şöyle der: “Kendimizi dürüstçe ifade ettiğimizde, düşüncelerimizi yeniden düzenler ve deneyimlerimizin ağırlığını hafifletiriz.” Bu, yalnızca modern bir kavrayış değildir.

İmam Gazali, *el-Munkiz mine'd-Dalal* (Delaletten Kurtuluş) adlı eserinde otobiyografik bir üslupla kendi manevi ve zihinsel yolculuğunu analiz etmiş ve şöyle bir sonuca varmıştır: “Kişinin kendini yazıyla ifade etmesi, şüpheleriyle yüzleşmesine ve hakikate giden yolunu bulmasına yardımcı olur.” Bu, yazının, insanın içsel bir arayışta kendine ışık tutan bir araç olduğunu vurgular.

Benzer şekilde İbn Haldun, ünlü eseri *Mukaddime*’de kişisel ve tarihsel deneyimlerin kaydedilmesinin, toplumları anlamının ve onların gelişimini kavramanın temel yollarından biri olduğunu dile getirmiştir. Bu konuda şöyle der: “Bireysel hikâyeler, yalnızca kişisel bir ifade aracı değil, aynı zamanda toplumların genel çerçevesini şekillendiren önemli unsurlardır.” Bu anlayış, yazının hem bireysel hem de toplumsal hafızanın inşasındaki rolünü gösterir.

İnsan hikâyesini yazar; yolculuğunu, konumunu, acısını, sevincini, hastalığını, sağlığını, yükselişini ve çöküşünü anlatır. Çünkü tüm bu anlamların taşıyıcısı ve sahibisin. Söyler misin bana, seni senden daha iyi kim anlatabilir? Kim tüm adımlarına, sevinçlerine, hüznlerine eşlik etmiştir? Kim senin mücadelelerini, zaferlerini ve yenilgilerini görmüştür? Hayatta, gölgede bile olsa, seninle her anı paylaşan biri var mı? Sanmıyorum. Çünkü bu dünyada

seni anlatacak, seni ölümsüzleştirecek tek şey, kaleminin yazdığı kelimelerdir.

Tarihte yalnızca bir kişi, çevresindekiler tarafından her hareketi, her tavrı, hatta saçındaki beyaz teller bile özenle kaydedilerek ölümsüzleştirilmiştir: Hz. Muhammed (s.a.v.). Sahabeleri, onun her davranışını sevgiyle kaydedip insanlığa aktarmışlardır. Peygamberimizin her hâli, Allah'ın onu koruma ve yüceltme lütfuyla bir ışık gibi insanlığa ulaşmıştır.

Kur'an-ı Kerim, geçmiş kavimlerin ve önemli şahsiyetlerin hikâyelerini aktarır. Eğer Kur'an onları zikretmeseydi, bu hikâyelerden haberdar olamazdık. Bu kıssalar, hem uyarı hem de ibret olarak insanlığa sunulmuştur. Allah'a hamdolsun ki, bize hikâyelerimizi yazmayı, anlamayı ve başkalarına faydalı kılmayı nasip etti. Yazdıklarımız, yalnızca Müslümanlara değil, tüm insanlığa rehber olmayı amaçlar.

Sevgili okuyucu, attığımız her adımda bir amaç, bir hedef vardır. Amaçlarımız birbirine benzeyebilir, ancak hikâyelerimiz farklıdır. Yazıyoruz ki, sen bizim düştüğümüz hatalara düşmeysin, bizim geçtiğimiz zorlukları daha kolay aşabilesin. Hikâyelerimiz, içindeki insanlar ve olaylarla sana bir yol haritası çizer. Bu hikâyeler, bazen bir roman gibi okunur, ama onların ardında zaferler ve yenilgilerle dolu bir gerçeklik vardır. Kalem, bu hikâyeleri gözyaşlarıyla, kalbin titreyişiyle ve tarifsiz duygularla yazar.

Hepimizin bir hikâyesi var. Belki bir filmde görüp ders alırsın, belki bir dosttan duyup üzülsün, belki bir kitapta okuyup ilham bulursun. Ama unutma, en zorlu hikâyeler en büyük zaferleri doğurur. Hayat; acı ve umut, sevgi ve nefret, düşünüş ve kalkışla yoğrulmuş bir mücadeledir.

Bu yüzden sevgili dostum, kalemini elden bırakma. Kalem, seni anlatan, seni ölümsüzleştiren ve senden sonra da seni temsil eden sadık bir dosttur. Unutma, hayatı anlamak ve anlam bırakmak için kalemle dost kal.

KALK ve KUŞAN HİKÂYESİNİ!

ayşe ünlü
~almanya~

Oturmuşum Rami Kütüphanesi'nde, izliyorum olan biteni. Biraz daha dursam, taşların her biri konuşacak gibi. Buda yetmezmiş gibi, bir soru var akıllarda “insan hikâyesini neden anlatma ihtiyacı duyar?” Aslen cevabı çok kolay! Ama dünya dilinde nasıl anlatabilir ki insan, anlaşılır bir dil ve üslup ile anlaşılacak şekilde? Asıl konu bu! Burası zor işte! Konum belirlediğim yere dönersek, tekrarlıyorum: Rami Kütüphanesi. Henüz çok yeni, yeni doğmuş bir bebek gibi, usulca üstleniyor yeni görevini, neticede bir o kadar eski. Dünyayı tanıyor aslında, dedim ya, sadece görevi yeni, daha hafif. Her tuğlasını kaldırırsanız, bir hikâye; yeniden can bulmak ve can olmak için nasıl da kendini zor tutuyor! Nasılsa eski bir kışla burası.

“Kışla” nedir bilir misiniz? Tabii ki, değil mi! Askerlerin barındığı mekândır, cevap. Daha da öte, etimolojik olarak siz de tahmin edersiniz ki, Orta Çağ Türkçesi ile “kışlak”- yani kışlanılan yere tekabül eder. Yani ki, insanı çetrefil bir kıştan korumaktır aslolan. Asker de olsan, insansın, korumazsan kendini, bedeninin düşer yahut düşman kör bir pusuda... Peki ya asker korumak istemez mi kendini de? Kaç insanın çürüdü ciğeri söküle söküle, içindeki düşüncelerden sizce? Değil kurşun yarası- vız gelir, askerdir neticede, zırhı vardır dıştan gelen her şeye. Fakat kendi hikâyesine zırhı var mıdır sizce? Kolay mı zırhlanmak kendine öylece? Değil! Suskunluk bir nevi, “Bilmem Söylesem mi, Söylemesem mi” türküsünü dinlerken, “söylesem n’olacak yahu?”, diye hikâyesini içine ekmektir. Ağrı kesici niyetine. Gün gelir, fazla ağrı kesici, böbreğe vurur, başka şekilde iflasa uğrarsınız. Hoş bilirsiniz, siz de! Herkes sizi böbrek iflasından dolayı yitdiğinizi zannederken,

işin gerçeği başkadır. Suskunluk içindeki toprağı çürütür. Dertten, hikâyesini anlatamamaktan, dinleyecek, dahası en çok doğrudan anlayacak bir insan evladı bulamamaktan. İşte burada, bir direnç başlar. Ölüme direnç! Benim anlatacak hikâyem var diye, belki senin hikâyen, belki yedi yabancıya hikâyesini yahut kendi hikâyemi. Bunu da anlayanlar ve anlatabilenler üstlenir. Ne kutlu, ne zor bir görev! Gerçi siz bakmayın böyle dediğime, yazan biraz da kendini kurtarmaya meyillidir.

Farz edin ki, uçağı binmişsiniz, artık bir anons geçer, “Lütfen oksijen maskenizi önce kendinize, sonra yanınızdakine çekin!”, diye. Herkes nefessizlikten ölür gibi. Hangisine yetişeceksiniz? Ya kendinizi es geçecek, yanınızdaki tek bir insanı kurtaracaksınız. Yahut kendi nefesinize devamlılık sağlayacak ve olabildiğince çok yolcuya destek sunacaksınız. Nefes olmayacaksınız! Nefes olmaya destek çıkacaksınız. Yahut hadi gelin Edison’un laboratuvarını ziyaret edelim. Düşünün ki, Edison’un laboratuvarındasınız, her şeyi gözlemiyorsunuz, siz her şeyi görüyor olsanız da, Edison için görünmez bir nesne gibi onun azmini izliyorsunuz. “Hiç mi yılmaz insan?”. Siz izledikçe yoruluyorsunuz, tekrarlıyorsunuz düşüncenizi şaşkınlıktan, “yahu be adam, insan hiç mi yorulmaz, yılmaz denemekten?”. Cabaya maharet yok, Edison sizi neredeyse duyacak ki, siz iyi ki sadece bir gözlemcisiniz, adamı “maazallah” dikkatinden edeceksiniz. Ve Edison bininci deneyinde ışık ile müjdeleniyor. Müjde olsun, Edison bir kendini değil, bundan sonra doğacak her insanı dünya karanlığından kurtarıyor. Ben şahidim! Çünkü bu satırları onun azminin neticesi ile döküyorum.

Edison ta o zamanlar, Nesimi Çimen’in çok sonradan yazacağı dizeleri sezip o cümleyi duymuş ve buna tutunmuş olmalı: “Kolay mı gerçeğe ermek?”

Ben de buradan yola çıkarak, benden öncekilerinde denediği gibi, yazarak bu dünyaya bir kelam bırakmaktan ziyade, bir ışık bırakmak için kelamın ışığını karanlık bir gönülle yahut bir topluluğı yazıyorum işte. Direniyorum, benden öncekiler gibi bu döngüye. Nasıl ki benden önceki zamanlarda yazanlar, bu karanlık döngüyü kırmak istemiş, ben yapamadım fakat benden sonrakiler parçalayabilsin bu bozuk insan döngüsünü diye, ben de benden

sonrakiler için yazıyorum işte. Edison gibi, 999 kişi denemiş, belki bininci kişi sayesinde kırılır bu insanın kısır döngüsü. Çıkar mı karanlıklar aydınlığa? Çıkar! Biri mutlaka çıkar! Neticede anlatacak bir şeyi olanın, devirmek istediği mutlak bir derdi vardır, ne güzel ki dermanı da hâlihazırdadır. Korkmayın, devrimci filan olduğundan değil, kendi içini devirmese zaten kâfi.

Neyse, çok fazla açılmadık mı bir soru ile - “İnsan neden hikâyesini anlatma ihtiyacı duyar?” - şu cümle denizinde? Haddimizi aşmadan geri dönüyoruz iste!

Nasıl ki şu satırlara önce Rami Kütüphanesi’nden yola çıkıp, türküler dinleyerek, bir uçağa binip, Edison’un laboratuvarına nasıl düştüysen, toparlanın geri dönüyoruz! Yer yine eski kışla! Yeni haliyle Rami Kütüphanesi.

Elim bir kitaba gidiyor. Onlarca kitap arasından, neden bu kitaba dokunuyorum ki?

İçimde bir darlık. Bir cümle arıyorum. Divane gibi içim. Dışım taş duvar. Asker gibi. Belli ki, bir kışlaya ihtiyacım var şu an. Aniden ışıklar sönüyor yine, ah Edison yetiş, 1001 deneyinle.

Varsayalım ki, bir yolda gidiyorum. Karanlık bir ormandan geçiyorum. Arabamın aniden ışıkları sönüyor, en karanlık yerinde. Elim bir kitaba dokunuyor. Rastgele, “tefeülce” bir cümle düşüyor gözbebeğimden içime. Deruni bir cümle. Yıllar önce, sanki bu an için, tam da benim için yazılmış gibi, kışlam oluyor. İçimi ısıtıyor. Feraha eriyorum. Demek ki, seneler önce bir cümle, tam da bu an için. Ey yazıcı, sen bilmesen de ben biliyor ve sana minnet duyuyorum, evvel zamanda düşürdüğün kelim için, bugün hedefini bulan ok misali niyetince. Kelamın, gönlüm üstüne.

Burası Rami Kütüphanesi. Elimde bir kalem, “İnsan neden anlatmak ister hikâyesini?”, ben anladım hikmeti. Peki ya sen okuyucu, anladın mı sen de şu kışlanın hikâyesini? Kalk kuşan.

Önümüz kış. Ya dokun bir harfe, ya da dök bir cümle. Kuşan hikâyesini ya da hikâyeleri, ayazda kalma, ayazda bırakma. Duyur sağır sultana dahi, asıl sorunun insan neden anlatmak ister hikâyesini değil de, aslen, “insan nasıl korur kendini?” olduğunu.

Son ezcümle; Bakınız, ben yazıcı, dünde kalıyorum ama hep bir şekilde bakıyım; en azından sözlerim... Baki olanın, esmasını taşıyorum harflerimde. Karanlıklarda, sızan bir ışık olabilmek adına.

DİJİTALDEN KÂĞIDA

aytan isayeva

~azerbaycan~

Bilgisayarın ekranında açılan dijital kâğıda bir hikâye yazmaya çalışıyorum. O kâğıda, klavyeye parmaklarımın hafif dokunuşlarıyla kelimeler dizildiğini görüyorum. İstediğinde ayarlanabilen, genelde siyah renkli, aynı puntoda, düz bir çizgide dizilen harfler görüyorum. Her şeyin sadece bir parmağımın ilgili tuşa dokunuşuyla değişebileceğini biliyordum. Bir şey daha biliyordum. Eğer işin bittikten sonra “kaydet” tuşuna tıklamadıysan onun asla geri gelmeyeceğini unutmamam gerektiğini. Yoksa dijital dünyanın sunduğu 0 ile 1’in arasında dolaşan milyarlarca veri içinde kaybolmaya mahkûm olacaktı hikâyem! Bundan endişe duymak... En çok korktuğum da bu değil miydi zaten?

Nerede kalmıştım? Sanırım hikâye yazıyordum. Evet bir hikâye. Bunun için toparlanabilmiş değilim gerçi. Belki de hazır değilim. Ama hiçbir zaman hazır olmayacaktım ki. O nedenle yazma cesaretine sahip olmalıydım. Duyduğum bir cümle beni etkilemişti: “Senin hikâyenin senden başka kimse anlatamaz.” Hikâyemi anlatmak için yazmalıydım. Neyi nasıl yazacağımı bilmesem ve yazma hususunda oldukça yetersiz olsam dahi inandığım bir Rabb’in beni yaşattığından ve bir hikâyeden sorumlu tuttuğundan emindim. Bu benim açımdan “insan neden hikâyesini anlatır?” sorusunun cevabıydı. Bu durum, günlük yaşantımın ötesinde bir şey gerektiriyordu. Basit olamazdı. Mesuliyeti çoktu. Sadece ben yoktum. “Benler” vardı. Bunun içinde mensubu olduğum ailem, akrabalarım, halkım, ülkem, aynı kaderi paylaşmakta olduğumuz nice insanlarla komşu olduğum coğrafyam, ecdadım, değerlerim, dinim, insanlık, her şey ve tüm bunları taşıyan koca bir dünya vardı. Hepsinden sorumlu olduğum büyük hikâyenin bir parçasıydım. O

hikâyenin gerçek sahibi her şeyi biliyor, görüyor, işitiyordu. Hikâye ile ilgili aklımıza gelebilecek her detay, hatta aklımızın eremediği şeyler de O'nun için belliydi. Yazarı kendisiydi çünkü. Fakat hikâyenin içindeki bizler? Asıl konu buydu benim için.

Büyük hikâyenin içerisinde yer alan küçük hikâyesi olan bizler, bazı şeyleri anlamakta güçlük mü çekiyorduk? Bazıları bazılarının hikâyesine müdahil oluyor hatta onların yerine hikâyelerini yazmaya çalışıyordu. Yazıyordu da. Böylesine bir yazma eyleminin asırlarca devam ettiği ve devam etmekte olduğu konuşuluyor. Kendimi bildim bileli herkes bu hikâyeden söz ediyordu. Batı hegemonyası, Batı'nın üstünlüğü, Doğu'nun çöküşü, Doğu'nun zenginliği, İslam, Hristiyanlık, din, değerler, kültür, savaş, insan ve nice sözcükler. Zaman geçip yaş aldıkça, bu hikâyenin sesini daha fazla duymaya başlamıştım. Fakat sesi gür çıkanların sırrını sonradan öğrendim. Bana göre Doğu, bir küme gibiydi. Batı dediğimiz, bu kümeye kendisinden olmayanları eklemişti. Neden, diye sormaya fırsat bile bulunmuyordu. Dostoyevski'nin dediği gibi "hangimizin gücü yeterdi karşı koymaya, bu baskıyı yenmeye." Lakin benim de dünyada bir yerim vardı. Var olduğum yetmez, var olduğumun değerler içerisinde bir değeri olmalıydı. Yazacaklarımızdan ve anlatacaklarımızdan sorumlu değil miyiz? Bizler ecdadımızın yazdığı bu hikâyelerle var olmadık mı? Ecdadın sorumluluğunu yerine getirmesinden dolayı bizler mirası devam ettirmek için gönderilmiş olmalıydık. O hâlde hikâyemi yazmak ve onu anlatmak benim bu dünyadaki sorumluluğum.

Bunları düşündüm. Bilgisayarda yazmayı durdurdum. Bir sese karşı seslerin çıkması için belki de hikâyemizi dijital kâğıda yazarken, klavyeye parmaklarımızı dokundurmakta aramamak gerekir çareyi dedim. İhtiyacımız bir kâğıt ve bir kalemdi belki de. Kaleme sarılı elimizin kâğıda temas etmesinde saklıydı en büyük ihtiyacımız olan hikâyemizi anlatmak. O zaman kalbimizden parmak uçlarına giden hücreler, kalemimize kalbimizden geçenleri fısıldardı. "Kaydet" tuşuna bile gerek olmayan kâğıt ve kâğıttakiler, rakamlara hapsedilmiş bir veri olarak kalmamalıydı! En azından ilk denememiz kâğıt ve kalemle başlamalıydı. Kâğıt ve kalemle başlayanları örnek almayı unutmayacaktık. Belki de Sezai Karakoç'un bu mısraları,

kendi kâğıdımıza ve kalemimize sarılarak anlatacağımız kendi hikâyemizde bize yol gösterecekti:

Gömün beni değiştirmeden

Doğulu olarak ölmek istiyorum ben

Sizin bir tek ama büyük bir gücünüz var:

Karşınızdakini değiştirmek

Beni öldürseniz de çıkmam buradan

Kemiklerim değişecek toz ve toprak olacak belki

Fakat değişmeyecek ruhum

İNSAN NEDEN YAZMAZ?

behiya arıkan

~bosna hersek~

Kimi soruların cevabını tersi sorular sorarak bulmak daha kolaydır. Örneğin “Hasta mısın?” sorusunun net bir cevabı varken, “Sağlıklı mısın?” sorusunu o kadar kesinlikle cevaplayamayabiliriz. Keza insan ne istediğini bilmese de ne istemediğini hemen hemen her zaman bilir. En azından bildiğini zanneder. O hâlde bildiğimizi zannettiğimiz sorulardan birini soralım: “İnsan neden yazar?” Bu soruya dört bir yandan farklı cevaplar geldiğini duyar gibiyim. Bir de “İnsan neden yazmaz?” diye soralım o hâlde. Evet, sesler azaldı. Çünkü eylemi açıklamak eylemsizliği açıklamaktan daha kolaydır. Biz insanoğlu ne yaptığımızı kendimizce çok iyi biliriz. Yapmadığımız konusunda ise pek bir diyeceğimiz yoktur.

Eylemsizliğin ardında ancak iki şey olabilir; gaflet ve bahane. Bir şeyi bilip de yapmamanın sebebi bahanedir. Bilmemek ise gaflettir. Demek ki üç yol var: bilip yapmak, bilmemek, bilip de yapmamak. Bilip yapanlara söz yok, her yol hedefe götürür. En azından hedefin bir tarafına. Biz bilmeyenlere ve bilip de yapmayanlara bakalım. Bilmeyenlere anlatmak yine kolay da, bilip de yapmayanların bahaneleri ne kadar güçlü öyle. Nasıl da sıkı bir tutuş. Bir ip yarışı gibi; bir bilmek çekiyor, bir bahaneler, bir bilmek, bir bahaneler... Bir de bakmışız ki seneler geçmiş, bir arpa boyu yol alamamışız, biz hâlâ ip çekiyoruz. Burada bahanelerden kasıt yapamamaya sebep gösterilen gerekçeler değil, yapma gerekliliğine ikna eksikliğidir.

Gaflet de dirençli bu ip yarışında. Bir tarafta kendisi, bir tarafta onu bilmekten alıkoyan her şey. Bir sağ, bir sol, çekip duruyorlar. Bir yerden biri çıkıverse, gelip gaflete “şu ipi bırak, şöyle şöyle bir yol var” dese, bir salsa ipi gaflet, onu alıkoyan her şey nasıl da

sendeleyip düşüverir. Ve o ipi bıraktıktan sonra yürüyüp ilerlemeye başlar. Adı *gafllet* değildir tabii artık onun. Hemen en yakın devlet dairesine gidip ismini değiştirir. Onun ismi artık *bilendir*. Ama şöyle bir şey demişler devlet dairesinde, bu ismi alacaksan şu ikisinden birini seçeceksin: *bilip yapan*, bilip de yapmayan. Ve *bileni*, *bahaneler* ile tanıştırlar. Bahaneler ip yarışını çok sever. Bilene yarışmayı teklif eder. Bilen yarışı kazanırsa, *bilip yapan* unvanını kazanır. Olur da yarışı kazanamaz, *bahanelerin* gücü onu zorlarsa, *bilip de yapmayan* olur.

Biz yazmak diyorduk değil mi? Yazan neden yazdığını pek tabii bilir. Yazmayan hele bir bahaneler ile ip yarışını bitirsin, size sebebini söyler. Bir de yazmak ne bilmeyen var. E yazan ona da bildirsin o hâlde. Ha bu arada o ip yarışında *gaflletin* yanına gelen kim miydi? İşte o da başka bir *bilip yapan*.

HİKÂYEM KALSIN GERİDE

ceyda lama ârif
~kuzey makedonya~

“Ayşe buradaydı” yazıyor karşımdaki eskimiş, bir kenarı çökmüş, diğer tarafına bir sarmaşık dolanmış metruk binanın duvarında... Kimdi bu Ayşe, burada olduğunun bilinmesini neden istedi? Yaşıyor mu yoksa çoktan karıştı mı toprağa, geldiği yere; hepimizin gideceği yere...

İnsanın daha idrak edemediği bir zamanda hikâyesi başlar. Biriciktir her hikâye, kimseninkine benzemez. Bir yanda hikâyeyi yazan bir yazar vardır, bir yanda da yaptığı seçimlerle hikâyesine yön veren başkahraman. Hikâyesinin ne kadar süreceğini asla bilemez. Bazı hikâyeler en heyecanlı yerinde yarım kalır, bazıları ise uzun olmasına rağmen pek bir şey anlatmaz, amaçsızdır.

Hikâyenin en tehlikeli yanıdır bu: hiç belli etmeden, ansızın, bir gün, herkesin hayatına dolu dizgin devam ettiği bir anda mürekkep biter ve yazar o defteri kapatır. Defter kapanınca içindeki hikâye de silikleşir, her geçen gün hikâye yavaş yavaş muğlaklaşıp bir gün temelli olarak hafızalardan silinir. Biten her hikâye için bambaşka bir yerde yenisi yazılmaya başlar. Hayat bir taraftan aldığını başka bir yerden geri verir. Onun için biten mürekkep bir başkası için coşkun bir şelale gibi dökülür bembeyaz sayfalara. Sıfırdan. Henüz kendisinin haberi bile yokken çalmaya başlar hayat türküsü. Çok sonra anlar başkahraman bir hikâyeye doğduğunu, hikâyesinin ne denli değerli olduğunu.

Başkahraman göçtüğünde hikâyesinin yazıldığı sayfalar da onunla birlikte silinir. Sanki kuma yazılan yazıların hırçın bir dalga tarafından silinmesi gibi. Önce birkaç dalga tek tük harflerin kenarlarını siler, daha sonra ne yazıldığı belli olmamaya başlar ve nihayetinde yıllar sonra bir gün hiç yazılmamış gibi olur o hikâye.

Dünyanın varoluşundan beri yaşamış milyarlarca insanın hikâyesi de bir gün habersizce başlayıp, yine bir gün ansızın bitti. O insanlarla birlikte hikâyeleri, anıları, fikirleri, birikimleri, bilgileri kaybolup gitti. Onları tanıyan sınırlı sayıda insanın hatıralarında yaşayıp, zamanla o insanlar da kalmayınca hiç varolmamış gibi oldular. Unutulmak, hiç var olmamış gibi olmak, insanın en büyük korkusu... Geldiği dünyada bir iz bırakabilmek ister insanoğlu. Yaşama amacını bulmak, bir fark yaratmak, birinin veya birilerinin hayatına dokunmak, onunla ve onsuz bir şeylerin aynı olmamasını arzular.

O yüzden, yazarın kendi hikâyesi bitecek olsa bile yazacağı hikâye bir yerlerde kalacaktır. Bıraktığı ses, birilerine ulaşacaktır. Ne kadar yazarsa bu dünyaya geldiğini ve burada olduğunu kanıtlamış olacaktır. Aynı Ayşe gibi. Ayşe şu anda burada olmasa bile el yazısı karşındaki duvarda. Ve Ayşe burada. Zamanın bilinmez bir gününde, saatinde ve saniyesinde buradaydı ve kendine dair bir iz bıraktı.

Yazar, iz bırakmak isteyen, hikâyesi bitmeden hikâyelerini anlatmak isteyen kişidir. Defteri kapandığında kül olacak sayfalardan kurtarabildiklerini kurtarmaya çalışandır. Bir anı, bir düşünce, bir hayal gücü; hangisini dökebilirse kâğıtlara onları ölümsüzleştirebilir. Hangilerini yazarsa kendinden bir iz, bir ispat gibi bırakacaktır. “Ben buradaydım!” diyecektir gür bir sesle. Birinin kalbine dokunacak, başka birinin düşüncesini değiştirecek, kimine yeni bir bakış açısı katacak, umutsuzluğa umut olacak.

Kelebek etkisi ile küçük bir hikâyeden tüm dünyayı değiştirecek.

APOTHIMENA

esma deli hasan

~yunanistan~

Yunanca'da çok sevdiğim bir kelime vardır; “*apothimena*”. İnsanın bilinçaltında yer edinmiş, zaman aksa da, yıllar geçse de, onu etkilemeye devam eden, bastırılmış, yok sayılmış arzular, deneyimler ve duyguların tamamını ifade eder. Gerçekleşmemiş hayaller, yarım kalmış hikâyelerdir *ta apothimena*. Bir kelimeye ne çok anlam sığmış öyle değil mi? Rastgele bir yerde okuduğunda, ya da herhangi birinin dudaklarından döküldüğünde hiç duymamış, görmemiş gibi yapamayacağın bir sözcük.

Sen de tıpkı bu sözcük gibisin. Tıpkı onun kadar küçük, ama bi o kadar da büyük ve derin. Dışarıdan bakıldığında sıradan, içten içe de bir sürü anlam yüklüsün. Çoğu zaman düşüp kaldığını biliyorum. Hatta bazen en şiddetli haliyle yere çakıldığını da. İnsan bazen koca bir kamburla yürür hayatta. En dik duranların bile görünmez yükler taşıdığını biliyorum. En çok susanların, herkesten çok söyleyecek sözleri olduğunu da. Eksik kalan ve bir türlü doldurulamayan boşlukların olduğunu biliyorum. Durup hiçbir şey yapmak istemediğin anlarda onun veya bunun için koştuğunu da...

İnsan böyledir işte.

“Apothimena” ile doludur..

Hikâyesini anlatma ihtiyacı da işte buradan doğar. Tamamlanmak, boş kalan yanlarını doldurmaktır arzusu. İnsan bazen olanı değil, olmasını istediği gibi de anlatır. Kendi hikâyesini baştan yazar. Sürekli yalnızlaştığı hayatta, paylaştıkça çoğalır, büyür kendi içinde. Anlatma ihtiyacı, öğrenme ihtiyacından da doğar. İnsan çoğu zaman bilmek ister, kendi kadar yarım kalmış, tamamlanmamış hikâyeler

dinlemek ister. Belki onda eksik kalan diğerinde tamamlanmıştır umuduyla.

Hikâye yazmak da buna benzer. Yazar belki defalarca kez bambaşka diyarlardan, farklı karakterlerden bahsederken kendi hikâyesinden bir şeyler sunuyordur bizlere. Tam da bu noktada empati ve bağ kurma kabiliyeti yüksek olan okur, belki karakterle aynı duyguları paylaşır, yazarın hiçbir türlü getirmediği sona farklı bir final yazar. Belki tam da o noktada yarım olan tamamlanır. Okur açısından düşündüğümüzde ise tam tersi de mümkündür. Tamamlayan değil, tamamlanan olur. Okuduğu veya dinlediği bir hikâyede kendi *apothimenası* gelir aklına. Onun yarım kalmışlıkları başka bir hikâyede dirilir, yaşar ve yeniden ölür. Ama bu ölüm eksik bir ölüm değildir artık.

Sen de böylesin biliyorum. Dışarıdan bakıldığında bir kelime kadar sıradan, ama içten içe kocaman anlamlar yüklüsün. Anlatmaya hevesin de ondan. Susasın yok, susmaya hiç niyetin de yok. Sessizliğin bir çığ gibi büyür içinde, biliyorum. Anlatmaya hevesin de ondan.

YAZARIN IZDIRABI

esra hanım akdeniz

~almanya~

İnsanoğlu, yüzyıllardır anlatır hikâyesini. Atadan nesillere aktarılan kadim beyitler, ninniler, deyimler süsler dilimizi. İlâhi kitaplar menkıbelerle fanilere öğütler verir. Yüzlerce söz, binlerce hayat dinlemişken, insan niye hâlâ kendini anlatma ihtiyacı duyar?

Yazmak, çoğu zaman özgürleşme, var olma çabası veya insanlığa seslenme sanatı olarak görülür. Kimi için şifalanma, kimi için ise zorunlu bir ihtiyaçtır. Bugüne dek bize miras kalan binlerce eser, insanın kendini ifade etme arzusunun güçlü bir tanığıdır. Hatta kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bile âlemlerin Rabbi, zatını bizlere anlatmış, varlığını ve kudretini sayısız ayetle tanıtmıştır. Elbette bu kutsal anlatı, fâni bir ihtiyacın ötesindedir; yine de insanoğlunun yazıyla kendini ifade etme dürtüsünün köklü ve derin bir kaynağı olduğunu hissettirir. Bu nedenle insan, kendini anlatma, biricik dünyasında yaşadıklarını ifade etme arzusuyla doludur. Kimileri huzur bulur çünkü yazmak şifalandırıcı, kişiyi özgür kılan bir eylem olarak kabul edilir.

Fakat bu şifa bazen de yazarın zehri olabilir. Yazar, farkındalığının bedelini ağır öder; çevresini gözlemler, toplumdaki sorunları fark eder, kendi iç dünyasında bu sorulara cevap arar, yeni bakış açıları geliştirir ve her bir adımda daha derin bir yalnızlığa çekilir. Günümüzde “değişik”, tarihte toplumun “delisi” olarak anılan birçok yazara rastlarız. Belki de gerçekten öyledirler. Virginia Woolf'un dediği gibi: “Yazı yazmak, deliliğin girdabına doğru atılmış bir adımdır.” Yazmak, yazarı dönüştürür. Gözlemlerini iç dünyasında durmaksızın tartar ve sorgular. Bu düşünceler onu yorup sınar; zihnini yıpratır, ruhunu daraltır ama yine de bundan vazgeçemez.

İşte yazarın ızdırabı tam da burada başlar. Ona açılan farkındalık perdeleri, çevresindeki pek çok insana açılmayabilir. Keşfettiklerini paylaşma isteği her mucidin içinde yanan bir heyecan meşalesidir. Bu ateşle etrafını aydınlatmak, kendisinin henüz çıktığı karanlığa ışık tutmak ister. Gel görelim ki tarih, anlaşılmayan ve fikirlerinden dolayı örselenen kâşiflerle doludur. Yazarın da bunlardan biri olma ihtimali oldukça yüksektir. İhtiyaç olarak yola çıkılan yazma eylemi bu durumda, paylaşma arzusuyla anlaşılmama korkusu arasında koca bir içsel çatışmaya dönüşür. Bir zaman sonra toplumla çelişmeye başlar. Yazarın fikirleri ve gözlemleri, çoğu insanın yüzleşmeye cesaret edemediği gerçekleri barındırır. Toplum, sıradanı ve alışılmışı benimserken, yazar, farklı olanı, gizli kalanı ortaya çıkarmak ister. Onun farkındalığı insanlara korkutucu gelir. Hayatın öteki yüzünü göstermek isteyen yazılarını, anlamsız, gereksiz ya da tuhaf bulabilirler. Belki de bu yüzden yazarın ızdırabı derinleşir. Farkındalıklarının derinliklerini anlayabilecek birilerinin eksikliği onu hem yalnızlaştırır hem de yazmaya devam etmesi için teşvik eder. Toplumla arasındaki bu kopukluk, ona içsel bir direniş sağlar ama aynı zamanda içindeki huzuru da alır. Nitekim Cemil Meriç'in de dediği gibi: "Her yazar biraz yalnızdır. Kendi sessizliğinde başkalarının sesini duyar." Bu döngünün sonucu olarak yazmak, yazar için kaçınılmaz bir ihtiyaç ve tek çıkış yolu olur.

BİZ Mİ HİKÂYEMİZİ ANLATIYORUZ, YOKSA HİKÂYEMİZ Mİ BİZİ ANLATIYOR?

fatma shaker abdelfattah elsayed

~mısır~

Sessiz anlarımızda, kimse bizi duymadığı zaman, hayatımızın uzun bir hikâye olduğunu kavrarız. Bu hikâyede detaylar, olaylar arasında kaybolur ve düşüncelerimiz duygularımızla iç içe geçer. Ama gerçekten biz mi hikâyemizi anlatıyoruz, yoksa hikâyemiz mi bizi anlatıyor?

Her yazdığımız sayfada kendimizle daha da tanışıyor muyuz, yoksa kendimizi yeniden keşfediyor muyuz? Kaç kez anılarımızın aynasının önünde durup kendimize şunu sorduk: Gerçekten geleceğimi, kaderimi ben mi yarattım, yoksa kader mi beni istedi?

Bu hareketli âlemde biz, durmayı bilmeyen insanlar; bu yüzden hikâyemizi anlatmaya ihtiyaç duyarız çünkü hikâye anlatmak, durup kavrayabilmek için bize bir fırsat sunar. Belki de durduğumuz an, kendimizi kontrol etmek için tek anımız olabilir. Geçmişte yaşadıklarımızı, kim olduğumuzu ve kim olabileceğimizi düşünmemize olanak tanıyan bir an olabilir.

İnsan, hayatı boyunca farklı deneyimlerden geçer. Bu deneyimler ya gittiğimiz yönü değiştirir ya da kendimize olan bakış açımızı değiştirir. Hikâyemizi yazarken de her geçen deneyimle kendimizi yeniden keşfederiz. Özellikle her deneyimden sonra yazmaya muhtacız. Burada başarı, aslında hedefe ulaşmak değildir; insan, kendini daha derin bir şekilde anlamaya çalışır. Kendini anladıktan sonra ise “Bu deneyimden sonra ben kimim?” sorusuna ulaşır.

Hikâyemizi yazarken zamanı da kavrarız. Zaman akıp gider, ama hikâyemizi yazdığımızda zamanı bir an için durdururuz. Yazmak, nasıl geliştiğimizi, hayallerimizi nasıl kurduğumuzu ve hayatın bize

verdiği derslerle bakış açılarımızı nasıl değiştirdiğimizi görmemizi sağlar. Hikâye, hayatın her aşamasında, kendimizi yeniden keşfetmek için bize yeni bir fırsat sunar.

Farklı kültürlerle sahip olan dünyamızda, hikâyemizi, acılarımızı ve deneyimlerimizi başkalarına aktarabilmek, onlarla ortak noktalar bulmamızı sağlar. Bazen de hikâyemizi anlatarak, farklı kültürlerle sahip insanlarla ne kadar benzer olduğumuzu fark ederiz. Bu vasıtayla hikâyeler, insanların arasındaki engelleri kaldırır. Ayrıca, ister kişisel hikâyelerimizi, ister toplumumuzun hikâyesini anlatarak dünya bizim durumumuzdan haberdar olur. Hele de savaş dönemlerinde hikâye, bizim tutunacak tek dalımızdır. Filistin’e, Lübnan’a, Sudan’a, Suriye’ye hikâye vasıtasıyla bakabiliriz. Onlar hikâyelerini anlatmadan, biz onlardan haberdar olamazdık. Nice ölümler, hikâyelerini anlatmaksızın ölüyor ve ne yazık ki hayatta onların hatırası bile kalmıyor.

Aslında hikâyemizi anlatarak, ne kadar güçlü olduğumuzu gösteririz. Kendi hikâyesini veya kişisel tecrübesini anlatan insan, çok dayanıklı ve cesur bir karaktere sahiptir. Şahsen buna inanıyorum, çünkü hikâyemizi söylemek, kendimizle yüzleşmemizi sağlar ve bu gerçekten çok zor bir şeydir. Zorluklarımızı, kötü anılarımızı anlatmak cesaret gerektiren bir iştir. Yazmak, bazen yüzleşmekten korktuğumuz şeylerle barışmanın bir yolu olur.

Hikâyemizi anlatarak içsel dengemizi buluruz. Aslında bakıldığında, her anlatılmayan hikâye kaybolan bir kimliktir. Bence, varlığımızı ve kimliğimizi hikâye aracılığıyla keşfederiz. Kendimizi bir kenara koysak bile, hikâye sayesinde insanlarla bir iletişim köprüsü kurarız. Bu bağlamda, hikâye bağlılık hissini güçlendirir ve yalnızlık duygusunu azaltır.

İnsan, yalnızca geçmişini hatırlamak ya da insanlarla iletişimde kalmak için hikâyesini anlatmaz; aynı zamanda kendine yeni bir dünya yaratır. Yeni planlar yapar, yeni hayaller kurar ve yeni bir düzen inşa eder. Hikâye, kaosu düzene dönüştürür. Biz yazmazsak mahvoluruz, hatta deliririz. Gerçekten de aklıma Sait Faik Abasıyanık’ın ünlü sözü geliyor: “Yazmasaydım, delirecektim.”

Yazmak öyle bir önem taşıyor ki, özellikle kendimizle ilgili bir şeyler yazmak ve paylaşmak gerçekten müthiş bir histir. Hikâyemizi yazarak iyileşiyoruz aslında. İçimizde birikmiş duyguları, düşünceleri ve izleri ancak yazıyla dışa vurabiliyoruz. Her birimiz, zaman zaman anlatmaya ihtiyaç duyarız. Gerçekten de, insanın en büyük ihtiyacı, kendi hikâyesini yazmaktır. Bu hem bir terapi hem de varoluşsal bir ihtiyaçtır. Yazarken, geçmişin yüklerinden kurtulur, geleceğe dair umutlarımızı şekillendiririz ve kesinlikle rahatlarız. Umarım anlatma gücümüz olur ki, hikâyemizi anlatalım.

KARAKUTULARIMIZI YUTAN HİKÂYELERE TUTUNMA İHTİYACI

fatma türk

~almanya~

“Hepimiz kurgu karakterleriz. Kendi zihinlerimizin ürünü olan taraflı, ön yargılı ve dirençli varlıklarız. Beynimiz, karşı konulması zor yalanlar üreten bir kahraman üreticisi gibi çalışır, bize kendi yaşam hikâyemizin cesur, korkusuz kahramanı olduğumuzu hissettirmek ister.”¹

Bizler her şeyi geçmişimizle görmeye meyilliyiz. Ardımızda bıraktığımız hayat öylesine cezbedicidir ki, onu aktarmazsak anlaşılmayacağımızı düşünürüz. Nerede ve hangi şartlar altında olursak olalım, anlaşılmaktır tek gayemiz, mümkün merteye doğru anlaşılacak. Bunun için zihnimizde depoladığımız güvenli büyük hikâyeye başvururuz. İmdadımıza çoğunlukla metaforlar yetişir. “Sinirbilimciler, metaforun insanın kavrama yeteneği üzerinde tahmin edildiğinden daha büyük bir etkisi olduğunu, soyut kavramları anlamayı sağlayan önemli bir araç olduğunu iddia ediyor. Konuşurken ya da yazarken her on saniyede bir metafor kullanıyoruz.”² Hafızamızdaki resmi doğru şekilde aktarma arzusuyla hikâyelerimizi çarpıttığımız bile olur. Zaten sonradan anlatılan bütün hikâyeler saf gerçekliğinden uzaklaşmıştır. Bir hikâyenin hikâye olabilmesi için onun geçmişte kalması gerekmektedir. Şu an yaşadıklarımızı hikâyeleştirme özelliğine sahip değiliz. Bizi biz yapan hikâye, dün yaşanmıştır. Bugün yaptığımız şey, çünkü hikâyeyi şimdiki zamana çağırmak ve onu diri tutmaya çalışmak. Çünkü hikâyelerin doğasında aktarılacak vardır, zihinden zihne konmak.

1 Will Storr. (2023). *Hikâye Anlatıcılığının Bilimi*. Timaş Yayınları

2 Will Storr. (2023). *Hikâye Anlatıcılığının Bilimi*. Timaş Yayınları

Bundan dolayı mütemadiyen anlatırız, böyle çizeriz var oluşumuzun altını. Gelip geçiciliğimize karşın dünya kervanının bir mensubu olduğumuzu göstermek için çabalarız. Ben de yaşadım, ben de vardım bu hayatta demek için çırpınır dururuz. Karşılaştığımız insanların hikâyelerini de bu yüzden bilmek isteriz. Başlarına gelen olaylardaki sebep sonuç ilişkisini didikler, davranışlarının altındaki nedenleri öğrenmek için sonsuz bir merak duyarız. Yüzde yüz doğru olmadığını bilsek de sonuna kadar dinleriz anlatılanları. Açık çekmeceler huzursuz eder bizi çünkü. Böylelikle bütün hikâyeleri zihnimizde tamamlarız. Güvenilir olmayan anı çekmecelerinden çekip çıkardığımız parçaları yeniden birleştirerek her defasında yeni ve uydurma bir öyküyle selamlarız insanları. “Hikâyeler, ilkel dürtülerimizi haklı göstererek bizi, içimizdeki nefrete rağmen doğru yolda olduğumuza inandırır. Kimliğimizi şekillendiren bu köklü inançlar yanlışsa gerçekte kimiz biz? İşte bu şekilde dramatik soru sorulmuş, hikâye başlamış olur.”³ Storr’a göre bütün hikâyelerin ve yaşamın sorduğu soru hep aynıdır: Ben kimim? Nasıl dönüşeceğim? Değişecek kadar cesur muyum?

Bizler biraz da bu hayatta yalnız olmadığımızı görmek için hikâyelere merak sarıyoruz. Başkalarının hikâyelerinde ortak noktaları bu yüzden arıyor, kendi dünyamızda sıkışıp kalmaktansa başka öykülerin bir parçası olmayı bu yüzden yeğliyoruz. Ait olma isteği, ses çıkarma arzusuyla dolup taşıyoruz her an. İnsanları diğer canlılardan ayıran en büyük özelliklerimizden biri olan empati, hikâyeler yoluyla gelişiyor. Onun hikâyesini dinleyerek onun penceresinden bakmayı öğreniyoruz. Ve sonuç çoğunlukla bizi tatmin etmeye yetiyor: Tek tökezleyen biz değiliz. Yaralarımız ortak. Bir salgın var ortada ama küresel. Belki de bu sebepten ötürü salgını kabullenip onunla mücadele edebiliyoruz. Bütün dünyayı kapsadığı için getirdiği zorlukları göğüsleyebiliyoruz. Yalnızca beni hedef alan bir şeyi sindirmem daha zor. Bundan sebep Saramago evreninde körleşince o kadar da yadırgamıyoruz. Bir başımıza değiliz çünkü ışıksız tünellerde.

Ne kadar kurgu olursa olsun, daima benliğimizin bir ürünü olarak ortaya çıkar hikâye. Doğrudan bizimle bağlantılıdır. Bu yüzden

3 Will Storr. (2023). *Hikâye Anlatıcılığının Bilimi*. Timaş Yayınları

değişken ve kusurludur. Hikâyelerimizde göstermeye çalıştığımız şey, sarsıntılarımız, sınanma noktalarımız, şu an olduğumuz kişiye nasıl dönüştüğümüzdür. Aslında bir tür itirafır bu. Kendi kendimizi temize çıkarma çabası. Zihnimiz otomatik olarak boşlukları doldurur ve yepyeni bir hikâye çatar bize. Kurgusunun altını doldurmak için uğraşır. İşin garip yanı; zamanla bizi de inandırmayı başarır yarattığı evrene. Şayet inanmazsak, yaşayamayız. Bizi bir noktadan başka bir noktaya taşıyan düşüncelerimiz böyle şekil alır. İnandığımız şeyleri yaşar, doğruluğunu ispat etmek için çekeriz kürekleri. Herkes sandalını kendi limanına taşımak zorundadır. Böyle böyle kaçırız korkularımızdan, seçtiğimiz hikâyeler bir örtü gibi çöker karakutularımızın üstüne. Artık mesajlar ulaşmaz olur kuleden, giderek yitiririz özümüzle bağlantımızı. Yine de elimiz boş dönmeyiz ama. Mevcut pozisyonumuzu, eksik inançlarımıza ve uyduruk hikâyelerimize borçluyuzdur.

Bu anlatma ve varlığımızı hissetme ihtiyacı bazen de iyileşmeye duyulan ihtiyaçtır. Muhatabını bulan hikâye anlatıcısı coşan bir şelale gibidir. Anlattıkça coşar, tortularından arınır. Tuhaf bir keşif yolculuğunun içinde bulur kendini. Yeni sorular da böyle ortaya çıkar. Ancak bütün soruları alaşağı eden asıl soru ise hep aynıdır: Karakutumda ne var? Hızla şeffaflaşan dünyada sisler altında kalan kutuya ulaşmak zahmetli bir yolculuk olsa da bu çabaya değer. Byung-Chul Han'ın da söylediği gibi: “Hikâye anlatmak iyileştiricidir, şifa verir çünkü derin bir rahatlatma ve temel bir güven yaratır.”

Italo Calvino'nun *Kesişen Yazgılar Şatosu*'nda konuşma yetisini yitirmiş insanların kendi hikâyelerini anlatmak için amansız bir mücadeleye girdiğini görürüz. Karakterler neden artık konuşamadıklarını sorgulamak yerine, öykülerini bir an önce anlatmak için yanıp tutuşurlar. Sorgusuz sualsiz kabullendikleri bu ortak dilsizlik salgını, onları hikâyelerini anlatmaktan alıkoymaz. Aksine daha da iştahlandırır. Öykülerin hepsi birbirine bağlanır ve iç içe geçer. Herkes hunharca bir diğerrinin kartını yorumlar, ancak anlatmayı sevdiği öykü hep kendi öyküsüdür. Çünkü insan onulmaz bir anlatma ihtiyacı ile donatılmıştır. Bunun sebebi biraz nostaljik olabilir; zira bize anlaşılmayı istemek öğretilmiştir. Ya

bunca çaba kendi hakikatimizden kaçma çabası ise? Anlama ve anlaşılma arzusu, sandığımızın aksine bizim için bir saklanma yeri, bir sığınak ise? Farkında olarak veya olmayarak örttüğümüz ve gizlediğimiz şey, kendi karakutumuz ise? Bu soruları sormamak için kullandığımız hikâye kalıpları bizi oyalamaya ve teskin etmeye yarar. Her şeye rağmen bizi bir arada tutan ortak tema olan bilgiye ya da bilgi noksanlığından türeyen tecessüse muhtaçlığımız ebedidir. Anlattıklarımızda bir tutarsızlık varsa eğer, bu; insan oluşuyla alakalıdır. İnsan, anlattığı hikâyeden muaf olmalı. Ne de olsa özüne inmeyen söylem hakikatten uzaktır.

“Bütün türler ve varlıklar ve bütün insanlık tarihi, değişimler ve evrimler zincirinin rastlantısal bir halkasından başka bir şey değildir.”⁴

4 Italo Calvino. (1973). *Kesişen Yazgılar Şatosu*. Yapı Kredi Yayınları

ARZUHÂL

gülsüm durna

~belçika~

İnsanlar tanıdım; hiç gülmüyorlardı. Sert ve aman vermez duruşlarının ardında fırtınalar kopuyordu. Hüzün, keder, acı... Bunlar hepimizin hayatında var. Çünkü hayat bu; engbelerle dolu. Kimimiz hüznün, kimimiz mutluluğun başrolünde. Kimimiz ise her iki duyguyla da başa çıkmaya çalışıyoruz.

Çocukken üzüldünce resim çizdim. Kalemin terapisiyle o zaman tanıştım. Ne zaman üzülsün, çizgilerim asileşirdi. Mavi bulutlar yerini siyaha, çiçekli bahçeler kuru topraklara bırakırdı. Ama yine de derdimi anlatmaya yetmezdi. Büyüdükçe bunun farkına vardım ve kendimi ifade edebilmek için yeni yollar aradım.

Bir bağlama, beni hiç tahmin etmediğim bir şekilde edebiyatla buluşturdu. Türküler, içimde biriken ne varsa anlatıyordu. Pir Sultan Abdal, Nesimi, Âşık Veysel, Karacaoğlan... Hepsi bendim. Tellere her vurduğumda bozkırın yeşerdiğini hissedirdim. Ama bir sorun vardı: Bozkırın ilkbaharını yalnızca ben görüyordum. Herkes tınların büyüüne kapılıyor, ama derdimi görmüyordu.

Sonunda kalem ve kâğıdın gücünü keşfettim. Aklımda yankılanan şu dizelerle yazmaya başladım:

Kul olayım kalem tutan ellere

Kâtip arzuhalım yaz yâre böyle.

Halimi de arzumı da kâğıda döktüm. Kalem, beni en iyi anlayan dostum ve en iyi anlatan aracım oldu.

Yazmak, yalnızca kendimi ifade etmenin bir yolu değil, aynı zamanda bir sorumluluktadır benim için. Çünkü sözcüklerin gücü,

sessizliğin ağırlığını hafıfletebilirdi. Kalem elimde bir silah gibiydi; ama kimseyi yaralamak için değıl, yaraları sarmak için kullandığım bir silah.

“Bir insanın yüreğine dokunabilirsem, dünyayı değıştirebilir miyim?” Biliyorum, belki dünyayı değıştirmek büyük bir iddia. Ama tek bir insanın bakış açısını değıştirmek bile bir başlangıçtır. Çünkü her değışim, bir kıvılcımla başlar. Türkülerde olduğı gibi, yazılarımda da umudu büyötmek istiyorum. Bozkırın sert rüzgârları arasında açan bir çiçek gibi... Ne kadar kurak olursa olsun, toprak yine de yeşerebilir. Ve belki bir gün kelimelerim de kurak bir yürekte filizlenir.

Yazmaya başladıkça fark ettim: İnsanların dertleri farklı olsa da acılarımız ortak. Bunu yalın bir dille anlatabilirim, yalnızca kendimi değıl, başkalarını da ifade edebilirim. Bu yüzden derdim, herkesin derdi olmalıydı. Herkes bir soykırım, bir yenilmişlik, bir hakkın elden alınışı, bir ayrımcılık demekti benim için.

Bombalarla uyanıp gözünün önünde ailesi katledilen bir çocuğun yaşadıklarını görmezden gelen bir dünyaya bir şeyler anlatmak gerekiyordu. Güçlü olanların sildiğı koca bir medeniyetin izlerini enkazdan çıkarcak tek şey, yazar ve onun kalemiydi.

Kendi hikâyesini yazmaktan korkma. Dertlerini, sevinçlerini, düşlerini paylaşmaktan çekinme. Çünkü senin hikâyen, başkasının da hikâyesi olabilir.

Bir başkasına ilham olmak, ona yalnız olmadığını hissettirmek için yazıyorum. Her kelime, içimde biriken dertlerin dışı vurumu olduğı kadar, başkalarına uzattığım bir dost eli de. Ve biliyorum, belki bir cümle bir bombayı durduramaz, ama bir vicdanı harekete geçirebilir.

KENDİ GÖLGEM

gyunel mamedova

~kazakistan~

İnsan, varoluşunun en başından beri hikâyeler anlatmıştır. Mağara duvarlarına çizilen resimlerden, ateş başında söylenen efsanelere, günümüzün dijital platformlarında paylaşılan anılara kadar hikâye anlatmak, insanın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Öyleyse neden bu kadar güçlü içgüdülere sahip olmamıza rağmen kendi hikâyelerimizi anlatmak için mücadele ediyoruz? Birçok kişi, geçmişle yüzleşmekte zorlanır, çünkü bu, onların kimliğini sorgulamaya veya eski acı verici anıları yeniden hatırlamaya yol açabilir.

Yaşadığımız olumsuz deneyimler, başarısızlık korkusu veya mükemmel olma ihtiyacı gibi faktörler, kendimizi ifade etmemizi engelleyebilir. Kendimizi korumak için bilinçaltımızda oluşturduğumuz savunma mekanizmaları, zayıflıklarımızı veya hatalarımızı ortaya koymaktan kaçınmamıza neden olabilir. İnsan en çok kendisiyle yüzleşmekten korktuğu için aynalardan kaçır.

Aynaya bakınca; yüzündeki çizgiler, yaşanmışlıkların haritası gibi. Her bir çizgi, bir hikâye barındırıyor. Ama hikâyeleri anlatmaya çekiniyor. Kelimeler, duygularının karşılığını tam olarak vermiyor gibi. Geçmişte yaşadığı zorluklar, şimdiki zamanında bir gölge gibi uzanıyor, geleceğe dair umutlarını karartıyor. Kendi hikâyesini yazmaktan korkuyor. Belki de en büyük korkusu, anlaşılamamak, yargılanmaktır.

Geçmişte yaşadığımız olaylar nedeniyle duyduğumuz utanç veya suçluluk duyguları, kendi hikâyemizi anlatmamızı zorlaştırabilir. Çocukluk yıllarımızda ailemizle kurduğumuz iletişim, yetişkinlikte kendimizi ifade etme biçimimizi etkiler. Destekleyici bir aile

ortamında büyüyen bireyler, duygularını daha rahat ifade edebilirler. Medya ve sosyal medya, bize mükemmel hayatlar ve mükemmel insanlar sunarak gerçek hayatlarımızla ilgili yetersizlik hissetmemize neden olabilir. Bu da kendi hikâyemizi paylaşmaktan çekinmemize yol açabilir. Kendi hikâyemizi anlatmak, sadece kişisel bir ihtiyaç değil, aynı zamanda toplumsal bir gerekliliktir. Hikâyeler, bizi birbirimize bağlar ve dünyayı daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Kendi hikâyemizi paylaşarak kendimizi daha iyi tanırız: Hikâyemizi anlatmak, yaşadığımız deneyimleri yeniden değerlendirmemizi ve kendimizle ilgili daha derin bir anlayışa ulaşmamızı sağlayabilir. Başkalarının hikâyelerini dinlemek ve kendi hikâyemizi paylaşmak, aidiyet duygusu oluşturur ve ilişkilerimizi güçlendirebilir. Zorlu deneyimleri anlatmak, duygusal olarak iyileşmemize yardımcı olabilir.

Kendi hikâyemizi paylaşarak başkalarına ilham veririz: Kendi hikâyemizi paylaşarak, başkalarının da benzer deneyimler yaşadığını ve yalnız olmadıklarını anlamalarını sağlarız.

Kendi hikâyemizi anlatmakta zorlanmak, tamamen normal bir durumdur. Ancak, bu zorluğun üstesinden gelmek ve kendimizi ifade etmek için çaba göstermek önemlidir.

Hikâye anlatmak, sadece anlatılanları değil, aynı zamanda anlatanın içsel dünyasında yaptığı bir yolculuğu da ifade eder. Kendini anlatmak, bir tür cesaret ve güven gerektirir. Hem kişisel hem de toplumsal engellerle dolu olan bu süreç, insanın kendisini ve geçmişini anlamasına, kabul etmesine ve nihayetinde hikâyesini paylaşarak başkalarına da dokunmasına olanak tanıyabilir.

Ama aynı anda da insan birine hikâyesini anlatmak zorunda değildir. Hikâyesini paylaşmak, tamamen kişisel bir tercih ve ihtiyaca dayalı bir süreçtir. Birçok insan, duygusal açıdan veya toplumsal anlamda kendini açmaya, iç dünyasını paylaşmaya ihtiyaç duymaz. Kimileri için yalnızlık, mahremiyet ve içsel dünyalarını korumak, huzurlu bir yaşamın parçasıdır. İnsanlar, hissettikleri duyguların tam anlamını çözene kadar veya bir konuda gerçekten içsel bir rahatlık bulana kadar sessiz kalabilirler. Bu, bir “zorunluluk” değil, kişinin kişisel

sürecinin bir parçasıdır. Kişinin kendi hikâyesini anlatmaması, onu unutmuş ya da geçiştirmiş olduğu anlamına gelmez. Bazen bir insanın kendi hikâyesini yaşaması, başkalarına anlatmasından çok daha önemli olabilir.

Bazen hikâyeyi paylaşmamak, bilinçli ya da bilinçdışı bir savunma mekanizması olabilir. Bir insan, acı verici bir deneyimi başkalarına anlatmaktan korkabilir çünkü anlatmak, duygusal yaraların yeniden açılmasına neden olabilir. Bu yüzden kişi, belirli bir düzeyde korunma içgüdüleriyle hikâyesini paylaşmak istemeyebilir. Bu, başkalarına karşı bir mesafe koyma ve savunmasız kalmaktan kaçınma arzusuyla da ilgilidir. Birinin hikâyesini anlatması, onun hayatını anlamasına, başkalarıyla bağ kurmasına ve kendini ifade etmesine yardımcı olabilir; ancak bu, zorunlu bir şey değildir. Her bireyin farklı bir ihtiyaç ve konfor düzeyi vardır. Kendi hikâyesini anlatmak, bazen yalnızca kendine, bazen de sevdiklerine yapılması gereken bir şey olabilir. Kişinin içsel dünyasını dışarıya aktarması, ona iyi gelip gelmeyeceğine karar vermek için kişisel bir yolculuktur ve bu süreçte hiç kimse kimseye zorunluluk hissi vermemelidir. Peki siz? Hikâye anlatmayı mı dinlemeyi mi seçeceksiniz?

KAPILAR

halil aykut ince

~almanya~

Kapılar, hayatımızın ayrılmaz bir parçasıdır. İki ayrı alanı birbirine bağlarken, aynı zamanda hem engelleyici hem de geçişi mümkün kılan bir öğedir. Kapı açık olduğu sürece oradadır; ama kapı kapandığında, arkasındaki alanla beraber kaybolur. Oda, sadece kapı açıldıkça varlığını sürdürür. İnsan da tıpkı bir odanın sınırlarının kapıyla belirlenmesi gibi hikâyeleriyle diğer insanlardan ayrılır. Hikâyesi insanın dış âleme açılan kapanan, iç âleme açılan kapanan kapısıdır.

İnsan da sadece hikâyeleriyle, açılan o kapıyla varlık kazanır. Bu kapı, iç dünyasıyla dış dünya arasında bir köprü olur. Bu hikâyeler belki asırlar önce bir çizgiyle başladı. Kireçtaşından beyazı, topraktan kırmızıyı, parçalanmış bir kömür tanesinden siyahı elde eden insanlar, mağara duvarlarına ilk çizgilerini attılar. Bu resimler, ilk anlatılar, belki de tarihin ilk hikâyeleriydi. İnsan, o günden bugüne kadar hep anlatma ihtiyacı duydu. Çünkü sadece olmak yetmedi; fark edilmek, iz bırakmak, var olmak istedi.

Hikâyeler, kendini dünyaya duyurmanın bir yoludur. Kapalı bir kapı gibi, hikâyesini anlatmayan bir insan aslında olsa da yok sayılır; içinde biriken duygularla ve düşüncelerle kaybolur. Anlatmak, o kapıyı aralamaktır. O kapı açıldıkça insan kendini gösterir, var olur. Bu yüzden anlatılmayan her hikâye, kilidi üzerinde unutulmuş bir kapı gibidir. O kapılar açılmadıkça, ardındaki dünyalar yok olur.

Zaman değişti, ama bu temel ihtiyaç hiç değişmedi. Mağara duvarlarındaki çizgiler, taş tabletlerdeki yazılar, kalemle yazılan ilk metinler, şiirler ve öyküler, bu anlatma arzusunun birer yansımasıydı. Her bir anlatı, insanın varlığını ve iz bırakma arzusunu yansıtır. Rainer

Maria Rilke, *Genç Bir Şaire Mektuplar* adlı eserinde, kendisine yazan genç bir şaire bu anlatma ve yazma ihtiyacının hayati önemini vurgulayarak, yazmanın bir insanın varlığını sürdürebilmesi için ne denli gerekli olduğunu şu sorularla dile getiriyor: “Size yazmanızı buyuran nedeni araştırıp ele geçirmeye bakınız. Yüreğinizin en dip köşesinde kök salıp salmadığını sorgulayınız bu nedenin. Yazmanız diyelim ki yasaklandı; ölür müydünüz o zaman, yoksa eskisi gibi yaşamaya devam edebilir miydiniz? Bu soruları kendinize açıklayın.” Bu soruları özetleyecek olursak, insan yazmazsa ölür mü, varlığını sürdürebilir mi, sorusuyla karşı karşıyayız. Ben ise şöyle cevap vermek istiyorum: Evet, insan ölür. İnsan, yaşadıklarını ve hissettiklerini anlatmadıkça, kendi içinde kaybolur.

Anlatmak, yok olmaktan kurtulmanın tek yoludur. Her anlatı, insanın kendini yeniden inşa etmesine yardımcı olur. Anlatmadıkça, insanın içindeki dünya dışarıya kapalı bir oda gibi kalır ve o oda, kapısı açılmadıkça var olamaz. Bu yüzden her hikâye, her anlatı bir kapıdır. Ve o kapılardan geçtiğimizde, insan yalnızca bir varlık olmaktan çıkar, bir anlam hâline gelir.

İYİLEŞMEK İÇİN YAZMALI

hasret doğanay

~fransa~

Yok olacağını bildiği hâlde insan neden iz bırakmak ister? O kısık, bastırılmış sesi neden duyurmak isteriz? “Bedenim, ayak izlerim, ruhum, fikirlerim, çalışmalarım buradan geçti” fikriyle yabancı birine neyi ispat etmek istiyoruz? İnsan kime ve neyi kanıtlamak istiyor?

Anlatmak, anlaşılacak, aktarmak; insan hayatı boyunca farklı yollara başvurarak yaşamını, geçtiği zor dönemlerini, verdiği yaşam mücadelesini, dönüm noktalarını aktarmak istiyor. Herkes beni görsün, tanısin, anlasın... Peki, bu kadar “ben” dediğimiz bir yerde egoist olmuyor muyuz? Amacımız insanlarla iletişim kurup bir şeyi anlaşılır kılmak mı yoksa daha da öteye gitmek mi? Belki de yalnız olmadığımızı kendimize kanıtlamak istiyoruzdur. Bu duygu, iyi veya kötü anlamda, insanı çok farklı yollara sürükleyebilir. Pozitif yönünden bakarsak; insan yalnız kaldıkça daha üretken oluyor. Bir olaya odaklanması, kendi sınırlarını, potansiyelini keşfetmesi daha da kolay oluyor. “Bu yolda nasıl ilerleyebilirim?” sorusuna cevap bulmaya çalışıyor. Peki, iç dünyasına kulak vermeyen, bu dünyada hiçbir yere ait hissetmeyen, yolunu kaybetmiş ve yalnızlık hissiyatını iliklerine kadar hisseden insanlar; duygularını ifade etmedikleri takdirde onlara ne oluyor? Vücut yavaş yavaş harekete geçiyor, gizlediğimiz şeyler bizi hasta ediyor. Daha önemlisi, eğer aklımız devre dışı kalırsa insan o zaman farklı bir boyuta geçiyor: delilik mertebesi.

Anlatamadığımız, çözemediğimiz olaylar ağır sonuçlar verebiliyor. Bu nedenle kendine ayna tutmak, o kısılmış sesi duymak, gerçeklerle yüzleşip ruhunu arındırmak çok önemli. Bazen kolay olmasa da elimize kalemi alıp o kötü duygulardan kurtulmamız

gerekiyor. Bir yazarı, kitabı, öyküyü, şiiri neden severiz? Bizim hissettiklerimize tercüman olduğu ve o satırlarda göz yaşlarımızın karşılığını bulduğumuz için severiz aslında.

Hikâyesini anlatmak, kendine ayna tutmak anlamına geliyorsa bu çok tehlikeli değil mi? “Yazdım ve rahatladım” ifadesi ne kadar doğru? Rahatlayınca her şey sıfırdan mı başlıyor? Gerçekler değişiyor mu? Unutmamak için mi yazıyoruz? Kendine meydan okumak, dürüst olmak, derinlere inmek, canını yakan olayları yazarak onları kafanda tekrar canlandırmak ne kadar faydalı olabilir ki insanın ruhuna? Yazan kişi o kadar güçlü değilse, yoğun duygularla nasıl baş etmeli o zaman? Kalem içini deliyorsa, o zaman ne yapmalı? Kanatıp duruyorsa yararı, devam mı etmeli anlatmaya? Yoksa ilahi güce teslim olup tevekkül mü etmeli? İnsan ne zaman hikâye anlatmaya başlar? Ruhu yara aldıkça, kuyunun en dibini gördükçe, nefes almakta güçlük çektiğinde mi? Gerçek cehennem nedir? Yazmak mı, yazmamak mı? Hangisi daha zor? Galiba en zoru insanın içindeki cehennemi yazması. Ama kalem konuştuğça tutunuyorsun o hatıralara. Beden gider, geriye hatıralar kalır. İyileşmek için yazmalı o zaman. Bazı yaralar hiç kabuk bağlamasa da o niyetle yazmaya gayret etmeli...

HARFLERLE BİR SOHBET

hassan mansour

~mısır~

Bir insanın bir şey anlatmasını, anlattıklarını tertemiz beyaz bir sayfaya mürekkeple dökmesini güdüleyen şey nedir?” sorusunun cevabını bulmak için bu yazıda bir yolculuğa çıkmak istiyorum ama konuya girmeden önce bir noktada açıklık getirmekte fayda var. Biz yazar mıyız? Yazan mıyız? Bu iki kavram arasında bir fark var mıdır? Roland Barthes’in öyle bir ayrımı var, yanlış hatırlamıyorsam. Barthes, *yazarı* bir işlevi yerine getirmeye çalışan kişi şeklinde ele alırken *yazanı* bir etkinliği gerçekleştiren kişi olarak görmektedir. Yazar, dili kendine mal eder, yazma arzusu derdine girer. Hem dertli hem de duygusaldır yazar. Yazı onun için bir şifadır, bir terapidir. Yazan ise, yazma derdini taşımayan, sanatsal amacı gütmeyen kişidir. Günlük tutar, mektup yazar, *tweet* atar, bir makale kaleme alabilir. Bu noktada her yazar yazandır, ama her yazan yazar değildir. Yazarı anlatıyla, yazanı enformasyonla ilişkilendirmek mümkündür; Chul Han’ın kavramlarını kullanacak olursak.

Bir tür şifadır yazı. İnsanın kalbine saplanan harflerle kaplı bir kurşun gibidir. Yazar bir doktor gibi kalbine saplanan o kurşunlu harfleri çıkarıp derdine derman olsun diye kâğıda döker. O beyaz kâğıdı da bir yara bandı gibi ameliyattan sonra atılan dikişlere iltihap kapmasın diye yapışverir yazarın kalbine. Onu iyileştirir, hayat verir, diriltir. Bir çeşit terapidir yazma eylemi. İnsanı canlandırır, ona huzur verir. Sait Faik Abasıyanık “Haritada Bir Nokta” başlıklı hikâyesinde der ki: “Yazmasam deli olacaktım.” Tiril tiril beyaz sayfaları lekeleyen o harfler ilaç gibidir. Acı da olsa şifalıdır.

Yazar kimin için yazar? Sessizliğimizi kesen, aklımızı kurcalayan gelişmelerle dolu bir başka sorudur bu. Yazar yalnız bir insan olarak

bilinir. Attila İlhan “Kaptan 1” şiirinde “Yalnızlıktan da kurtulup yalnız kalmak isterim.” der. Yalnız bir insan nasıl olur da başkası için yazar? İşte yazarı yazandan ayıran bir diğer noktadır bu. Yazar sorgular, izler, empati kurar, isyan eder. Çaresizin çaresi, kalemi olmayanın kalemi, sesi olmayanın sesi, sağırın kulağıdır. Oğuz Atay “Demiryolu Hikâyecileri” adlı hikâyesinin son paragrafında hem yazarın yalnızlığını hem de onun başkası için, okuru için yazdığını gözler önüne şöyle serer: “Bir mektup yazmak istiyordum, ama adres bilmiyordum. Yani hiçbir adres bilmiyordum... ama gene de ona yazmak, onun için yazmak, ona durmadan anlatmak, nerede olduğumu bildirmek istiyorum. Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?”

Yazma eylemi, bireysel ve toplumsal olmak üzere iki yönlüdür. İnsanlığa karşı bir sorumluluktur, toplumsal bir görevdir. Yazar gece yarısında karanlık bir odada yalnızlığın dokuz harfiyle sohbete dalarken yazı bir kibrit gibi isyanının mumunu yakarak odayı aydınlatır. İmkânsızlığa, zulme, adaletsizliğe bir nevi meydan okumadır.

Yukarıda vurgulandığı gibi hepimiz yazar değiliz, ama yazan olabiliriz. Yazar olamasak, yazarlar kadar sorumluluğumuz olmasa bile kâğıtları bir şekilde süsleme şansına sahibiz. Harflerle konuşmak için yazar olmamıza gerek yoktur. Unutmamalıyız ki, yazan olmadan yazar olamayız. Yeter ki sessizliğimizi kıralım. “Söz uçar yazı kalır.” derler. Yazı insan deneyimin bir parçasıdır. Varoluşun sebebidir. Öznelliğin dışı vurumudur. Bir iç hesaplaşma ve içsel bir yolculuktur. Hepimiz bulunduğumuz toplumun kolektif belleğinden beslensek de herkesin biricik bir hikâyesi vardır, diğerlerinden farklıdır, değerlidir. Dolayısıyla anlatılması gerek bazı şeylerin, çünkü bir hikâyesi vardır o şeylerin.

Biz yazmasak başkası yerimize yazar. Tarihimizi tahrif eder. Anılarımız, deneyimlerimiz, yaşamışlığımız geçicidir. Onları belgeleyecek, kayıt altına alacak, koruyacak, paylaşacak, gelecek nesillere tahrif edilmeden aktarabilecek sadece biziz. Yazar olsak da yazan olsak da bir sorumluluğumuz vardır dünyaya karşı.

Harfler mürekkeple sohbete girince dünyayı titretmez mi? Umutsuza umut taşımaz mı? Zalimin korkulu rüyası olmaz mı? Derdimize derman olmaz mı?

YAZMAK BOYNUNUN BORCUDUR

hatyja nartajyeva

~türkmenistan~

İnsan neden yazma ihtiyacı hisseder? Bu doğuştan gelen bir ihtiyaç mıdır, yoksa bu bir yetenek mi? Yetenek ise bunu nasıl keşfedebiliriz? Bunu içimizde nasıl hissedebiliriz? Bu soruların cevaplarını bulmak kolay değil. Bana göre bu soruların cevapları kişiden kişiye, yani yazardan yazara değişir. Kimisi âşık olmuştur, duygularını kâğıda aktarır, kimisi edebî yazılar ile geçiniyordur (yani motivasyonu paradır), kimisi de mazlumların sesini duyurmayı dert edinir ve çözüm bulmak için yazar. Bu örnekleri çoğaltabiliriz. Kalemin gücünü anlayan ve bunun farkında olan bir yazar için yazmak boynunun borcudur artık. Yazar bu saatten sonra yazmak istemiyorum diyemez, içindeki ses yazması gerektiğini hep söyleyecek ve onu rahat bırakmayacaktır. İnsan bir acıya, derde maruz kalınca, tam olarak maruz kalmasına da gerek yok şahit olması da buna ses olması için yeterli bir sebep. Bu durumda insan yaşadığı, gördüğü acıyı veya haksızlığı duyurmak, ona ses çıkarmak için yazıyor ya da bunun tam tersi, mutlu hissettiğinde, bir şey başardığında veya başka birinin sevincini görünce de hikâye yazabilir mi? Belki de... Dostoyevski'ye bu soruyu sorsak ne derdi? Aslında kendisi bir burjuvaydı, para derdi yoktu ama fakir insanların hâlini çok iyi anlatabildi. Yazılarında din, felsefe, psikoloji, hepsini bir araya getirip güzel eserler çıkarmayı başardı. Sonrasında kumar borcu gibi başka dertlerden dolayı para için yazdı. Ama para için yazdıysa bile nasıl bu kadar güzel şeyler ortaya koyabildi? Burjuva ailede dünyaya gelmiş olsa bile annesinin erken ölümü, maddi sıkıntılar ve sarhoş babası nedeniyle zor bir çocukluk yaşadı. Bu yaşantıları muhtemelen sonraki eserlerinde etkili olacaktı. Bu eserleri acı, parasızlık, iyi-kötü kavramları ve ahlak temalarını ele alırdı genellikle. Eserlerinin çoğu insan psikolojisi ve felsefi açıdan

yazılmıştır. Bu eserlere bakarak Dostoyevski okuyucusuna “her şeyi sorgula” mesajı vermek istiyor diyebilir miyiz?

Şimdi de bana göre çok önemli sebeplerden biri olan, kendi fikrini yaymak konusuna değinelim. Edebiyat o kadar güzel bir dünyanın kapısını açıyor ki, kitap okurken cümlelere hapsolup akıp gidiyor insan... İnsanlık tarihi boyunca, hikâye anlatımı sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda fikirlerin yayılması için etkili bir yöntem olmuştur. İnsanlar, duygulara dokunan hikâyelerle karmaşık düşünceleri basitleştirir, topluluklar arasında güçlü bir bağ oluşturur ve toplumsal dönüşümlere öncülük eder. Hikâye anlatımı, fikirlerin soyut birer kavram olmaktan çıkıp somut bir gerçeklik olarak benimsenmesini sağlar. Yazar, eserdeki olayları bazen gerçek hayattan bazen de kendisi kurgulayarak okuyucuya sunar. Yani o eserin içinde yazar tarafından verilmek istenen mesaj vardır (bu mesaj pozitif ya da negatif olabilir). Örneğin Cengiz Aytmatov kitaplarında hep savaştan, köy hayatından bahseder. Aslında Aytmatov burada kendi gerçeklerini anlatır. Kendi yaşadığı, gördüğü obaları, köy hayatının zorluklarını ama buna rağmen insanların verdiği mücadelesini yazmıştır. Özellikle *Gün Olur Asra Bedel* eserinde “mankurtlaşmayı”, yani kendini unutmayı, özünü unutmayı çok güzel bir şekilde anlatır. Aytmatov eserlerinde kendi değerlerini, kültürünü, tarihini hep yaşatmak istemiştir. Diğer bir taraftan bazı yazarlar o kadar güzel mecazi anlamlı cümleler kullanırlar ki, okuyucu belki farkında olmadan yazarın düşüncelerini benimsemeye başlar. Bu teknik, genellikle siyasetçilerin kullandığı gibi kendi fikirlerini yaymak isteyenler tarafından kullanılır. Siyasi liderler, aktivistler veya girişimciler, fikirlerini ve vizyonlarını topluma aktarmak için hikâyelerden yararlanır. Bu, özellikle bir değişim çağrısı yaparken çok etkilidir. Spesifik olarak örnek vermek belki doğru olmayabilir. Ama bizim Orta Asya insanları maalesef buna maruz kalmıştır. Sovyetler zamanında her şey rejimlerin kontrolünde yazıldı basıldı ve bu yazılar gerçeği veya doğru fikri savunmadığı hâlde insanlara aktarılmış oldu. Şu anda bile o zamanın kitaplarını okursak bu çok açık bir şekilde belli olacaktır.

Günümüzde sosyal medya, *podcast*ler ve *reels* videolarıyla birlikte hikâye anlatımı daha erişilebilir ve etkili bir hâle geldi. Bu sosyal

medya araçlarında insanlar kendi fikirlerini yaymak için en kısa 1 dakika içerisinde kullanıcıya görsel hikâye anlatıyor veya blog yazıları yazıyor ya da bir ürün veya hizmetin ardındaki hikâyeyi anlatarak markalarına kişilik kazandırıyor. Özellikle reklam sektöründe hikâye anlatımı, tüketicilerle duygusal bir bağ kurmanın anahtarı olarak kullanılıyor.

Hikâye anlatımı, insanlığın fikirlerini paylaşma ve dünyayı anlama biçimlerinin temel taşlarından biridir. İnsanlar, hikâyeler aracılığıyla başkalarını etkileme, ilham verme ve harekete geçirme gücüne sahiptir. Bir hikâye, basit bir fikirden çok daha fazlasını ifade eder; bir vizyonu, bir hayali ya da bir gerçeği gözler önüne serer ya da tam tersi gerçek olmayan şeyi gerçekmiş gibi yansıtabilir. Velhasılkelam bu sorunun cevabını eli kalem tutan herkes kendisi arayıp bulacaktır.

ÇATLAYAN TOPRAK PARÇASI

huriye seyidömer
~ukrayna~

Okumayı bırak, dur ve sessizliği dinle! Eğer hâlâ devam ediyorsan, demek ki itaatsizsin. Belki de bir cümleden ötesini görebilen birisin. Hayat dediğimiz şey, bitmeyen bir çaba ve mücadele değil midir? Mücadele etmeyenler, ruhları bedenlerinden ayrılmış yürüyen cesetlere benzer.

İçimde bir ses var; duyabiliyor musun? Herkesin içinde yankılanan bir ses var; itaatsiz bir fısıltı, kimsenin duymadığı ama hep orada olan bir sitem. Bu sesi duyabiliyor musun? Bugün ruhumu bu satırlara teslim ettim. Çığlıklar arasında, acıyla boğulanları kim kurtarır? Belki de yalnızca yazıların içindeki sessiz yankılar... Cümlelerim bittiğinde sorularıma cevap ver.

Kalbim çatlamış bir toprak parçasıydı; depremlerden sonra toprak nasıl çatlar, bilirsin. Çatlayan yerleri suyla beslemek, o yaraları çiçeklendirip hayata döndürmek istedim hep. Fırtınalar, depremler, savaşlar... Herkesin başına gelebilecek şeyler değil mi? Derler ki, bir çocuk dünyaya geldiğinde ağlamaya başlar çünkü hayatının kareleri hızla gözlerinin önünden geçer. Hani bazen bir an yaşarken, bunu daha önce de yaşamışsın gibi gelir ya? İşte o kareler, belki de bu duygunun kaynağıdır.

Bizimkisi, Kırım'dan Semerkant'a, sonra da Semerkant'tan Kırım'a süren bir yolculuktu. Yolun sonunda hep belirsizlik ama belirsizliğin ardında da umut vardı. Ölüm ise, umudun peşinden gölge gibi gelirdi. Bir milleti yok etmek için önce diline, sonra kimliğine ve en sonunda da inancına saldırırlar. Kırım Türkü olmak, tüm bu saldırılara asırlardır direnmek demektir. Ailem için Semerkant, gurbetle harmanlanmış bir vatandı. İlk nefeslerini

orada almış, ilk adımlarını o topraklarda atmış, ilk yudum suyu o çeşmelerden içmişlerdi. Ama vatanları, doğup büyüdükları yer değil, ait oldukları yerdi. Derler ki, “Her şey ait olduğu yerde hayat bulur.” Peki ya benim ailem, ait oldukları yeri buldu mu? Yoksa o mücadeleyi bırakan “yürüylen cesetler”den mi oldular?

Dedelerim, sürgün yıllarında henüz çocuktu. Binlerce insan gibi, onlar da hayvan vagonlarında vatanlarından koparıldılar. Birçoğu bu yolculukta öldü ve hikâyeleri orada son buldu. Sürgün treninin durduğu son istasyonda inenlerin hayatı artık bir hayatta kalma mücadelesiydi. Kışın keskin soğuğu, yazın kavurucu sıcaklığı altında, pamuk tarlalarında geçti ömürleri. Dedelerimin son nefesleri, “Kırım’dan bir avuç toprak getirin çocuklar” isteğiyle kesildi...

O zor şartlarda sadece ailem değil, bütün bir millet varlık mücadelesi veriyordu. Bizi ayakta tutan iman ve eğitimdi. Hem annem hem babam kariyerlerinin zirvesine ulaşmış insanlardı. Ta ki Kırım’a gelene kadar. Küçük bir odada, banyosuz, mutfaksız, soğuk bir okul binasında hayata tutunmaya çalışıyordu ailem. Annem el emeğiyle pazarda çiğ börek satarken o gururlu duruşunu hiç kaybetmedi. Babam ise kış gecelerinde donarak ısınan her sobanın başında umut ateşini yaktı. Çünkü döndüklerinde onlara kalan, yıkık duvarlar ve boş bakışlardan ibaretti. Ekmek için sıralarda bekleyen kalabalıklar, nefretle dolu kalpler, ellerinden alınan evler. Dedelerimin evi artık bizim değildi; oysa o toprakların her santiminde biz vardık. Irkçılıktan kaynaklanan yoksulluk, Kırım Türklerini “kara millet”, “kara haç” olarak dışlayan dillerin acımasızca hedefi oluyordu. Ailem bir zamanlar köklü bir geçmişin, derin bir kültürün taşıyıcısıydı; fakat kendi topraklarda “yabancı” bir gölge gibi oldular.

Dedelerimizin evi Gurzuf’un Kızıltaş köyündeydi. O evi yeniden görmek, oradan geçmek bile yasaktı. Mücadele burada bitmedi; annem ve babam, boş bir arazide, kendi elleriyle bir ev kurmaya çalıştılar. Soğuk gecelerde, ağır kerpiçler arasında süren bir hayatta kalma savaşıydı bu. Babam ailesinin ve milletin iyiliği için elinden geleni yapıyordu. Bizim gibi binlerce aile vardı ve babam, onların da evlerine bir nebze sıcaklık katmaya çalışan bir adamdı. Evlerdeki ısıtma sistemlerini kendisi kurardı; karşılığında kimi ne veriyorsa onu alırdı. Mesele para değildi, mesele mücadeleydi.

Bazen düşünüyorum; belki de annemin karnındayken hissetmeye başladım tüm yaraları. Sarışın, mavi gözlü, kendi küçük dünyasında mutlu bir kızdım. Henüz üç yaşındayken iyiyi ve kötüyü ayırt edebiliyordum. Ailem zorlu bir mücadele yolundan geçti; o yolda onlarla birlikte yürümesem de, en az onlar kadar yaralandım.

Sürgün sonrası bir milletin, yaralı bir ailenin üçüncü nesil çocuğuydum. Belki de bu yüzden yaralı olanları hep iyileştirmek peşindeyim. Kalp bir toprak parçasıysa, onu bu şekilde besledim.

Zalim dünyanın çocuğuyum ben ama zalim olmadım. Sırlarımı, dertlerimi ağaçlara, çiçeklere ve hayvanlara anlatırdım hep. Ama insan, insana ihtiyaç duyar, değil mi? Dedelerimi sadece fotoğraflarda gördüm. Babaannemin, dedemin sıcaklığını tanımadım. Belki de bu yüzden, yaşlı birini gördüğümde ona sarılmak, ellerinden öpmek istiyorum. Bu isteğim, mahrum kaldığım o sıcaklığı yeniden hissetmektir aslında.

Kalbimiz çatlayan bir topraksa, besleyelim ki çiçek açsın...

LAVANTA DEMETİ

lamiya şirvanzada

~fransa~

Gökyüzü karardı mı öfkenin köreldiği eşref saatlerinde zindeliği törpülenmiş bir heyecan, dinginlik ve azıcık da kendimizden utanarak hafiften, ayna karşısına geçen kaç kişiyyiz? Kaç çağdaş birey, buna sizlerden izin isteyerek *ruhi muhasebe* diye nitelendirme cesaretinde bulunuyorum, şahsına bu *ruhi muhasebeyi* reva görmektedir? Oysa içimizde en çok şansı yaver gidenler, daha hızlı yürümekten öte koşmak, daha çok çalışıp daha fazla malvarlığı elde etmek, kendimizi tanıma ihtiyacımızı hep erteleyerek hayatımızın en önemli yıllarını dört duvarı satın alabilmek için borçlanarak geçirmekle meşgulüz.

Bir de yirminci yüzyılın büyük Fransız şairi Jacques Prévert'in "Kaybolmuş Zaman" şiirinde yazdığı gibi, güzel bir havanın fabrika önünde bir işçinin ceketinden çekerek kaybolan zamanını, hayatını ona hatırlatmasını düşünün. Yaşamımızın en kuytu köşelerini ilkel çıplaklığıyla ortaya çıkaran ışıklardan, bakışlardan uzaklarda, kapılar arkasında bu *öz anlatıyı*, neredeyse yitirilmiş bir cevheri, hayatımıza anlam atfetme dürtümüzün yeniden yeşermesi yolunda önemli bir eylem olarak görmemiz gerek. İçiniz rahat olsun, bu *öz anlatıyı* öz hırpalama, tinimize ördüğümüz bir cezaevi gibi değil, kendi olumsuzluklarımız karşısında bir meşale olarak görebiliriz.

"Ben"imizi güvenle karşımıza oturarak dile getirdiklerimizle başlayan bu yol, hiç şüphesiz, uzundur, korkutucudur ve caydırıcı insanlar ve etkenlerle mayınlanmıştır. Bu bir zincir kırııştır, ebeveyn evini terk edıştır. Fakat bilgelik şöyle dursun, sadece büyümek, yaş almak için bile kaçınılmazdır. Sakın kendimizi yarı yolda bırakmayalım, kendimizin en iyi yol yoldaşı olalım. Bir masalı en heyecanlı yerinde, tam ortasında durdurmak bir çocuğu nasıl üzer düşündünüz mü?

Ancak azimle biriktirmeye devam edersek, artık taşıyamaz olduğumuz masal hircundan kelimeler yollara dökülvürecek ve büyü kendisini bekleyenlere ulaşacaktır. O zaman kimileri duvarları itecek, kimileri yıkacak, kimileriye bir duvara sırtını dayayarak hayal kuracak. Bulduğumuz teknoloji çağının bizi afallatması gayet olağandır, insan bilinmeyenin albenisine yenilmiş görünse de bütün toplumlarda, tarihte olduğu gibi bulunduğu toplumdan çok daha ileriye gören aydınlar sözün kayboluşunu hissetmekte ve bizleri uyarmaktalar.

Ekmeğini çıtır seven halkların yavan sözlerle yaşayadurması geçici olacaktır elbet. Bir gün bir uyanış, evrensel bilinçte bir deprem, bir doğal afet sayesinde çocuklarımızı hijyenik yaşamın daha ötesinde, kelimeler aracılığıyla gönül bağı kurarak geri kazanma ihtiyacını hissedeceğiz.

Durduramadığımız trenlerde rayların üzerine yatarak sonucu görmemek kolay bir seçim. Oysa yorganımızı sereceğimiz her yeri evimizden saymamız için duyarlı kalplere ihtiyaç duyarız. Düz yolların huzuruna aldanmadan arkamıza bakmadan kaçmalıyız. İniş yokuşlarda doğmuştur hep ölümsüz sözler.

Çakıl taşı sevilir mi, mermerin beyaz gerdanına daldırmak varken ellerimizi, diye düşünenler de olabilir. Her eline kalem alan şair, yazar oldu diyenlerdir onlar, kısacası.

Ya oya oya kalbini kanatırsın mermerin ya da okşar belinden kavrarsın. Fakat kolay kolay yoluna yoldaş edemezsin her kelamı. Bir elmadır bul ki bulasın bize dokunanı, ya da ağır bir yüküdür anlamayana. Dilimize dolananı mahremce gırtlığımızı sıkıştırırız ki, buna susmak deriz. Dertli bir adamın yarasını anlarız bazen çayı yudumlayışından. Düşük omuzları anlatır birisini, dağınık saçları bir başkasını. Her sabah onca hüznümüze, yetersizlik kuşkumuza rağmen kalkıp bir iş yapmak ve etrafımıza iyi görünmek de anlatır bizi.

İçilmeyen suyun bulanık sabrı gibidir kullanılmayı bekleyen sözlerin garibanlığı. Bacası tüten her ev huzur içermiyorsa, biz neden cümle sonuna konulan her noktanın hep bir ah çekişi, engebeli yollarda kayboluşu sırtlamasından yakınıyoruz? Sözleri

hep sevgiyi, hoşgörüyü yüklenen bir gerdanlık gibi taşıyamaz herkes sinesinde. Söz, insanlığın taşlı çakıllı bahçesini kısır tohumlardan korumaya çalışan bir bağbanın, göklerin toprağa düştüğü, yağmurla rüzgârın elbirliğiyle cirit attığı günlerde tütürdüğü bir türküdür, en basitinden bir ısıktır, hep yeniden başlayabilmek için, devam etmek için güç verir.

Toprağını bulmayan tohum, sürekli parlatılan fakat en kıymetli misafire saklanan gümüş takımdır anlatılmayan hikâyelerimiz. Peki neyi anlatmalı?

Ancak batmakta olan bir güneş, ufuğu örtecek kadar büyüktür. Tabii ki, yaşanmışlık mutlaka gereklidir, yazdıklarımızda kendilerini bulabilen insanların ehemmiyetli sayıda olması için.

Dostoyevski uzmanları onun eserlerini okumaya *Karamazov Kardeşleri*'nden başlamamayı tavsiye ederler. Çünkü Rus melankolisinin zirvesinde bilinen eserlerden biri olan bu roman, yazarın hayat ve düşüncelerinin en olgun ve yorgun zamanında, hayatının sonlarına doğru yazılmıştır. Demek ki, gençlerin de anlatacak hikâyeleri mutlaka vardır ve bilgeliğe ulaşmak zaman ve emek ister.

Binyıllardır ayakta kalan yapıtlarda bir mermerin özgüvenini görüyoruz da, neden çakıl taşının önemini göz ardı ediyoruz. Belki çakıl taşından bir saray, bir heykel yüceltemeyiz, ama çakılla bir binanın dayanıklılığını artırabiliriz. Edebiyat, bugüne kadar insanoğlunun hayatın anlamını öğrenme yolunda kapı çalışmalarını bir sonraki kuşaklara taşıma aracıdır. Hâlâ arayıştaysak, demek ki daha hiçbir kapı açılmamıştır.

Hayat, farkına varmasak bile hayal iplerinden dokunmuş kumaşlarla kuşatılmıştır. İster duvara asıp feyz alalım ister yere serelim; her ikisine de ihtiyacımız vardır, her ikisi bizimle konuşur biz onlara kulak verdiğimiz sürece:

Ayıptır günahıdır diye kilit vurdular dileme

Aşkî dokudum kilime anlıyor musun?

İnsanoğlu ne zaman ilk yasayı, ilk kuralı, ilk günahı düşünmüş hâlâ bilmesek de, farklı nedenlerle farklı açıklamalara tabi kılacak

da özgürlük arzusunu her zaman devrimci satırlarda bulduk, bizi düşlere sürükleyen satırlarda. Düşlemek “öz”ün devrimidir.

Prévert bir şiirinde, “Ben kuşları sevmeyi çok geç öğrendim bundan biraz da pişmanım” diyor. Aktarılmayan sözlerden, hikâyelerden bir insanın, bir toplumun ne kadar pişman olacağını zaman gösterecek. Oysa yanlış aktarılanların pişmanlığını daha çok konuşuyorduk teknolojinin hayatımızı kenardan köşeden yeni yeni etkilemeye başladığı devre kadar.

Hep de yalan söylerler şairler, Nietzsche’nin *Zerdüşt*’üne göre. “Çok az şey bilen ve kötü öğrenciler olduklarından yalan söylemeleri gereklidir. İnce duygulara kapıldıklarında doğanın kendilerine âşık olduğunu düşünen” ve kendilerini “ölümlülerden” daha üstün birer tavus kuşu sanan ve herkesi seyirci olarak kabul eden kibir dağı şairler. Bu naif ve ütöplast yalancılar iyi ki varlar ve bazıları en ummadık zamanda ve mekânda yolumuza çıkarlar.

İş çıkışı Paris’in en büyük tren garlarından birinde omuzlarına dökülen kır saçları ve yapabildiği kadar zevkli ve temiz kıyafetleriyle elinde devasa bir lavanta demeti tutan bir evsiz, birkaç gün sonra başka bir tren garında “Aptallar! Hepiniz aptalsınız! “ diye bağıracaktı beş on metre ötede işe koşan bizlere.

O lavanta demeti gözlerimde nakşettiğim bir hikâyedir ömür boyu taşıyacağım. Kutsal ve bir o kadar da içten bir şiir.

İNSAN, ALLAH'IN HİKÂYELERİNDE SAKLI

medadin limani
~kuzey makedonya~

“Andolsun, onların kıssalarında
akıl sahipleri için ibret vardır.”

(Yusuf Suresi, 12:111)

Hiçbir hikâye, bir noktada durup anlatıldığında güçlü olmamıştır; aksine, Tolstoy’un dediği gibi, “Tüm muhteşem hikâyeler iki şekilde başlar: Ya bir insan yolculuğa çıkar ya da şehre bir yabancı gelir” sözleriyle bu yazıya başlamak istedim. Yolculuk ise insana göre değişir. Bizim için ise yol ve yolculuk eskiye dayanır ve ster istemez, inancımız gereği, bu konuyla ilgili daha eskilere gitme mesuliyeti doğurur. Onun için başlığa bağlı öz bir girizgah yapmam icap eder. Şöyle ki; bilindiği üzere, İslam’da hikâyeler ve anlatılar *kıssalar* olarak adlandırılır. Kur’ân’ın önemli bir bölümünü de kıssalar oluşturur. Özellikle peygamberlerin kıssaları, insanlara ders ve ibret kaynağı olarak aktarılmıştır. Hatta, bu konuyla alakalı mesela; *üç mağara arkadaşı, kurban veren üç adam, katilin tövbesi ve boş topraklar ve iyi insan benzeri* adlarla bilinen peygamber kıssaları da mevcut. Dolayısıyla, cesaret edip başlıkta “Allah’ın Hikâyelerinde!” ifadesini doğru bir bağlamda kullanarak aykırı olarak değerlendirilmeyeceğini ümit ediyorum. Ancak, bu başlığın altında kullanacağım içerikte şüphesiz ki, Allah’ın yüceliği ve kutsallığı vurgulanacağı gibi, kıssa ile hikâye ayrımları ve öneminin anlaşılması üzerine duracağım. Ayrıca, günümüz insanları tarafından *hikâyenin* sıradanlaştırılmaması hususunda bir nebze olsun belki dikkatleri çekmiş olurum.

İnsan hikâyelerle var olur ve anlam kazanır. Tarihin en eski dönemlerinden bugüne kadar, insanlık her zaman bir anlatının

parçası olmuştur. İlk anlatıcıların Allah ve peygamberler olduğunu düşünmek mümkündür, denilebilir. Allah, kutsal kitaplar aracılığıyla insanlara yol göstermiş; peygamberler bu ilahi hikâyeleri taşıyan birer köprü görevi görmüştür. Belki de Hz. Âdem'den itibaren başlayan bu anlatı zinciri, insanın dünyayı anlamlandırma çabasının ve birbirine rehber olma sorumluluğunun en somut örneğidir. Hikâye, sadece bir ifade biçimi değil, aynı zamanda bir varoluş biçimidir. İnsan, anlatarak kendini bulur; dinleyerek de yolunu çizer.

Hikâye anlatıcılığının mağara duvarlarına kazınan resimlerle başladığı genel kabulüne göre, o resimler insanın çevresine bir anlam verme arzusunun ilk yansımasıydı. Bir çizgi filmde hatırladığım bir kareden, belki bir bufalonun tasvirini yapan ilkel bir insan, yalnızca bir avın hatırasını ölümsüzleştirmiyordu; aynı zamanda yaşadığı zorlukları, zaferi ve heyecanı anlatıyordu. O çizimlerin, bir bireyin yaşadığı dünyanın diğerleriyle paylaşabileceğini gösteren ilk işaretler olduğu tarih kitaplarında yazılıyor. Zamanla bu resimlerin, sözlü anlatılara, efsanelere ve mitlere dönüştüğü söylenir. İnsanlar yıldırımları, yağmuru, yaşamı ve ölümü açıklamak için hikâyeler ürettiler. Bu anlatılar, insanın kendisiyle ve çevresiyle kurduğu bağların temel taşlarını oluşturdu. Ancak bu öğretilerin sınırlandırılmış olduğu kanaati taşınmakta; asıl olarak, Allah'ın insana eşyaların ismini öğretmesi ve dilin yaratılmasının nihayetinde hikâyenin de başladığı söylenebilir. Böylelikle de yeryüzünde artan insanların konuştukları nice farklı her dilden hikâye anlatıcılığı da başlamış oldu. Yani, hikâye anlatıcılığı Hz. Âdem'den beridir, çünkü hikâye insanla başladı.

Her toplumun kendine özgü hikâyeleri vardır. Masallar, destanlar ve efsaneler, bir yandan o toplumun değerlerini yeni nesillere aktarırken diğer yandan onları bir arada tutan görünmez bir bağ işlevi görür. Bir köy meydanında anlatılan masallar ya da kutsal metinlerdeki anlatılar, insanlara bir “biz ve / veya varoluşsal” duygusu verir. Ancak hikâyeler yalnızca bir eğlence ya da bilgi aktarımı aracı değildir elbette. Hikâyelerle insan kimliğini inşa etmiş olur ve bir topluma dâhil olur.

Hikâyelerin gücü, sadece toplulukları bir araya getirme kabiliyetinden ibaret değildir. Hikâyeler bireyin kendi kimliğini keşfetmesine ve

ifade etmesine olanak tanır. Kendi hikâyemizi anlatmak, bir anlamda görünür hâle gelmek demektir. Bu görünürlük, başka hayatlara dokunabilme cesaretini de beraberinde getirir. Her hikâye, başka bir hikâyeye ilham olabilir. Bir insanın yaşadığı acılardan doğan umut, bir başkasına güç verebilir. Bir girişimcinin başarısızlıklarını aşarak kazandığı zafer, başkalarının da adım atmasını sağlayabilir. İnsan hikâyesini paylaştıkça hem kendisi hem de başkaları için bir anlam yaratır.

Hikâye anlatmak, insanın karmaşık dünyasına düzen getiren bir yoldur. Hepimiz hayatımızın bir noktasında hikâyelere tutunuruz. Bazen bir romanın kahramanında kendimizi buluruz, bazen bir şarkının sözlerinde ya da bir filmin son sahnesinde umutlanırız. Örneğin, Balkanlar'da yazılmayan o kadar çok hikâye vardır ki, şimdiye dek onlar yazılmış ve bölge insanları tarafından okunmuş olsalardı, Balkanlar'daki toplumlar bugün belki de bir başka düzlemde olacaktı. Bu yüzden hikâyeler yalnızca dinlenmez; aynı zamanda hissedilir, yaşanır, paylaşılır ve değiştirir.

Ancak bir insanın hikâyesini anlatması cesaret ister doğrusu. Her hikâye, anlatıcısının bir parçasını açığa çıkarır. Bu anlatıcı açısından saldırıya açık bir hâl gibi görünse de, aslında anlatıcı olmak bir yandan da büyük ve güçlü bir konumdur. Kendini başkalarına açan bir anlatıcı, başkalarına da kendi hikâyelerini anlatma cesareti verir. Her hikâye, dinleyenlerin dünyasında yeni pencereler açar. Belki de bir insanın kendi hikâyesini anlatmaya başlaması, sadece kendi yolculuğunu değil, başkalarının da yolculuğunu başlatabilir.

Hikâyeler, dilin yaşatılması ve insan olmanın özüdür. Bizden önce gelenlerin hikâyelerini dinleyerek öğrendik, şimdi ise kendi hikâyelerimizi yazma sırası bizde. Hikâyelerimiz bizi görünür kılar, hatırlanır yapar ve diğer insanlarla bağ kurmamıza yardımcı olur. Her hikâye bir sese ihtiyaç duyar. Eğer kendi hikâyemizi anlatmaya cesaret edersek ki ilk adımları attığımıza inanıyorum, bu ses başkalarına da ulaşacak. Belki de bir gün bizim hikâyemiz, bir başkasının ikinci adımı atmasını sağlayan kıvılcım olur.

İnsan olmanın en anlamlı tarafı bu olsa gerek: Hikâyesini paylaşarak dünyaya dokunmak, yaratılan dil ile insan özüne ilişmek, bizden geride bir iz bırakarak Allah'ın hikâyeleri içinde yaşamak!

BİLİNMEYİ İSTEMEK

mehmed ârif
~kuzey makedonya~

En içe dönük insan bile birileri tarafından fark edilmeyi, bilinmeyi, anlaşılmayı ister. Sesinin, sözünün ve dahi özünün tesiri ile insanların hayatlarına dokunmayı arzular. Bir yazar veyahut sanatkâr bu istek veya arzunun dizginlenemezliğini can yakıcı biçimde ruhunda müşâhede eder. Bir şiir, hikâye, deneme, resim, beste, mimari eser vd. bu şekilde meydana gelir.

Biz meselenin yazarlık kısmına odaklanalım ve tefekküre dalalım. İnsanın hikâyesini anlatma ihtiyacının kökenine inmeye çalışalım. Dinî metinlere baktığımızda evrenin yaratılışı, ilk insan, cennet ve cehennem tasvirleri, kıyamet anlatıları, peygamberlerin yaşantıları ve mucizeler büyük bir hikâyenin parçaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu büyük hikâyeyi kurgulayan, yaratan ve peygamberler ile vahiy yoluyla bizlere ulaştıran şüphesiz Tanrı'dır. Ayrıca bizleri yoktan var ederek bu büyük hikâyenin parçası ve şahidi de kılan O'dur. Bizim hikâyemiz, bu büyük hikâyenin bir nevi mütemmim cüzü aslında.

Peki, en utangaç ve içe dönük insanda bile kendi hikâyesini anlatma ihtiyacı neden bulunur? Bu ihtiyacın kaynağı neresidir? Tam da bu noktada farklı İslam kaynaklarında hadis olarak da ifade edilen şu sözünüzle paylaşmak isterim: “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım” (Aclûnî, II, 132) Maksadım hadisin sahihliğini tartışmak değil bilakis bu sözden bazı hikmetler devşirmek. Hadiste, “Gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim.” ifadesi Tanrı'nın kâinatı ve mahlukatı yaratmasının sebebi olarak ifade ediliyor. Kanaatimce üzerinde durmamız gereken çok önemli bir ifade, “Bilinmeyi istemek.”

İnsanın bilinmeyi istemesi, hikâyesini anlatma ve duyurma ihtiyacının kaynağı, Tanrı'nın kâinatı ve mahlukatı yaratma sebebiyle örtüşüyor olabilir mi? İnsanın hangi duyusu, duygusu, arzusu Tanrı'dan ve güzel esmalarından bağımsız düşünülebilir ki? Bir tarafta bilinmeyi isteyen Tanrı, diğer tarafta bilinmeyi isteyen insan. Tabiri caizse Tanrı büyük hikâyenin yazarı, insansa kendi küçük hikâyesinin yazarı ve büyük hikâyenin bir parçası ve şahidi konumunda. Bu cihetten bakınca her şey yerli yerine oturuyor. Şiddetli yazma ve anlatma arzumuzun sebebi daha belirgin hâlde geliyor. Allahu alem!

Bir şair şiiriyle, bir yazar denemesiyle, bir öykücü öyküsüyle çağına ve çağın ötesine sesini duyurmak ister. Binlerce yıl önce mağarada çizim yapan insanların yaptığı gibi. Şekil, form, biçim değişebilir ancak insanın özü ne kadar değişebilir? Zaman, hangi insani duygu ve arzuyu köreltebilir? Dolayısıyla yazmak, insan fıtratına uygun bir eylemdir. Bu eylemi ifa ederken Tanrı'yla, kendimizle, insanla ve çevremizle kurduğumuz ilişki eserimizin kalitesi açısından belirleyici rol oynuyor. Nasıl yazılması gerektiğine kafa yordığımız kadar neden yazılması gerektiği konusunda da zihin terleri dökmemiz gerektiğini düşünüyorum. Tarihte iz bırakabilmek ve okurların zihinlerini eserlerimizle dönüştürebilmek ancak bu şekilde mümkündür. Yazarlık süreci yazarı da dönüştüren bir sürece bürünmeli. Aksi hâlde kendini dönüştüremeyen yazar hangi okurun zihnini dönüştürebilir?

Yazmak eyleminin sevgi ve hikmetle yani muhabbet ve marifetle yapılması gerekir. Aksi hâlde maksat ve niyetten soyutlanan bir şiir, hikâye, deneme, öykü veya romanın edebî değeri tartışmaya açıktır. İstikamet sahibi bir yazar, kuru boş laf kalabalıklarından uzak durur. Sadece yazmış olmak için yazmaz! Hikâyesine bir anlamlı kelime daha eklemek için yazar. Okurları sarsacak ve dönüştürecek bir cümleyi duyurmanın gayretini taşır. Aynı zamanda büyük hikâyeye de bir kelime eklemek için yazar.

İnsan, yeter ki kendine bahşedilenin farkında olsun; hikâye, cümle, kelime, harf, söz, ses, her şey yerini bulur.

Velhasılıkelam, her hikâyenin başı; bilinmeyi istemek!

HER AN BİR HİKÂYE SAKLAR

mehmet yasir cebeci

~bosna hersek~

“İçinde anlatılmamış bir hikâye taşımaktan daha büyük bir eziyet yoktur.”

Maya Angelou

Her insanın hikâyesi, doğduğu gün başlar. Adını ilk kez duyduğu an, yaşam yolculuğunun başlığı belirir. O an, insanı büyüten ve şekillendiren bir çağrı gibidir. Hayat çağırdıkça hikâyeler birikir. Tıpkı şairin sözlerinde yankılandığı gibi: “Yakup, her türlü çağrılmanın olağan şekli. Daha hiç çağırılmadım, biri olsun ‘Yakup!’ diye seslenmedi hiç; ‘Yakup!’ diye seslenmedi ki, dönüp arkama bakayım.” İşte bu, insanların çağrılmayı bekleyişi, içlerindeki hikâyeyi anlatacak bir dinleyici arayışı.

Hikâyemiz, aldığımız her nefesle yeniden yazılır. Sabah uyanmakla başlar, gün boyunca yaşadığımız her anla genişler. Duyguların bir nehir gibi aktığı bu hikâyeler, gözlerimizden zihnimize, zihnimizden kalbimize düşerek bizi biz yapan temel unsurlar hâline gelir. Bazı hikâyeler anlatılmayı beklerken, bazıları davranışlarımızın kılavuzu olur. Çünkü her davranışın ardında gizli bir hikâye yatar. Örneğin, bir arkadaşımızın neşesi ya da sessizliği... Dışarıdan basit bir izlenim gibi görünse de, o duyguların köklerinde derin hikâyeler vardır. Kimi zaman bir insan yaşadığı hikâyeyi dille anlatmasa bile, hâli ve tavırları o âna tanıklık edenlere bir hikâye fısıldar. Anlatılmayan hikâyeler, hâl diliyle karşı tarafın ne anladığı kadar anlam kazanır.

Bu bağlamda, bir dost sofrasında kahkahaların ve anıların paylaşıldığı bir akşamı düşünün. İnsanlar çocukluk hatıralarını, gençlik hayallerini ve şimdinin zorluklarını içtenlikle anlatırken, âdeta bir arınma yaşanır. Her paylaşılan hikâye, bizi birbirimize

daha sıkı bağlar, aramızdaki görünmez bağları güçlendirir. Her bir anı, geçmişimizi geleceğe taşır, bizi biz yapan anlamı oluşturur. Anlatmak, yalnızca kelimelerle değil, yürekten dökülen bir iç aktarımla gerçekleşir. Bu yüzden, insanın en büyük ihtiyaçlarından biri yaşadıklarını anlatabilmektir, ömür boyu taşıdığı hikâyeyi paylaşarak ardında bir iz bırakmak, hayatın yükünü hafifletmektir.

İnsan hikâyesini sadece sözle anlatmaz. Bir beste, resim, yazı, vs. birer anlatım biçimidir. Bir ressam fırça darbeleriyle acısını resmederken, bir müzisyen notalarla aşkını anlatır. Herkesin anlatacak bir şeyi vardır ve o şey, gün yüzüne çıktığında farklı insanların da dünyasında yaşam bulur. Bu anlatım fikirler, hisler, düşüncelerin buluşmasına vesile olur. Her anlatım biçimi, insanın varlığını derinleştirir. Kendimizi anlatırken, bazen acı verir bu süreç; ama bu, yaşamın en samimi yüzüdür. Anlatmak, bir iyileşme yolculuğudur. İçimizdeki yükleri dışarı döktüğümüzde, hafifleriz.

İnsanın en büyük ihtiyacı yalnızca yaşamak değil, yaşadığı hikâyeyi anlatmaktır. Çünkü hikâyeler, varlığımızın izlerini hayata işler. Bıraktığımız her iz, kendine bir takipçi bulur. Anlam arayışında, insanın özdeşim kurduğu hikâyelerin izini sürmesi büyük önem taşır. Her insan bir anlatıcıdır ve her anlatıcı, kendi hikâyesiyle dünyaya renk katar. Birbirimizin hikâyelerini dinleyerek büyür, zenginleşiriz. Maya Angelou'nun dediği gibi, anlatılmamış bir hikâye, taşınması en zor yüküdür. Bu nedenle, yaşamak kadar anlatmak da insanın ihtiyacıdır; çünkü yaşadığımız hikâyeler, varlığımızın kanıtıdır.

KEHF'TEN KEŞFE

merve fatma ören

~almanya~

Hikâye anlatma ihtiyacını anlamak için insanlık tarihinin en başına bir yolculuk yapalım. İnsan muhtaç bir varlık olarak meydana gelir ve ona bazı araçlar verilir. Her şeyden önce ona verilen, ismin yani kelimenin kendisidir. Aracın varlığı, onun kullanılacağı alanın da olması anlamına gelir. Nitekim, insan bu özelliğiyle öne çıkmıştır. İşaretler âleminde şehadetin göstergesidir kelime. Kendimizi içinde bulduğumuz dünyayı onunla kavrarız. Kavramak ellere ait bir fiil olduğuna göre kelimelere dokunmak mümkündür. Kelime aslında zihnimizin elleridir. Bunun somut bir yansımasını görebiliriz. Dili lâl olanın elleri konuşur, gözü görmeyenin elleri okur.

Hikâyemizi kelimeyle kurar ve hayatı onunla anlamlandırırız. İnsanın en kadim korkularından biri, ölmekten ziyade unutulmak, böylece hiç yaşamamış gibi olmaktır. Sonsuzluk arzusu, insanı farklı arayışlara yönlendirir. Kimisi “ölümsüzlük iksirini” arayarak yapar bunu, kimisi bir buz kütlesi hâlinde varlığını sürdürmeyi göze alarak kendisini gelecekteki bilim insanlarına emanet eder. Bu, post-modern zamanda Ashab-ı Kehf olma çabasıdır bir nevi. Bilimin o noktaya geldiğini varsaysak dahi 300 yıl sonraki hayata uyanmanın 3000 yıl sonrasına bir hikâye bırakmaya iktifa edip etmeyeceği sorusunun cevabı belirsiz kalır. Defalarca dondurulsa da beden varlığının mutlak sonu kaçınılmazdır.

Ölümün hikmetli bir hakikat olduğunu kabul eden mantık, kalıcı olmak için salt beden varlığının yetmeyeceğini, başlangıcı olan her şeyin bir miadı olduğunu bilir. Fakat önündeki gerçeklik olduğu gibi durur: Yok olma korkusu. Sonuç olarak mantık, onunla baş etmenin farklı yollarını arar. Bunun en etkili yolu ise hikâyesini

anlatmaktır. “Hikâyelerin” bir günden bile fazla var olamadığı, hatta saniyeler içinde okunup geçildiği bu çağda ardımızda kalıcı bir hikâye bırakmamız nasıl mümkün olacak?

Tekrar Ashab-ı Kehf’e dönelim. Bulundukları çağın dayatmalarına karşı koyarak, bir gün sonrası bile meçhul olan arkadaşlar, buldukları bir mağaraya sığınır ve orada uykuya dalarlar. Ertesi gün uyanırlar zanlarınca fakat kendilerini başka bir çağda bulurlar. Yalnızca zulümden kaçıp sığınmayı düşünürken karşılaştıkları olay bunun çok daha ötesindedir. Binlerce yıl sonra dahi anlatılmayı elbette beklemiyorlardı. Belki de o mağarada kalıcı hikâyenin anahtarları saklıdır.

Peşimizde canımıza kastedenler yok fakat şahsına münhasır olmaktan uzaklaştıran, vakitsizleştiren, sonucunda hikâyesizleştiren tuzaklar var. O tuzaklara düşmeyi reddedenler çağ dışı, hatta “mağara insanı” olmakla itham edilecek belki. Fakat günün sonunda kârlı çıkacak olan, mağaradaki gizli geçitleri ve mücevherleri keşfeden ve bu ithamları hiç kale almayan bir bilinç ortaya koyanlar olacaktır.

Bir hikâyenin kalıcı olabilmesi için “Mahiyeti ne olmalı?” sorusuna cevap bulmak için bir kalkınma biçimi olan “sürdürülebilirlik” kavramı yardımcı olabilir. Bu kavram, kesilen ağacın yerine yenisinin dikilmesini ve böylece hedef olarak ormanın devamlılığını anlatır. Sürdürülebilirlik, içtimai, iktisadi ve tabii boyuttan oluşur. Bir hikâyenin “sürdürülebilir hikâye” olması için de zannımca üç kademeye ihtiyacı vardır.

İlk kademe, hikâye ne kadar şahsi olursa olsun bir başka insanın ondan hisse çıkarabilmesiyle, ortak noktalar bulabilmesiyle ilgilidir. Bu yönüyle şifa olma özelliği de taşır. Beş yüz yıl önce yaşanmış bir hikâyeye bağ kurulabilir örneğin.

İkinci kademe, kaynakları, yani eldeki imkânları en iyi şekilde kullanmaktır. Her insan farklı şartlar içine doğar. Her türlü teknoloji elinin altında bulunan kentlerle, suyu ve elektriği dahi bulunmayan fakat her gece Samanyolu’nu temaşa eden gözleri olan köyler bir olmaz elbette. İnsanın bulunduğu şartları neye dönüştürdüğü, nasıl bir hikâye oluşturacağını belirler.

Son kademe, insanın bütün varlıklar içindeki konumunu bilmesiyle açılır. Kendini diğer varlıklardan üstün tutan ve onları yok etmeye teşebbüs eden, kaygan bir zemine basmış olur ve onlardan daha aşağı düşer. Fakat eğer kendini varlığın bir halkası olarak görürse ve dağın, suyun, canlıların veya şehrin söyleyeceklerine kulak verirse çağların üstüne yükselecek ve hikâyesi andan ibaret kalmayacaktır.

KALEMİ DÜŞÜREN KAYBEDER

mihriban harbi

~almanya~

1. Kural: Kalemî düşüren kaybeder

2. Kural: Kalemî tutan hakimiyeti kurar.

Hiç zamanı durdurmak istediniz mi? Ben istedim. Sonra da durmasını istemediğim, hemen geçmesini istediğim vakitlerde şükrettim zamanın akmasına. “İyi ki akıyor” dedim. Ebediyen aynı vakitte kalma düşüncesi zindan parmaklıkları gibi üstüme üstüme geldi birden. Ama saniyelerin ve yılların kaybolmasına da razı olmadı gönlüm. Zamanın kaybolması gibi bir şey olabilir mi? Her saniye, gecen bir önceki saniyenin devamı değil mi? Peki şöyle denesek nasıl olurdu: akan zamanın içine sabit bir çerçeve yerleştirsek?

Hikâyem fantastik bir kurguya dönüşmeden hemen aklımı topladım ve hikâyeyi (gerçekçi biçimde) devam ettirmek için uzun uzun kağıdımın üzerindeki mürekkebe odaklandım. Fantastik hikâyeleri hiç sevememiştim çünkü. Gerçekler yeterince malzeme sunuyor insanoğluna diye savunmuştum yine geçenlerde amfide. Odaklandığım mürekkep kurumaya durmuşken, sabah güneşinin parlattığı kalemimin yaldızı gözümü aldı. Elimde tuttuğum kudretin farkına varmamıştım o ana kadar. Bana bu kadar yakın olan kalemimi ta uzaklardan güneş hatırlattı bana. Kalemimin yaldızlı olması, yeniden keşfedişimi daha mistik bir sahneye bürüdü elbette. Hem de bu denemeye biraz renk katsın istedim.

İşte elimde tutuyordum hikâyemin tüm yanıtlarını. Kalemimle yazarak istediğim zamanı istediğim şekilde durdurabilirim. Eğitim hayatım boyunca okuduğum tüm tarih kitapları da durdurulmuş zaman değil miydi? Zamanı durdurmak, akan zamana bir çerçeve yerleştirmek ve çerçevenin içindekileri yazmak gibidir. Mühim olan

çerçevenin nasıl konumlandırıldığıdır. Çerçeveyi konumlandırma kudretine sahip olan ise söz sahibi olur. Çünkü anlatılacak hikâyenin içinde olanı ve dışında kalanı belirler. Aslında zaman ve olaylar her toplum, hatta her birey için farklı bir gerçek yaratır. Roma tarihini Almanya'nın lise müfredatına uygun tarih kitaplarından okumak ve aynı tarihi bir de Türkiye'deki liselerde okutulan tarih kitaplarından okumak, sanki tarih içinde iki farklı "Roma İmparatorluğu" varmış gibi hissettirir. Her toplum zamanın akışına çerçevesini farklı şekilde konumlandırmıştır. O hâlde her toplumun asli kavgası nedir? Kendi çerçevesinden hikâyesini anlatmaktır. Sağa veya sola ittirilmek istenilen o çerçeveyi sabit tutabilmektir.

Hikâyelerimizi aktarma isteğini, varlığın en temeline indiğimizde daha iyi anlayabiliriz. İnsanoğlunun kendinden bir iz bırakma duyusu, evlat sahibi olma isteği ile başlar. Soyunun devam etmesini isteyen bir insan, evlat sahibi olup neslini sürdürmek ister. Dünyaya evlat getirerek aynı zamanda kendi geleceğini de sağlama almayı arzular. Hikâyeler de aynı bu şekilde aktarılarak yaşatılır. Ve artık aktarılmadığı yerde de toprağa gömülmeye mahkûmdur. Hikâye anlatmak insanın en büyük ihtiyaçlarından. Çünkü bir varlığın varlığının kanıtı ancak onun hikâyesiyle mümkündür. Bu hikâyeler bazı toplumlarda sözlü, bazı toplumlarda yazılı, bazı toplumlarda görsel, bazılarında da yapılarla anlatılmıştır. Biçimi farklı olsa da hep anlatılmış ve aktarılmıştır.

Hikâyeler geçmiş değildir, geçmişi geleceğe aktarıp sonsuzlaştırandır. Ve sonsuzlaşmak için iki kural vardır: 1. Kural: Kalemi düşüren kaybeder. Kalemini elinden düşüren, yani hikâyesini anlatmaktan vazgeçen, tarihin karanlıklarında kaybolmaya mahkûmdur. Sonsuz olmanın elbette bir bedeli olmalı. Bu bedel de inatla yazmaya devam etmek, gayretle anlatmaya devam etmektir. 2.Kural: Hikâyeyi anlatan hakimiyeti kurar. Neticede verilen tüm savaşlar, hikâyeyi kendi çerçevesinden yazdırmak için değil midir?

HAYAL BOHÇASINDAN

mohamed abdalla khazin

~sudan~

Yazı hanım, ben bugün seninle konuşmak isterim. Ama bana samimi olmanı beklerim. Her geçen gün seni okur gibi, hakkında daha fazlasını merak ederim. Bana anlatmasan, hikâye yarım kalır; içim de sakatlanır.

Merak buyurmayın, şimdi sana anlatayım.

Ben, yazıyım diğer ismim ise metin. Takma isimlerimle de bilinirim. Deneme, kurgu, hikâye, anlatı, öykü, çeviri ve roman da ünlü adlarımdan. Şuarâ bana isim verdiler; şiir dediler. Çünkü şiir gibi güzelim, baktığın kadar... Birçok insanın, hayvanın, arının, taşın, çiçeğin, bitkinin ve müziğin sesiyim. Daha doğrusu dünyadaki, konuşanların ve konuşamayanların, tutunanların ve tutunamayanların sözüyüm. Ben yazıyım, diğer ismim ise metin. Önceden ses olarak vardım. Yıllar sonra söz oldum. Varlığımı günümüze kadar bir şekilde muhafaza ettim.

Sana yine bir hikâye anlatayım. Yazı olarak evvel zamandan insanlar gibi dans etmek isterdim. Özellikle çalan ilk müzikle, mistiklerle beraber raks etmek, mavi hayalimdendi. Ama dans etmekte becerikli değildim. Çünkü fiziksel olarak sakatım. Ne ayaklarım ne de ellerim vardı. Ama dilim vardı ve çeşitli lisanlarla konuşma kabiliyetim de vardı. İşte bu raks etme hayalimi gerçekleştirmek istedim. Bunun için sözcüklerle dans etmek, dansımı kelimelerle göstermek için karar aldım. O zamandan bugüne, çeşitli dillerle dans etmeye başladım. Dans etme sahnem zaman zaman değişti. Farklı renklerle işlendim. Önceden taşlarda, ağaç yapraklarda, derilerde, kumaşlarda, kâğıtlarda ve şimdi ise bilgisayarlarda yerimi tuttum. Tarih boyunca sahnem mekân olarak değişse de ben değişmedim farklı bir elbise giyemedim. Aynı sestem, aynı telden, aynı ezgiden ve aynı ninniden bir şeyler dile getirdim.

Ben yazıyım, diğer ismim ise metin. İşte yoldan geçeni anlatırım. Yelken açarım, harita çizerim. Ağaç olup, dertlilere gölge veririm. Bunu yukarıda bahsi geçen isimlerime boynumun borcu bilirim. Kendime başvururum, uzağı yakın görürüm, getto olurum. Sonra kendimden çıkar, alternatif bir dünya oluştururum. Çift yön bulur, her boydan güzel yuvalar kurarım. Takma isimlerimi sevenlerle mülaki olur, onlara yakınlık gösteririm. Onları munis kılar hem konuşur hem de düşünürüm. İşte ben yazıyım, diğer adım ise metin. Kavga ederim, ötekileri aşarım. Yazarlarla yazarlık masasında yer alırım. İnatla ilham getiririm, beceremezsem terk ederim. Tüm dünya lügatlerinin defterinde çiçek açarım. İnsanlığın özüne dönerim.

Sevgili yazıyı bugün nedense bir kadına benzettim. Bir insanla birkaç kere oturduktan sonra, onun zevkini ve enerjisini keşfetmek kolaylaşır. Yazmak da o insan gibi; ne kadar oturup yazarsanız, metinle, cümleyle ve sözcükle o kadar bağ kurarsınız. Son aylarda metin ve şiir yazmak, âdeta bir şeyler doğurmak gibi, bana çok zor geldi. Bunun için yazdığım bu eski metinlerle zaman zaman sohbet ederim. Onlar da insan misali; onlarla vakit geçirmekten keyif alırım. İşte bugün yeni bir sevgili buldum, yazı yazmak. Ben ona küsmem, o da bana kızmaz. Tıpkı Afrika ile Türkiye arasındaki “kazan-kazan” ekonomi anlayışı gibi. Artık geri kalan hayatı yazmaya adanmak gerekir. Sevgili yazıya zaman ayırmak gerekir. Yazarak yaşamak, yazarak yaşlanmak, yazarak anlamak; yazarak meramı anlatmak, yazarak anlaşmak, yazarak kafa yormak, yazarak hayal kurmak ve hatta hayata yazarak veda etmek isterim.

İnsanın en büyük ihtiyacı hikâyesini anlatmaksa, ben de gurbeti anlatayım. Yazısız ve metinsiz geçmiş ve gelecek günlerimi yazayım. Bu da olacaktı; bir gün gelecek, insan susacak ve yalnız yaşayacak. Şimdi yapayalnızım; çölde kurulan büyük bir şehirdeyim.

Bir ses duyuyorum merdivenlerden

Sanki biri bana: “Gelen o!” diyor

Bir gün çıkıp gelsen vursan kapıma

Atılsan boynuma kollarını açarak

Otursan dizlerime, yaramaz bakışlarla¹

Sevgili yazı, duydum ki sahrada kurulan bu büyük şehirde beni terk ediyorsun. Beni ilhamsız bırakıp kaçıyorsun. Bu sözü duyduğumdan beri susma makamına düştüm. Konuşamaz oldum.

Gurbetin cemresi düştü içime

Karardı yine gökler.

Yalnızım bu şehirde yapayalnızım...

Ne ben kimseyi beklerim,

Ne kimse beni bekler².

Ben susma makamındayım ve sen de bu şehirden ayrılıyorsun. Sana anlatacak çok şeyim var. Ama sen duymadan kaçıyorsun. Edebiyat toprağımıza tohum ekmeden bu şehri terk ediyorsun. Nereye, yeşil adalara mı? Uzak denizlere mi? Afrika'nın topraklarını sulayan Nil Nehri'ne mi gidiyorsun? Beni de al götür yanında; balıkların susuzluktan öldüğü çölde bırakma beni. Sensizlikten üşüyorum.

Ne elimden tutan dost, ne yüzüme gülen kız

Dolaşıp durduğum sokaklar ıssız³.

Şimdi Kızıldeniz'den geçerek, suların Anadolu'ya aktığı topraklara geldim. Yüzüm Marmara Denizi'ne dönük. Boynum, yay gibi bir sigara dalına bükük. Çölde seninle yaşarken bana söylediğin her cümle aklımdan gelip geçiyor. Geçiyor ama geçmiyor, kayda geçiyor. Nefes gibisin, hep seninle bir alışveriş yapıyorum. Seninle kurduğum cümlelere sarılarak münferit hayatımı sürdürüyorum. Ama seni yine yazmak isterken, gidiyorsun ve ben susma makamında kalıyorum.

Yaşlı bir iskelede oturuyorum, Paris'ten gelen yabancı bir sigara yakıyorum. Sigaramdan çıkan dumanlarla seni bir kadın gibi canlandırıyorum. Seni, dünya daha yokken, kâinatın teşekkül ettiği sıralarda tanıdığımı sanıyorum. Seni yaşıyorum ve hep yaşatmak

1 Yavuz Bülent Bakiler, *Harman* (İstanbul: Size Dergisi Yayınları, 2012), s. 24.

2 Yavuz Bülent Bakiler, *Harman* (İstanbul: Size Dergisi Yayınları, 2012), s. 116.

3 Yavuz Bülent Bakiler, *Harman* (İstanbul: Size Dergisi Yayınları, 2012), s. 123.

istiyorum. Seninle konuşacak çok şeyim var. Zaten insanın en büyük ihtiyacı hikâyesini anlatmak değil mi?

Üçüncü sigaramı yakıyorum ve seni her zamankinden farklı bir şekilde anlıyorum. Yabancı bir dille bana ilham vereceksin galiba. Şimdiden anlattığını anlamamaktan ve anlatmamaktan endişeleniyorum. Sabahattin Ali'nin dediği gibi "Türkçenin kendine mahsus bir manasızlığı... Dünyada hiçbir lisanda bu kabiliyet yoktur... Saatlerce konuşup hiçbir şey ifade etmemek kabiliyeti"⁴.

Dördüncü sigaramı tüketiyorum. Sen beni hayal bohçasına alırken, ben de seni hayalimde tekrar tazeliyorum. Her boydan seni yazıyorum. Okunmayan kitaplar kadar çok, yazılacak yıllar kadar uzun ve seninle geçirdiğim güzel anlar kadar tatlı. Seni yazıya dökerken, tebessüm ettiğim anlar kadar manalı ve bana ilhamla söylemek istediğin cümleler kadar canlısın.

Sigaramı daha sıkı tutuyorum, seni öpüyormuşçasına dudağıma yaklaşıyorum. Sigara dumanlarıyla fışkıran hayallerim, okuduğum şairlerin eserlerini hatırlatıyor; içimdeki susmayan üçüncü şahıs ise yanık şiirler söylüyor. Şimdi tam da Cemal Süreyya'nın *Beni Öp Sonra Doğur Beni* eseri hislerime tercüman oluyor. Yine Orhan Veli gibi oluyorum galiba; anlatamıyorum. Bulut ağlıyor, düşlerim bir yandan yeşeriyor. Kar yağıyor, güneş doğuyor ve yaktığım yabancı sigara dudağımda eriyor.

Seni böyle hayal-meyal yaşamak çok zor

Uzanıp tutsam diyorum incecik ellerinden

*Ellerim boşlukta kalıyor*⁵.

Şu an sigara kutusundan son dalı yakıyorum. Yükselen dumanlarda seni seyredivorum, ilham alıyorum. Göğe bakma durağına uçuyorum. Sınırsız dünyayı kuruyorum. İnsanın en büyük ihtiyacı hikâyesini anlatmaksa, bugün anlatamıyorum.

4 Sabahattin Ali, *Kürek Mantolu Madonna*. (İstanbul: Yapı kredi Yayınları, 2020), s. 46.

5 Yavuz Bülent Bakiler, *Harman* (İstanbul: Size Dergisi Yayınları, 2012), s. 143.

MERCEĞİN İÇİNDEN HİKÂYE

musaab tresh

~suriye~

Yazıdan önce söz vardı. Ama sözden önce göz de vardı, dolayısıyla görüntü de vardı.

Sinema kesinlikle yeni bir araç değil, çünkü tarihin başından itibaren insanlık olarak hikâyelerimizi sadece sözlerle anlatmıyorduk, gösterme sanatıyla da anlatıyorduk. Bunu sinemanın başlangıcı olarak sayamaz mıyız?

Teknoloji geldi ve bu görüntüler artık kaydedilebilir bir hâl aldı. Hikâye anlatma biçimi nasıl mı değişti? Bunu cevabını belki de son 125 yılda gerçekleşen her türlü değişikliği inceleyerek anlayabiliriz. Toplumsal ve siyasi değişiklikler, dünya nüfusunun psikolojisi, dünya ekonomisinin artık büyük oranda görüntülü ürünlerle etkilenmesi ve reklamlar, manipüle edilen insanlar ve yoğun propagandadan geçirilen dimağlar...

Sinemada bu manipülasyonun gerçekleşmesi, bütün sanatları içinde barındıran bu sanatın (yedinci sanatı da kapsayan bir sekizinci sanat gelecek midir?) “kurgu” dediğimiz işlemle gerçekleşiyor olması, sinemayı diğer sanatlardan ayıran en temel özelliktir. Kurgunun gerçek ve somut önemini anlamadan önce sinemanın kendine has bu gizli dili beni içine aldı ve sardı. Hikâyelerimizi anlatmanın en güzel yolu bu mudur acaba? Kalem değil midir? Evet; kameradır, kesip yapıştırmaktır ve hikâyemizi istediğimiz biçimde görüntü ve sesin gücünü kullanarak kurgulamaktır. Gerçek görüntülerle, gerçek duygularla...

Hikâyemizi nasıl öznelletebiliriz? Kendi bakış açımızdan yazarak değil sadece, doğrudan kendimiz tasvir ederek ve istediğimiz sesleri, müzikleri istediğimiz görüntülerle bir araya getirerek özelleştirebiliriz. Bir anlamda diktatörlük de yok değildir burada.

Yönetmen burada bir “Büyük Birader”dir aslında, istediği şekilde izleyiciyi yönlendirir. Sadece kurguyla değil, her mimikle bu süreci kontrol edebilen bir yaratıcıdır.

Araç bir yana, bütün bunları biz neden yapıyoruz? Unutmamak ve unutulmamak için... Aslında bütün hikâye bundan ibarettir. Bazı trajedileri unutulurken izledim. Ama gerçekten unutulmaması gereken, trajedilerdir. İnsan sözcüğü Arapça “Nisyan نسيان” dan geliyormuş yani “unutmak”, dolayısıyla bir insanın başından geçen olayın unutulması kadar doğal bir şey yoktur. Ama yine de bunları tamamen hafızasından silmeyip onları gözünün önünde koyarak ve hep onları hatırlayarak hayatına devam etmesi gerektiği insanın bir görevidir.

Peki, burada biz herhangi bir tragedyadan mı bahsediyoruz? Kesinlikle hayır. Özellikle insanlık tarihinde çok büyük iz bırakan olaylardan bahsetmek burada asıl amacımız. Daha çok bir insan topluluğunu etkileyen bir olaylardır kastettiğim, sadece bir insanı etkileyen değil. Bunu daha açık bir şekilde söylemek gerekecek ise; savaşlardan, soykırımlardan, isyanlardan, insan haklarının ihlal edildiği durumlardan, koskoca bir toplumun kısa zaman dilimi içerisinde psikolojik olarak nasıl etkilendiğinden, siyasal olarak bir bölgenin neden-sonuç ilişkisi kurarak nasıl değiştiğinden bahsetmektir buradaki asıl amaç... Biz insanlar bütün bunları unutursak zaten kaybettiklerimizin üstüne daha çok kaybederiz toplum olarak.

Unutturmamak ve hatırlatmak, herkesin görevi olamaz elbette, bu “kaydedicilerin” görevidir sadece. Bütün insanlığa böyle bir işi yüklemek insafsızlık olurdu. O yüzden bu kaydedicilerin, bu hikâyeleri en doğru aracı bularak kaydetmeleri elzemdir. Görsellik, görsellik tarihi boyunca, hiçbir zaman hiçbir kimseyi hayal kırıklığına uğratmamıştır; çünkü bu aracın mesajı iletmede en hızlı araç olduğu kesindir. Etkisi en hızlı yayılandır görüntü. Buna ek olarak ses de bir teknoloji olarak eklendikten sonra bu aracın gücü güçten öte adeta bir büyüye dönüşmüştür. Ve burada bizim sestem kastımız konuşulan sözcük değil, duyulan sestir ve bu seslerin arasında diyalog ve sözcük listenin en altında kalır.

Görülen eylem görsel belleğimizin dibinde kalır, duyulan ses kulağımızda hep yankılanır ama yazılıp okunan sözcük yüksek bir sesle söylenmediği sürece çok kolay silinir ve kitapta kalır.

ANLATILMAYI BEKLEYEN HİKÂYEN

nazlı balcı
~danimarka~

İnsan neden hikâyesini anlatmak ister? Diller var olalı, insan her zaman kendini ifade etme arzusuyla içsel bir yolculuğa çıkmıştır. Sözle, yazıyla, bazen bir bakışla ya da suskunlukla; her bir insan, bir şekilde kendi varlığını, duygularını, anılarını anlatma ihtiyacı duyar. Hikâye, yalnızca bir anlatım şekli değil, insanın kendi varlığına tanıklık etmesidir. Sıradan bir günün tanıklığı, her biri insanın iç dünyasının bir parçası olarak biçimlenir. Kimi zaman, ruhun derinliklerinden yükselen ince bir ses, “Ben de vardım” demek ister. Bu, insanın en eski, en köklü arzusudur: Kendisini dünyaya tanıtmak, varlığını hatırlatmak.

Peki, kimdir insan? Geçici bir yolcu mudur, yalnızca toz ve kemikten ibaret bir gölge mi? Hayır, insan bundan çok daha fazlasıdır. O, anlatılmak isteyen bir hikâyedir. Tıpkı bir deniz gibi... Dışarıdan bakıldığında sonsuz ve sakin, ama derinliklerinde akıntılar, gizli kıyılar, batık gemiler ve unutulmuş haritalar barındırır. İnsan da öyledir. Dışarıdan bakıldığında tek bir beden, bir yüz, bir kimlik gibi görünse de, içinde bir okyanus büyüklüğünde hatıralar, umutlar ve duygular saklıdır. Ve her insan, bir hikâyenin peşinden sürüklenen bir okyanus gibidir; anlatmak, bu derin sulardan yüzeye çıkan bir arzu, duyguların dışı vurumudur.

Tıpkı elinde oyuncak kamyonuyla dünyayı dolaştığını hayal eden bir çocuk gibi... O küçük kamyonla kimi zaman hayat kurtaran bir itfaiyeci, kimi zaman da yolcuları taşıyan bir şoför olur. Oyununda anlatmaya çalıştığı her küçük hikâye, aslında kendi hayal gücünün, büyümeye çalışan ruhunun bir parçasıdır. Bu çocuk, kamyonu ve hayalleriyle ortaya koyduğu hikâyeyi kimseye anlatmazsa, belki de bu duygular içinden çıkmayacak, zamanla unutulup gidecektir. Ama

o çocuk, oyununda hikâyesini anlatmaya başladığında, hayalleri, merakı ve coşkusu gün yüzüne çıkar; çocuk dünyaya varlığını duyurur. İşte bu anlatma arzusu, bir çocuğun dahi içindeki dünyayı paylaşma ihtiyacıdır.

İnsan, hikâyesini anlatmadıkça, içindeki deniz durulmaz. Derinleşir, kabırır ve nihayetinde kendisini bir şekilde dışarı vurur. Bazen farkında olmadan, bazen içsel bir gerilimle taşır bu hikâyeyi. Hikâye anlatılmadıkça, bir kıyıya vurması gereken dalgalar gibi, içsel dünyadaki duygular baskı yapar. Her anlatılmayan söz, her bastırılmış duygu birikir ve zamanla insanın içinde görünmeyen bir ağırlığa dönüşür. Ve bu ağırlık, bir gün mutlaka yüzeye çıkmak ister.

Ancak, insanın hikâyesini anlatma ihtiyacı sadece kendini başkalarına anlatmakla sınırlı değildir. Bazen insan kendi içinde dahi kaybolabilir; bazen öyle bir hâl alır ki varlığını ve değerini anlamlandırmak için kendi hikâyesini kendine anlatmak zorundadır. Hikâyeler, ruhun aynasıdır. Aynaya bakmak her zaman kolay değildir, hatta bazen acı verir; çünkü insana hatırlatır. Yapamadıklarını, kırdıklarını, belki de hiç yaşayamayacağı hayalleri hatırlatır. Ancak yine de insan, bu aynadan kaçmaz; hikâyesini anlatmak, yeniden yüzleşmek, yeniden anlamak için her fırsatta o aynaya döner.

Her insan bir hikâye anlatıcısıdır; hepimiz, aslında kendi hikâyemizi anlatırken, birbirimize dokunan, temas eden, benzer ya da tamamen farklı anılarla örülü hayat ağacını büyütürüz. Bir anıyı, bir düşüncüyü paylaşmak, bir başkasının gözünde yankı bulmak, insanı derin bir yalnızlıktan kurtarır. Anlatılan her hikâye, insanı bir başkasına bağlar; yavaş yavaş, kendimize ait olmayan, başka hayatlarla kurduğumuz köprüler inşa ederiz.

Sonunda her insan, yeryüzünde bir gölge misali gelip geçen izlerini, hikâyeleriyle dünyaya kazır. Bir anı, bir duygu, bir iz bırakmak için... Ve anlatılan her hikâye, insanın kendine söylediği en basit ama en güçlü cümleyi yankılar: “Ben de vardım.”

O HÂLDE VARIM

nezahat ceylan

~almanya~

İnsanoğlu karmaşık bir varlıktır. Duygu dünyasından tutun düşünce dünyasına kadar işlevsel anlamda hiçbir zaman yüzde yüz çözümlene ihtimali olmayan bir varlıktır. Belki ben kendimi çözmek için hikâyemi anlatmaya başladım. Anlatmaya çalıştıkça kendimi çözer gibi oldum, çözmekten ziyade kendimi keşfettim. Hani insanlar yolculuğa çıkar ya tanrıyı bulmak için ve sonunda tanrıyı kendi içinde bulup evlerine dönerler. Ben de yazdıkça, bu yolculuğa çıktıkça kendimi buldum, kendimi buldukça ve bildikçe tanrıyı bildim. Yani öyle Hindistan’a, Sri Lanka’ya gitmeme gerek kalmadı. Bir kalem, bir kâğıt, bir yolculuk. Dolayısıyla insanoğlu anılarından, duygularından, hislerinden ve tecrübelerinden bahsedince kendi iç dünyasına yolculuk yapmış oluyor. Kendini fark ediyor ve var olma şerefini keşfediyor.

Var olmak. Kimliğinle, düşüncelerinle, huylarınla, örf ve âdetlerinle, benliğinle, dininle var olmak.

Bu kadar savaşıırken var olmak adına unutulmak da istemez insanoğlu. Bu yüzden anlatmak bir ihtiyaçtır. İster yazarak, ister çizerek, ister türkü söyleyerek bu ihtiyacımızı gideriyoruz. Türkü söylerken sözler farklı bir hikâye anlatıyor, ses telleri farklı. Artık gözlerden, es’lerden, hâllerden ne anlarsa dinleyen... Kelimelere, hecelere dökmeden de büyük efsaneler anlatmak mümkün. Keza duygu değince notaya, notalar hikâye anlatmaz mı?

Yazılarımız çok şey anlatır ama en önemlisi yazılmayamı anlamaktır. Satırların arasında kaybolan, gizlenen, saklanan hikâyeleri görmektir. Bazen susarak da anlatıyor insan hikâyesini, vesselam.

Ben şahsen duygularımı kimseye anlatamadığımdan başladım yazmaya, anlatamamaktan ziyade anlamadılar zaten. Gurbetin bana

orada doğmama rağmen zor geldiğini ve memleketimi özlediğimi anlamadılar. Dolayısıyla ben de gurbet şiirleri yazdım içimi dökmek için, dertleşmek, hasretimi gidermek ve memleketime dair anılarımı diri tutmak için. Belki de en büyük sırdaşım şiirlerimdir. Bunun üstüne Anadolu'yu gezdikçe oradaki insanlara ve farklı geleneklerine hayran kaldım. Birbirinden güzel değerlere ve bizi birleştiren Türkçeye çok bağlandım. Velhasıl insanoğlu kendini anlatmak, içini dökmek, dertleşmek, belki de iyileşmek için hikâye anlatır. Zorluklarla baş etmenin en huzurlu yolu hikâye anlatmaktan geçer.

Kirlenen ve kirleten dünyayı temizlemek için de hikâye anlatabiliyor insan. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovduklarını var sayarsak, hikâye gezegenine sürülmek gayet olağan. Dolayısıyla çıplak gerçekleri şiirlerimde savunarak bir nebze bile olsa dünyayı temizleyebiliyorsam, ki hiç sanmıyorum ama duruşumdur burada önemli olan, ne mutlu bana. Ve kirlenen dünyaya ışık tutarsak burada kirlenen ben olduğumu da söyleyebilirim. Kirlenmekten kastım yaralanmak ve doğduğumuz gibi kalamamak. Ben eminim ki, hangi insanın bağrını açarsak açalım bin bir türden yara bulmamız mümkün. Yaralanıyoruz ziyadesiyle şu sürgünden geçerken.

Yaraları sarmak adına çok hikâye yazan gördüm. Öykülerinde umut veren yazarları gördüm. Şiirlerinde kelimelerle güç verenleri gördüm. “Bir gün gelecek kardan aydınlık” diye söz veren Abdurrahim Karakoç’tan, “Güzel günler göreceğiz çocuklar/ Motorları maviliklere süreceğiz” diye bahseden Nazım Hikmet’e kadar... Sanırım bu dünyada en önemlisi yazılarla, hikâyelerle umut vermek. Bu düzeni değerlerimizi hatırlayarak temizlemek, yarayı önce temizleyip sonra fiillerle sarmak, yani önce poetika sonra politika yapmak bu yolculukta büyük önem taşıyor.

Peki insan hikâye anlatmazsa ne olur? Bir insan hikâyesini anlatmadan var olamaz ve bu dünyada hiçbir iz bırakamaz. Var olamadan bu zerreciği terk etmek de boşa geçirilmiş bir hayat demektir. İnsanın bu hayatta bir duruşu, bir fikri, uğruna hayal kurduğu bir gayesi ve inandığı değerleri onun varlığını inşa eder. Ayrıca hikâye anlatmayan bir insan ölemez fikrimce. Zira ölmek için önce var olmak gerekir.

YENİDEN DOĞUŞUN BİLETİ

nüket durur

~almanya~

Dünyanın tam ortasında durduğumuzu düşünelim. Sağa sola bakınca ne bir ev, ne bir yol ne de bir insan olduğunu farz edelim. Kimsenin olmadığı, her şeyden uzak ücra bir dünyadayız. Bu duruma tanık oldunuz mu hiç? Düşününce uzak gelebilir belki ama bazılarımız için bu durum iç dünyamızda yaşadığımız bir yara olmakta. Bazen insan dış dünyadan kopuyor muhababını bulamadığı için. Muhabbet edebilen iki insan, birbirini tüm duyularıyla dinler ve anlar. Dostluk makamına erişirsin şanslıysan. Güzel insanlar tanımak bir nasiptir. Vesileler bu insanlarla yollarını kesiştirir ama sonra hayat yine yalnızlığa akar. Kalabalıklar içerisinde yalnız olmak denir bu duruma. İnsan insandan kaçır hâle gelir: Sana özün kalır. Her zaman kötü değildir bu hâl. Öze dönebilen insan kendini keşfeder, yalnız kaldığı için, dünyayı tanır en ince ayrıntısına kadar ve içindeki o ince kıvılcımlar onu üretmeye iter. Ne üretir mesela? Bir tablo, ruhundan çığıran. Bir çömlek, tüm öfkesiyle biçimlendirdiğı. Ya da beyaz bir kâğıdailmekilmek düzdüğü kara harflerdir üretilen. İnsanın mizacında yatan hangi beceri varsa kendini o şekilde ifade etmeye çalışır. Çalışır çünkü o, muhababıdır.

“İnsanın en büyük ihtiyacı hikâyesini anlatmak” ifadesine baktığımızda karşımıza ihtiyaç hâli çıkıyor. Bir şeye büyük bir ihtiyaç duyduğumuz da onsuz yaşayamayız. Aynı solduğumuz oksijen gibi bizi varlığıyla hayatta tutma gibi büyük bir görev üstlenir.

Hikâyemizi anlatmanın en büyük ihtiyacımız olduğu tezi üzerinde duralım: Hikâyemiz bizi biz yapan, bizimle benzer dış özelliklere sahip ikizimizden bile ayırt eden varlığımızın yansımasıdır. Belki bu yüzdendir ki, varlığımızın bilinmesini isteriz. Yeni doğmuş bir bebekten tek başımıza dünyaya geldiğimiz gibi yine tek başımıza

dünya hayatına gözlerimizi kapatma mecburiyetindeyiz. Körpe bir doğuşun ardından insan her gün heybesine yeni yaşanmışlıklar doldurur. Bazen bir sevinçtir bu, bazen de kıpırdamasını bile engelleyen bir darbedir içindeki. Nasırlaşmış bu izleri silmek için yaralardan şifa akıtman gerekir. İçindekini haykırarsın gelir, haksızlıklara boyun eğmeyeceğini her gördüğün darbe vurucuya bağırarak istersin. Pes etmediğini gür sesiyle dışa vurmaları insan. Burada kaba bir üslup kâfidir!

Bazen tüm dünyanın, varlığına karşı olduğunu düşünürsün. En garip kalmışlardan en hakikatli hikâyeler doğar, der büyüklerimiz. Neticede boş bir kâğıttan okunacak tek şey, onun ince siyah lekeleridir. Onlar da bilinçsizce oradadırlar, varlıklarından haberleri yoktur. Halbuki hayatı tüm acımasızlığıyla tecrübe etmiş bir insan, bunun farkında olsa da olmasa da hiçbirini boşuna yaşamamıştır. Farkında olmayanlar için, başka bir deyişle pes etmiş insanlar için, bir şey demek mümkün değildir belki ama haksızlıklara dur demek isteyen insanların diyecek çok sözü vardır.

Hikâye anlatma gereksinimi kibir üzerine olunca büyüsünü kaybedebilir. Burada yaşadığın acılarından dolayı ego tatmini için ünlü olma durumundan bahsetmiyorum. Daha masumane bir bakış açısıyla, insan yine de bir yerde bilinmek, hayatının başrolü olmak, belki de bir kahraman olmak ister. Sorgulayıcı, özellikle bu dünyanın bozulmuş sistemini eleştiren insanların çoğunun birer kahraman olmak istediğini düşünüyorum. Kurtarmak istediği kişiler de aynı zorluklardan geçen mazlum konumundaki insanlardır. İnsan içinde sessiz bir direniş başlatır, gücünü toplar, ta ki ok yaydan çıkana kadar. Amaç kimsenin canına kastetmek değildir elbet, uzun yıllar nefessiz kaldığı için daha çok kendini yaşatmaktır. İnsan hikâyesini anlatınca içindeki yaralı çocuğu iyileştirmek ister. İyileşmek ister çünkü olgunluğa giden yol buradan geçer. Kendi yaralarının farkında olmayan insan ne kendi yaralarına ne de aynı dertten mustarip bir insana şifa olabilir.

İnsan hikâyesini anlatmaya başlamadan önce niyet etmeli. Bu niyet, dünyadaki en korkutucu niyetlerden biri olabilir. Deli cesareti gerektiren cinsten. Toplum karşısında üryan bırakan, şeffaflaştıran,

cam vitrindeki bir nesne gibi seni orta yerde sergileten bir durum da olmak gibi bir şeydir. Bu senin en büyük ihtiyacıdır yine de.

Yıllardır beklediğin o an gelir. Son oyun. Sahne senin!

Doğaçlama gittiğin bir tiyatro sahnesinde, çırpınırcasına hareket ettiğin, her adımda yeniden şekillenen oyununda terinle yıkanırısın ve yine de duramazsın. Durmak ölümün demektir! Artık o sahneye hikâyeni yazmalısın! Anılar canlanır, geçmiş i yad edersin, bugüne kadar karşılaştığın insanlar geçer zihin meydanından, onları salıverirsin. Söylenmemiş sözlerle onları gönderirsin.

Sahnede kim var kim yok umurunda değildir. O sahneye çıkarken zaten sen kendinin bile farkında değildin. Adımların sona yaklaştıkça yavaşlar, akar, soluduğun havadaki oksijen çoğalır. Yavaşça yürürsün sahnede. Dışarıdan bakan iki gözle sahneyi incelemeye alırsın. Her yerde senden izler vardır. Kalbine bir çarpıntı gelir. Hemen onları ararsın. Her taşın altına bakarsın. Bir yerde biri yatıyor, diğer yerde de öteki. Küçük taşın altından çocukluğunu çıkarırsın. Sana şimdiye kadar hiç yaşamadığı bir mutlulukla, zıplaya zıplaya sarılır. Daha iri taşın altından da ergenliğini çıkarırsın. Gururlu bir şekilde ayağa kalkar, üstü başını toparlar ve kafasıyla onay işareti verir.

Çocukluğun, ergenliğinin elinden tutar. Ergenliğin de senin elinden. Seyircilerin önüne geçersiniz. Selam veririsiniz. Seyircilerden alkış gelmez. Sahne boştur. Bu sahnenin tek bileti seninkidir. Bu oyunu kendin için oynadın çünkü. Perde kapanır.

Yine dışarıdasın. Dünyanın tam ortasında duruyorsun. Bu sefer yol, iz belli. Evler belirgin, kendi evini görüyorsun. Sokak lambaları ona ışık tutuyor. Oraya yürüyüp evinin kapısını açıyorsun. Hazırlanıp yatıyorsun. Gördüğün rüyada kendi tiyatro performansını izliyorsun. Hiçkırıkların pencerelerden dışarı sızıyor.

Sabah olunca tazelenmiş bir kuru ağaç gibi yeniden yaşamaya başlıyorsun çünkü yeniden doğdun! Var olma yolunda bol şanslar!

İHTİYAÇLAR SKALASININ ZİRVESİ: SEVGİ

rahim rahimov

~bulgaristan~

İnsan kelimesi akla geldiği zaman hangi dilde olursa olsun zihinlerimizde insan unsuruna dair sayısız düşünce, bilgi, hikâye ve buna benzer, onun özüne yani cevherine ilişkin arazlar belirmektedir. Bundan tabii bir şeyin olması da gayet olağandır. Zira insan fenomeni yaşamı ve yaşamın tüm alanlarını imar, ihya ve ihata etme potansiyeline sahip yeryüzündeki tek varlıktır. Az evvel sözünü ettiğimiz arazlar yani insana sonradan iltisak eden bütün nitelikler gerek olumlu gerekse olumsuz özelliklere haiz olabilir. Bu durum, kişinin hangi istikamete tevcih ettiği ile doğrudan ilintili olmakla beraber dıştan, yani çevre faktörünün etkisi altında kalmasıyla da mümkündür. Bir diğer ifadeyle bizi kuşatan eş, akraba, arkadaş ortamı ile yaşadığımız toplumun kültürel karakterini benimseyerek kendimize dıştan etkenlerden kaynaklanan bir dünya görüşü tayin ederiz. Ancak ne olursa olsun, hayatın merkezinde yer alan insan unsuru yaşamdaki başrolü görevini dünyaya gözlerini açar açmaz üstlenmiştir bile.

Şimdi konuyu fazla dallandırmadan üç cümle önce zikrettiğimiz arazlara geri dönelim. Ruhu, yani metafizik yönü ve fizyolojik yapısıyla insanın arazları da esasında ikiye ayrılır. Fakat bir araz vardır ki, bu insanın hem duygusal hem de bedensel tarafına hitap eder. O da ihtiyaçtır. Yani insanın manevi ve maddi ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaç arazları insan cevherini beslemeye ve geliştirmeye matuftur. Burada bir parantez açarak maddi ihtiyacın yemek, içmek veya insanın bedeniyle yaptığı sair faaliyetler anlaşılmamalıdır. Burada kastedilen salt olarak bedensel muhtaçlığı soyut bir kavram olarak düşünmektir.

Dolayısıyla insanın iki ana cihetini kuşatan temel ve tümel bir araz olarak ihtiyaç, alt kategorilere ayrılarak insanın maddi ve

manevi tarafına hitap eden muhtelif tikel ihtiyaçlarını içermektedir. Söz gelimi ihtiyaçlar insanın bireysel manada manevi ve maddi ihtiyaçlarını dile getirme veya ailesinin, toplumunun veya neferi olduğu bir davanın mesajını duyurma ihtiyacı olabilir. Öte yandan insan kendi hikâyesini ibret için, varlık ispatını göstermek, hünelerlerini ortaya sermek, fasit olan durumu tashih için de anlatma gereksinimi duyabilir. Bir haksızlığı izale etmek, dile getirilmeyen veya getirilemeyen bir gerçeği gün yüzüne kavuşturmak için de anlatır. Bütün bu sayılanları insan vicdan duygusunu kaybetmemişse anlatmak zorundadır da. Fakat bu zorunluluk gelişi güzel doğal bir zorunluluktur.

Peki insan neden kendi hikâyesini anlatma gereksinimi duyar? Bu soruyla yukarıda saydıklarımızı maddeler halinde ele alarak kısaca konuyu açmaya çalışalım.

Önyargıları yıkmak:

Bir birey eğer muayyen bir konuyla ilgili toplumda yanlış bir algı ve gerçeği yansıtmayan bilgiler varsa ve bu bilgiler önyargı hâlini almışsa bunu yıkmak için kendi hikâyesi de o konuyla direkt bağlantılıysa bu durumda kendi hikâyesini meseleyi açıklığa kavuşturmak için kaleme alıp yahut diğer mecralar vasıtasıyla bunu ilgili kesime duyurma yoluna gidebilir.

Hüner ve maharetini sergileme ihtiyacı:

Kişi eğer yazı kabiliyeti ile temaşa ettiği görsel detayları ve olayları harikulade bir tarzda kaleme alıp iyi şiirler, hikâyeler veya senaryolar ortaya koyabiliyorsa, bu durumda o kişi yazı maharetini diğer insanlara da gösterme ihtiyacı hissedebilir. Dolayısıyla bu ihtiyacı yerine getirerek mutlu olabilir.

Mazlum ve mağdurların sesi olmak:

Vicdanının sesine kulak asan her âdemoğlu, imkânı nispetinde dile getirilmeyen/getirilemeyen konuları dile getirmek, üstü kapatılan haksızlık ve adaletsizliklerin örtüsünü kalemle kaldırıp açarak mazlum ve haksızlığa uğramışların sesi olabilir.

İbretler ve dersler sunmak:

Eğer bir insan kendi başından geçen bir olayın cemiyete faydalı olacağı kanaatine varırsa bunu yazıya dökerek diğer insanlara ve kuşaklara ders ve ibret niteliğinde olan, kendi yaşadığı hikâyeyi kaleme alabilir.

Yalan ve iftiraları çürütmek:

Belirli bir kişiyi veya kitleyi hedef alan yalan haberleri çürütmek veya iftira söz konusu olduğunda bunun aksini ispat etmek maksadıyla da insan kendi hikâyesini anlatarak bu hususlara değinebilir.

Diğer yandan toplumun bir ferdi olan insan sosyal bir varlık olması hasebiyle diğer toplum fertleriyle etkileşim içinde olmayı arzular ve onun bundan ayrı olarak düşünülmesi varlık gayesine aykırıdır. Toplum bireyleriyle etkileşim içerisinde olan kişi bilhassa kendisini tanıtmak ve karşı tarafı tanımak ister. Bu onun tabiatına konulan bir ihtiyaçtır. Başından geçenleri paylaşmak, fikir teatisinde bulunmak, tavsiye alıp vermek de buna dâhildir. Çünkü insan düşünen bir canlıdır. Mantık dilinde bu “hayvan-ı natık” şeklinde zikredilir. Her ne kadar “natık” lafzına düşünen manası verilse de bizim Türkçede kullandığımız nutuk atma yani konuşma eyleminde bulunmayı da söz konusu lafız ihtiva eder. Nutuk arazi veya özelliği bazen ses tonları aracılığı ile bazen de kaleme sirayet ederek gerçekleşir. Böylece insan gerek söylemsel olarak gerekse yazısal olarak bir ihtiyacı olan kendisini anlatma ve buna bağlı anlaşılma gayesini ortaya koymuş olur.

Filhakika insan doğru anlaşılma ister. Doğru anlaşılan insan bununla karşı tarafın sevgisini de celbeder. Sevgiyi celbetmek demek, tüm kötülüğün dışta kalması, yok olması demektir. Çünkü sevgi, iyiliğin kaynağıdır. Ayrıca sevgi belki de en büyük ihtiyaçtır. Kendisini doğru anlatmakla bir nevi doğru anlaşılma hedefler âdemoğlu. O, bunun farkında olsa da olmasa da bu böyledir. Sevgi tümel ve kaynak ihtiyaçtır. Az evvel maddeler hâlinde değindiğimiz hususlar da aslında ya tamamen sevgi eksikliğinden ya sevginin az olduğu durumlarda ortaya çıkan bir takım bozukluklar nedeniyledir ki, o durumların bertaraf edilmesi de sevginin varlığı

ile mümkündür. Yahut sevginin gerçekleşmesi için anlatılan bir yazı veya bir hikâyeye dayanır ki, onu da ele almıştık.

Netice itibarıyla insan, sevginin hasıl olması için kendi hikâyesini ve gayretini ortaya serdeder. Sevgi o kadar kapsamlı ve genele hitap eder ki, ondan tüm canlılar hatta nebatatlar dahi nasibini alır. Dolayısıyla ihtiyaçlar skalasının zirvesi sevgidir diyebiliriz. Zira bütün yollar sevgide kesişir ve nihai varılan nokta odur.

HİKÂYENİN KENDİ ÖYKÜSÜ

ramezan k. sahebdivani

~iran~

Bir insan neden nefes alır? Veyahut neden koşarken terler? Bunların cevabı neyse, “İnsan neden hikâyesini anlatır?” sorusunun cevabı da aynı şekildedir diye düşünüyorum. Yani ilk başta ve her şeyden önce bunu doğal bir ihtiyaç gibi görüyorum. Koşarken vücut içeriden teri dışa vurduğu gibi yaşarken de insan ruhu ve psikolojisi hikâyesini dışa, yani yazıya ve anlatıma vurur. Fakat bu dışa vuruş farklı biçimde yorumlanabilme potansiyeline sahiptir.

Bu soruların cevabı, aynı zamanda insan ruhunun derinliklerinde yatan en temel ihtiyaçlardan ve hayat dürtülerinden birine ışık tutabilir: İnsanın anlam arayışı. Yaşam, yalnızca doğup büyümek, gezip dolaşmak, çalışıp tüketmek ve ardından ölmekten mi ibarettir sadece? Yoksa bu yaşam kısıntı ve parçacıklarının hepsini birbirine bağlayan ve insanın tüm boyutlarını bir bütün hâline getiren bir hikâye arayışı ve inşası da söz konusu mu? Bu açıdan bakıldığında hikâye anlatma, yaşam kısıntılarını bir arada toparlayıp bir bütün olarak sunmanın en önemli araçlarından biridir.

Hikâye anlatmak, aynı zamanda insanın kendini, evreni, hayatı ve çevresini anlamlandırma çabası olarak da yorumlanabilir. İlk çağlarda ve avcılık dönemlerinden itibaren, mağaraların ve kayaların duvarlarına kazınan çizimler, bu arayışın ilk izleri ve yazılı kayıtlardır. O zaman o resmi çizmeseydiler onların hayatında neler eksik olacaktı? Duvara resim çizmeleri yemeklerine eklenmiş baharat ve tuz gibi onların hayatını daha tatlı kılmakta olduğu için muhtemelen bu işi yaptılar. Mesele sadece tecrübe aktarımı ve eğitim de değil. O duvarlara çizilen resimler, aynı koşarken vücudun dışa vurduğu ter gibi insanlık ruhunun dışa vurduğu, kaçınılmaz

bir anlatı ve hikâyenin kaçınılmaz ihtiyacının tezahürüdür. Burada dikkat çeken diğer bir husus bu resim çizmelerin yalnızca bireysel olmamasıdır. Yani aynı zamanda toplumun ve tüm insanlığın hikâye anlatma ihtiyacının da bir tezahürüdür.

İlk çağdaki hikâye anlatımının bu kadar üzerinde durmaktan kastım, o hikâyelerin sistematik ve planlı anlatımdan çok doğal dışavurum biçiminde samimi şekilde muhtemelen her gece ateşin etrafına toplanıp anlatmaları ve bazen de onların bir kısmının duvarlara yansımalarının çok samimi, doğal olmasıdır ve bu açıdan çok önemlidir. Yani insan neden hikâye anlatır sorusunun cevabını laboratuvarlarda beynin hikâye anlatmakla ilgili fonksiyonlarını incelemekten ziyade mağara resimlerini incelemekle daha iyi verebiliriz. İlkel insanların mağaralara resim çizme ve hikâyelerini anlatma ihtiyacı, felsefi olarak insanın varoluşunu anlamlandırma çabasıyla ilişkilidir. İnsan kendi doğası gereği çevresini anlamlandırmak ve deneyimlerini bir düzene oturtmak ister, ister ki biraz içi rahatlasın ve gerçeği düzene sokamamasından kaynaklanan gerginlikleri anlatıda düzene sokarak huzur bulsun. Ayrıca bu anlatılar, izler ve çizimler sonlu olan insanın sonsuzluk arayışı isteğinden kaynaklanmış da olabilir. Ölüm ve unutulma korkusuna karşı bir direnç, bir ölümsüzlük arayışıdır. İlk insanların bu resimleri kalıcılık ve sonsuzluğun simgesi olan taşlara ve kayalara çizmeleri bunun en önemli kanıtlarından biridir. Çevre ve kaotik doğanın karşısındaki kırılgan varlıklarını dile ve resme dökerek kendilerine bir sonsuzluk inşa etmişler.

Psikolojik ve toplumsal açıdan düşündüğümdeyse, mağara resimleri insanların deneyimlerini paylaşma ve bir topluluğa ait olma ihtiyaçlarının dışı vurumu ve tezahürü gibi gelir. Hikâyeler ve anlatılar toplulukları bir arada tutan en güçlü kolektif bağlardan biridir. Bir milletin millî, yöresel, yerel ve evrensel destanları, bir toplumun ruhunu, inançlarını, zaferlerini ve trajedilerini taşımaktadır. İlkel insanlar için hayatta kalmak sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda duygusal bir çabaydı. Bu resimler, avlanma sahnelerini, doğayla ilişkilerini ve inançlarını resmederek hem grup içindeki bireyler arasında bir bağ oluşturdu hem de gelecek kuşaklara aktarmanın bir yolu oldu.

Sonuç olarak, bence hikâye anlatımı insanın derinliklerinden su gibi akıp gelen doğal bir eylemdir. Fakat bu suyun başlangıç çeşmesi ve sonunda varacağı nokta meçhul. İşte bu yüzden insan neden hikâye anlatmaya ihtiyaç duyar, sorusunun kesin bir cevabı yoktur. Ancak, belki de bu cevapsızlık, sonu belirsiz olan hikâyeler kadar, hikâyelerin kendi öyküsünü de büyüleyici kılar! İşte bu yüzden hikâyeleri fazla açığa çıkarmadan burada bitiriyorum!

SU GİBİ, SONSUZLUK GİBİ

sara muliç
~sırbistan~

Doğum yılı ile ölüm yılı arasındaki çizgiye ne sığar? Sahip olduğumuzu sandığımız ne varsa, asla bizim olmadığını ve olmayacağını anladığımız anda geriye ne kalır? Bizi “hiç” olmaktan kurtaran şey ne?

Tıpkı gözümüzün rengini veren ve bizi özgün kılan iris gibi, hikâyemiz de biriciktir, tektir. Şahit olduğumuz evrenin bu boyutunda, bir insanın hikâyesi eşsiz ve tekrarlanamazdır. Her şey Bir’dir, biz de eşi benzeri olmayan hikâyemizi anlatırken aslında *birliğe* tanıklık ederiz.

Değil aynı yere gitmek, aynı musikiyi dinlemek, aynı filmi izlemek; iki kişi aynı noktaya baksalar bile, o noktayı görme açıları hiçbir zaman aynı olmayacaktır. Dış dünyadaki olaylar, duygu ve düşüncelerden oluşan içimizdeki dünyayı şekillendirerek hikâyemizi oluşturur. Ve o, gönlümüzde çırpınan ve gökyüzüne hasret kalmış bir kırlangıç kuşu gibidir. Kuş uçmak istediği an, biz de hikâye anlatma ihtiyacı hissederiz.

“Hikâye anlatma biçimleri ve tarzları zamanla ve koşullara göre değişir, ancak hikâye anlatma ihtiyacı hep devam eder ve hikâye akmaya devam eder, anlatmanın sonu yoktur.” demiş İvo Andrić. Hikâye su gibidir. Bir damla yağmur toprağa düşüp, nehire, oradan da denize nasıl karışıyorsa, bir hikâye de düşüncelerden, anılardan, duygulardan doğar, aktıkça derinleşir ve nihayetinde bir bütün oluşturur. Su, döngüsünü asla kaybetmez; hikâye gibi akıp giderken bitmez, tükenmez. Sonsuzluğu hatırlatır. Spinoza’nın felsefesinde insana özgürlük ve mutluluğu getiren sonsuzluk, insanın varoluşunun temelidir. Biz de hikâye anlatmakla, sonsuzluğa yaklaşmayı, onun bir ucundan tutmayı, parmaklarımızın arasında hissetmeyi deneriz.

Ömrümüze hikâye ile başladık. Ninni dinledik, masal okurken hayal kurduk. Hayata bir hikâye dinleyerek başlamak, onun tüm sonraki akışlarını belirleyeceğini gösterir. Hikâye, geçmişle geleceği birbirine bağlayan kadim bir olgudur. Hikâye ebedidir. *Kale* adlı eserinde Mehmed Selimoviç şöyle der: “Herkes konuşur. Konuşmak, zamanı öldürmenin, hayatta kalmanın, akli korumanın yoludur. Her hikâyede bir gerçeğin ama aynı zamanda açıklanamayan, sadece yaşamın kendisinin olduğu bir şey vardır.”

Hikâye, insanları bir araya getiren bir araç olarak, köprüler kurar, engeller yıkar. Her ne kadar bireysel olsak da, hepimizin hikâye anlattığı gerçeği, evrenselliği ve tüm insanlar arasındaki kopmaz bağı kanıtlar. Hikâye, bizi birleştirir, ortak bir insanlık deneyiminin yansıması olarak zaman ve mekân ötesinde bizi birbirimize bağlar.

Unutmaya karşı direnen, hayatımızın melodisini çalan ve onun yegâne armağanıdır hikâye.

ANLATILMAYANLAR YARIM KALIR

sena şeker

~avusturya~

Doğum ve ölümün çizdiği keskin sınırlar arasında güzergâhı belirsiz bir yolun yolcusuyuz. Düşe kalka yürüdüğümüz bu yolda, bizden önce geçenlerin izlerini sürüyor, bıraktıkları kadim bilgileri katlayarak, keserek, bükerek bir sonraki adıma taşıyoruz. Sonu gelmeyen bir arayışın içinde, bilmediklerimizin, kaybettiklerimizin, bulamadıklarımızın nihayetinde kendimizin peşi sıra koşuşturuyoruz. Neden ve nasıl soruları bu güzergâhta meramımızı dile getirerek bize kılavuzluk ediyor. Cevapları bulmaktan ziyade arayışın kendisi bize bir teselli veriyor. Ne aradığımız çoğu zaman muğlak olsa da fitratımız gereği hakikatin peşinde koşturuyoruz.

Bu zaman diliminde kâinat, birey ve hayat üçlüsünün iç içe geçtiğini ve birbirini etkileyerek sürekli devindiğini tecrübe ediyoruz. Bu üçlü yaşam boyunca anlam arayışını besler; kendimizi keşfettikçe kâinatı anlamlandırmaya çalışırız, kâinatı anlamlandırdıkça yaşamı derinlemesine kavramaya çabalarız. Belki de en çok sorduğumuz sorular “Ben kimim? Niçin varım? Nereden geldim? Nereye gidiyorum?” olur. Bu sorulara kimi zaman din, felsefe ya da bilim aracılığıyla yanıt ararız. Kimi zamansa bireysel deneyimlerimizle yaşadığımız yolculuklarda cevaplar bulmayı umarız. Bazen büyüklerimizin gözlerinde, duruşunda, yüzlerindeki her bir çizginin derinliklerinde bugünkü hâlimizin sorularına dair izler ararız. Tek başına çıktığımız bir yolculuktaysa kendimizi yoklarız. Bazense bir çocuğun masumiyetinde kaybettiklerimizi buluruz. Yanıtlar her arayışta değişse de aslolan istikameti kaybetmeden ve itidalden şaşmadan arayışa devam etmektir. Bu anlam arayışında yolumuzu bulmaya çalışırken hikâyemizi hem başkalarına aktarma hem de onların hikâyelerini dinleme ihtiyacı duyarız. Dünyada iz

bırakmak, yaşadığı devrin toplumsal olaylarını gelecek nesillere aktarma ihtiyacı olarak da nitelendirebiliriz. Çünkü bir bakmışız varız, bir de bakmışız yokuz. Bizden iki, üç nesil sonra çevremizde hatırlanmayacağımız bir dünyada yaşamı anlamlı kılama arzusunun peşinden gitmeye ihtiyaç duyuyoruz.

İnsanın hikâye anlatma ihtiyacı yalnızca sözlü ya da yazılı ifadelerle sınırlı değil; yaşamımızın her alanına yayılmış durumda. Henüz kâğıt, kalem, hatta alfabe yokken dahi farklı yöntemlerle günümüze kadar ulaşan hikâyeler var. Eskilerin mağara duvarlarına çizdikleri resim ve sembollerle duygularını, ritüellerini ve düşüncelerini aktardıklarını görmemiz mümkün. Zaman zaman anlatılar sözlü olarak da iletmeye devam etmiştir. Şiirler, efsaneler, destanlar ve mitler aracılığıyla hikâyelerin kuşaktan kuşağa anlatılmasının sonucunda günümüze kadar ulaştığını görüyoruz. Homeros'un *İlayda* ve *Odyseia* destanları, Sümerlerin *Gılgamış Destanı* gibi eserler, tarihi, kültürü ve değerleri yaşatmak için anlatılan en eski örneklerdendir. Yazının icadı, hikâyeleri daha kalıcı kılmıştır. Taş, kil tabletler ve papirüsler üzerine yazılanlar günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır.

Anadolu'da hikâye anlatımının zarif bir biçimi olarak geleneksel nakış ve işleme sanatları, bireylerin duygu dünyasını ve toplumsal belleğini yansıtan, kendine özgü bir üslubu olan güçlü bir anlatı dili sunar. Nakışlarda kullanılan renkler ve motifler, yalnızca estetik bir tercih değil aynı zamanda bir hikâye anlatma çabasıdır. Örneğin çeyiz için işlenen bir kuş motifi evlilikte mutluluk dileğini simgeler, kilimlerde sıkça rastlanan pıtrak motifleri, dönemin zorluklarına ve mücadelelerine delalet eder. Bu görsel dil, yüzyıllardır süregelen geleneksel anlatımın en ince örneklerindendir. Motiflerdeki her detay, işleyen kişinin duygularını, belki de dillendiremediklerini bugüne taşıyan hikâyelerin bir parçasıdır.

Günümüzde ise bu anlatı ihtiyacı yeni formlar kazanarak devam ediyor. Sosyal medya ve diğer dijital platformlarda insanların hikâyelerini kısa videolar, fotoğraflar ya da anlık paylaşımlar aracılığıyla aktardığını görüyoruz. Ancak birçok şeyde olduğu gibi, hikâyeler de hızla tüketilen bir meta hâline geldi. Eskiden destanlar ağızdan ağıza dolaşıp yıllar boyu etkisini sürdürürken günümüzde

birkaç saniyelik videolar ve hızla tüketilen görseller hikâyelerin derinliğine gölge düşürüyor. Uzun anlatılar, yerini kısa ve yüzeysel paylaşımlara bıraktı; derin anlam arayışları özetlenmiş, hızla geçirtilmiş içeriklere dönüştü. Tüketim hızı arttıkça hikâyeler yüzeyselleşti. Bu hızlı akışta kaybolansa, hikâyenin kendisi değil, belki de hikâye anlatımının insana kattığı derinlik ve anlam arayışı oldu. Buna rağmen anlatma arzusu ve hikâye paylaşma ihtiyacı devam ediyor. Yazmak ya da anlatmak kelimeleri bir araya getirmekten öte yaşamın gerçekliğini kendi penceresinden yeniden kurgulamak ve dönüştürmektir. İnsan aynı kalıyor fakat devir değişiyor, bu da insanın yaşamını, hâlini, tavrını etkilediği gibi yeniden şekillendiriyor.

Anlatılmayan hikâye içimize dert olur, ağırlaşır ve bir süre sonra bizi yormaya başlar. “Anlattım kurtuldum” deriz bazen, çünkü içimizde biriktirdiklerimiz dile geldiğinde ya da kâğıda döküldüğünde yükümüz hafifler, zihnimiz dinlenir. Düş dünyamızı meşgul edenleri akıl süzgecimizden geçirip demlendirerek yeniden anlamlandırırız. Derdimizi paylaşmak, sohbet etmek, muhabbet beslemek bir başkasının bizi dinliyor olması düşüncesiyle zihnimizi dinlendiririz. Eskiler “Derdini anlatmayan derman bulamaz.” demiş; yani anlatmak, bir nevi şifa arayışıdır. Anlatmaktan kasıt sadece sözel bir ifade değil; yukarıda da bahsettiğim gibi, metot ne olursa olsun derdimizi, hikâyemizi paylaşmak zihnimizi yoran düşünceleri anlamamızı sağlar. Ortaya bir eser, sanat doğduğundaysa bizden çıkmış olur ve kendiliğinden gider muhababını bulur.

Ezcümle, insan hikâye anlatmadan duramaz. Yaşadıklarını sözle, hissettiklerini işlediği nakışlarla, gözlemlediğini çektiği karelerle, kurguladığını ekrana yansıttığı kesitlerle, düşlediğini kâğıda akıttığı mürekkeple ya da çizimlerle... İnsan hikâyesini, derdini, düşüncesini, düşlerini anlatma ihtiyacı duyuyor. Çünkü paylaşarak anlam arayışını sürdürüyor. Hikâyeler paylaşıldıkça büyür, yankılanır ve sadece anlatanın değil, dinleyenin de parçası olur. Eğer bir hikâye anlatılmazsa, zamanla eksilir, tamamlanmadan yarım kalır. Herkes, kendi hikâyesini anlatma sorumluluğunu taşır ve onu en iyi anlatan yine kendisidir. Ben anlatmazsam başkası anlatır benim hikâyemi. Başkası anlatırsa yarım kalır. *O anlatmasın, sen anlatma, ben anlatayım.*

EŞİKTEKİ BEN

sevda bayraktar

~fransa~

“Bir kapının size kapalı olması ne kadar nahoş
bir şeydi ama bir odanın içerisinde kilitli kalmak
belki de ondan daha da beterti.”

Virginia Woolf- Kendine Ait Bir Oda

“Durma evladım eşikte, uğursuzluk getirir!” derdi rahmetli babaannem. Çocuktum; güler geçerdim onun bir parça endişe biraz da gizem sezilen bu ikazlarına. Filozoflar gibi düşünüp dilleri döndüğünce anlatıp aktarmaya çalıştıklarını, kadim bir geleneğin son emanetçileri olduklarını hissedip fark etmeden. Anlat hele, neden uğursuz olsun ki, diye dizinin dibinde oturup dinlemeden. Ne mektep, ne medrese görmüştü halbuki; aktardıklarına dair dimâğında ne mimari, ne semiyolojik, ne kültürel bir dayanak yâhut mâlûmat mukayyet değildi. Roland Barthes okumadığı gibi, hâfızası mitolojik hikâyeler ve birtakım eski Türk inanışlarından da beslenmemişti. Bu sebeple yeraltında yaşayan, kötülüğün başı Erlik’ten ve kapı eşiklerinde duran demir başlı yedi oğlundan da bihaber olduğu mevzuunda sizi temin edebilirim. Oysa biliyordu; deyişinde belki onun bile farkında olmadığı bir hikmet gizliydi. Eşik arada, arasatta bir mevkiydi. Yeri geliyor yol geçen hanına dönüveriyordu, yeri geliyor *ins* ve *cinin* top oynadığı yere...

Onun zihninde eşik habis ve korkunç varlıkların uğrağıydı. Öyle ki, mutlak mânâda mekân değildi. Gelip geçenlerin, geçip gidenlerin oyalanmadan terk ettikleri yerdı. Zira esas olan; yol, menzil, varmaktı.

Hakîkatte insan ruhunun derinliklerinde baş kaldırmaya hazır o serkeş ve asi yönün oyalanmaktan ve ayaklanmaktan hoşlandığı bir mekândı eşik benim için. Ne büsbütün dışarıda, ne tüm varlığıyla

içeride olma hâliydi. Namütenahi, davetsiz ve mihmandarsız bir mevcudiyetin mekânıydı. Kapalı kapıların, kilit ve sürgülerin mühürleyip muhafaza ettiği kişisel ve mahrem mekânlardan bir adım önceydi eşik. Ve öte yandan yine uçsuz bucaksız bir düzlemde konumlanan kamusal alanı ve evrenseli takdim eden basamaktı. Sadece sayısız geliş ve gidişlerin aralığı değildi benim gözümde. Konforlu ve korunaklı bir seyir mevzisiydi aynı zamanda. Olan bitene görgü tanıklığı etmek, anlatılanı dinlemek, belki bir miktar tahayyül ve tefekkür etmek dahi mümkümdü. Bir iskemle kapıp tam pervazın altına, hususiyetle eşik taşının üzerine yerleşirdim. Hem içeride olmanın huzur ve güven verici hissiyatı hem de dışarıya bir adım mesafede vadedilen oyun, keşif ve tecrübe dünyasına yakınlığı... Konfor alanı dâhilinde, dalgalar ve akıntıyla boğuşmaya gerek olmaksızın, iki eliyle küpeşteyi sımsıkı kavramış, güverteden aşağı ayaklarını bir öne bir arkaya sallayan, hayaller dünyasında yüzen bir çocuğun masumiyeti ve umursamazlığı ile. Gözümün önünde gelişen ve dönüşen dünyayı bulduğum mevkiden temaşa etmek çok daha tatlı ve hakiki geliyordu. Suya sabuna dokunmadan, odaklanıp hissedebileceğimi düşünüyordum belki de.

Ancak bu kadardı. Dahasını tecrübe edebilmek için, bir adım ileri geçmek ve sonsuzluğa uzanan fırsatlar âlemine dalmak gerekirdi. Bu her yiğidin atılabileceği türden bir serüven değildi; en azından o yiğitliğe vâkıf olduğumdan emin değildim. Kâh çiğ ışığın maruz bıraktığı aydınlıkta tutsaklığı kabul etmek kâh rüzgârın tayin ettiği yöne savrulmak, ufuk çizgisinin pusun ardında kaybolduğu dar patikalardan, sarp kayalardan geçmek, yokuşları tırmanmak gerekirdi. Üstüne bir de yol üzerinde ötekiyle karşılaşma ihtimalini de gözetmek lazımdı ki, bu en ürpertici olanıydı. Bunları göğüslemeye hazır olduğum konusunda ciddi şüphelerim vardı.

Buraya kadar sabır ve belki bir parça merakla gelen okuyucu haklı olarak şöyle düşünebilir; iyi ama, eşik mefhumunun “insanın en büyük ihtiyacı olan hikâyesini anlatmak” hususu ile ne ilgisi olabilir? Yaklaşıyoruz; bir lahza daha sabır istirham ediyorum.

En zor şartlar altında bile, yazmak insanın kıyas ve tartışma götürmeyen, en kıymetli ihtiyaçlarından biri olagelmiş. Bu ihtiyacın belki de en görünür olduğu yerlerden biri savaş zamanları

olmuş. Hayatı ve özgürlüğü türlü tehlikelere maruz bırakılmışken; insan yaşadıklarını, gördüklerini sadece olup bitmiş bir olaylar silsilesinden çekip, geride kalanlara ve ilerisi için anlamlı bir şâhitliğe dönüştürmek istiyor. Kriz anları, olağanüstü durumlar ve belki de sadece gündelik hayatın bile çoğumuzun göz ardı ettiği yahut farkına dahi varmadığı olağaniçi kıymetteki hâller, insanın kendi hikâyesini sahiplenme, onu anlatabilme kudretini ve yetisini barındırıyor özünde. Bu manada eşik benim için tüm bitiş ve yeniden başlangıçların mahaliydi. İç dünyamda keşifler yapmak, sabırla yol almak mümkündü muhakkak ancak tek başına yeterli değildi. İçerisi yazarın, dış dünyanın çıkmazlarından kaçtığı ancak kendi çelişkilerinin hakikatinde kavrulduğu yerdi. Zihnin fiziksel sınırlarını oluşturan, aynı zamanda dile de sınırlar çizen bir fildişi kulesiydi. Eşik, iki âlem arasında etkileşimi sağlayan bir geçit görevi görüyordu kanımca. Yazar için yeri geliyor süzgeç, yeri geliyor fikirlerin kuluçkaya durduğu bir mevziye dönüşüyordu.

Oysa her zerresine âşına olduğu eşiğin saydamlığı ve pürüssüzlüğünde artık tutunamaz hâle gelen yazar, çatlakların, çıkıntılarının, mukayeseye tabi tutacağı yeni yüzeyler, nesneler, hâller arayışına giriyordu. Muhafızı olduğu mahremiyetin büyüsunü kendi ürettiği ve giderek tutsağına döndüğü sistemin dışlılarına yem etmeden, onu dış dünyanın nazarına kavuşturması gerekiyordu. Artık gelecek diye bir endişesi vardı. Ziyadesi ile kendinde olma hâlinin nihayet yazıyla dışa vurması hayati bir önem arz ediyordu. Yazacaklarıyla diğerlerine ulaşabilmeyi, dokunabilmeyi, kim bilir belki tesir edebilmeyi tahayyül ediyordu. Zihnimde uçuşan efkâr ve kalbimi kuşatan dert, kelimeler ve cümleler vasıtasıyla, kâğıt üzerinde dahi olsa vücut bulmak için can atıyordu. Yazar-metin ve metin-okur arasında mimarideki eşiğe benzer bir çeşit mesafe seziyordum. Ortaya çıkan metinle önce kendim hesaplaşıyordum, daha sonra aynı eşikten okurun geçtiğini hayal ediyor ve belki de ikna olduğunu ümit ediyordum. İç dünyamda yakaladığım ihtimaller ve kovaladığım gölgelerin birlikteliğinde, okurla yoldaş bir serüvene evriliyordu yazı.

Öte yandan yazmak, yeri geldiğinde bir şahsiyet, bir haysiyet meselesi olmuştu. Bunu yakın dönemde, Gazze’de vuku bulan

soykırıma şahit olmamızla çok daha iyi anlıyordum. Burada yazı sadece bir toplumsal hafıza kaydı tutmak için değil, aynı zamanda ve bilhassa direnmek, direnişi canlı tutmak için de elzem bir araçtı. Olan bitenin kaydı takvime düşölür gibi yazılmamalıydı sadece; kelimeler düşmanın kalbine yeis ve dehşet, mazlumun yüreğine inşirah ve cesaret; bilmeyenlerin, bilmek istemeyenlerin kulağına kar suyu kaçırmak için var olmalıydılar.

Aynı zamanda his ve düşünce dünyasına ayna olacak bir muhatap arıyor yazar. İçine dert, zihnine meşgûliyet olanın dış dünyada yankı bulmasını, ortak bir şuuru, bir vicdanı harekete geçirmesini istiyor. Takılıp kaldığı ayrıntıları başkalarının da fark etmesini, kaybolduğu yolların kıymetini, şahsını ulaştırdıkları mekânların tanınmasını, yüzleştiği gerçeklerin bir başkasını da düşündürmesini diliyor.

Yazmanın fitri bir iş olup olmadığını bilmiyorum ancak emin olduğum şu ki, insanın kendini ifâde etme arzusu, nefes alıp vermesi kadar hayati. Yazı hususunda sarf ettiğimiz idrak ve devamlılık belki de kalp atışlarımızın ritmine eş değer bir ehemmiyette. Okuduğu kitaplar, takip ettiği yazarlar, katıldığı buluşmalar, seminerler, eğitimler, yaptığı geziler ve yürüyüşlerin nihâyetinde, yazar dâima kendi yalnızlığına geri dönüyor. Buralardan elde ettiği destek, fikir ve önerilerle, kalem ve kâğıtla yahut klavye ve ekran karşısında muhayyilesi ile başbaşa kalıp, yalnızlığına meydan okurcasına yüzleşiyor. Elde ettiği ham madde ve kendine has o ritmi harmanladığı yazı vesilesiyle, derin ve katmanlı bir keşif sürecine yelken açıyor. Bulunduğu ve onda var olmaya çalıştığı toplumun yaşantısına, kültürüne zıt düştüğünde, insan anlam arayışı içine düşüyor; yol, yordam, üslup arıyor. Özüne bağlılığa ihanet etmeden, çağının kimlik sıkıntısı, sorunları ve verdiği bedelleri ölçüp biçerek, çeşitli süzgeçlerden geçirerek bir kimlik inşa ediyor. Kendini bize büyük anlatıcı olarak tanıtan ve yegâne amacının asırlardır dayattığı egemenliği kan, ter ve göz yaşına rağmen sürdürmek olan o makûs dünyaya karşı, önce şahsına, akabinde etrafına ve nihayetinde topluma alternatif sunma çabasında.

Hikâyesini anlamlandırma çabasında olan yazar, bu anlamın kayda değer olduğunu kabul ettiğinde onu okurla buluşturmakta artık bir beis görmüyor. Gerçi bu ihtimali düşüncelerini kaleme aldığı

anda göze almış, kabul etmiştir ama bu kabullenişin hazmı zaman gerektirebilir. Bir kitabın basılmasına rıza gösterdikten sonra acaba insan okunmamayı, bilinmemeyi arzu edebilir mi? Yazdıklarını okurla buluşturmayacaktıysa - en azından bu ihtimali göz önünde tutarak - bir insan, yazar mıydı hakikaten?

Hasılı, insan nasıl olur da bunca emeği, arayışı, direnci sırf bencil ve şımarık bir yazma dürtüsü ile yaptığını ileri sürebilir diye düşünmeden edemiyorum? Yazdım çünkü yazabiliyorum deyip geçmek mümkün mü? İnsan yazar. Derdine derman arar da yazar. Varlığına delil arar da yazar. Şahitlik etmek için, kendini ve diğerini yüreklendirmek, teselli aramak, gayretini aktarmak, sesine yankı arayıp, o yankıyı bulup, boşlukta kaybolmamak, kendisine dokunanı başkalarına da hissettirmek için yazar. Hatırlamak, hatırlatmak da ister yazar. İyi, güzel ve adil olana ulaşmak için yazar. Esir edilmek istendiği mevkiden sıyrılıp, eğri ve eğreti sözde düzene çomak sokmak için yazar. Hiç kimsenin benim yerime düşünmesine gerek yok dediği anda kendi hikâyesini kaleme alır. Düzenin gerçekliğine karşı, kelimelerle işlenmiş, kendine has ve bir o kadar asıl bir gerçeklik inşa eder.

Âlem-i fanide varlık serüvenimiz bir eşikten geçme hâli. Bulunduğumuz merhaleye atıfla, bu kadarı benim için kâfi, ötesine lüzum yok demek gibi bir imkân mevcut değil. Eşiğin dingin ancak edilgen konumundan sıyrılıp, olan bitene seyirci kalmadığımız, istesek de göz yumamayacağımız ve müdahale etmekten başka çaremizin olmadığı bir yoldur yazmak. “Dünyada sanki bir garip veya bir yolcu gibi ol.” düsturunu benimsemiş, mimari/şahsi eşiği aşmış, maddi boyuttan, ruhâni boyuta doğru yol alan bir sergüzeşt yazarınki.

“Öyle madem, büyük sözü dinle; durma eşikte!” derdi babaannem.

ANLATTIĞIM KİMIN HİKÂYESİ?

sümeyye sabuncu

~almanya~

Varoluş çizgisindeki ilerleyişte, taklit ile başlayan her yolculuk tahkikine doğru ilerlemedikçe tekrara düşen insanın, sistemin içerisinde silik bir kimlik olmaktan kaçması mümkün değildir. Yeni çağın yeni insanları olarak, popüler kültürün heyecanlı ritminde, artık bir dayatmadan ziyade istek ve istikrarla sosyal medyada yerini alan herkesin hikâyesini bir anlatıya çevirdiği mevcut durumda; hikâyeyi anlatma eylemi insanın en büyük ihtiyacı olmaya devam ederken, kimileri için bu zamanla şekil değiştirdi. Söz ve yazı yerini bir dakikadan daha kısa “story”ler, Türkçe karşılığı ile “hikâyen” kısmına bırakmış oldu.

Böyle bir ilerleyiş beraberinde “influencer” tanımı ile yeni bir meslek dahi doğurdu. Dolayısıyla öznel yaşanabilen hayatların yerini de daha nesnel hayat formları almış oldu. Ve böylece, insan kendi oyunundaki ilk perdesine itekleniyor bile diyebilirim. Çünkü yaşantınızdan keşfi çıkardığınızda, geriye toplum çoğunluğundan kopamayan, aynı giysilere, aynı kitaplara, aynı damak tatlarına, hatta aynı anılara sahip olan o kalabalıkta yerinizi almış olursunuz. *Storyler* yönetir ve yönlendirirken birkaç paylaşım ile hikâyesini anlattığını zannetmeyi, insanın kendisini tekrar etmesinden daha fena görüyorum; çünkü bu sefer tekrar edilen bir başkasıdır. O hâlde yaşantılar bu denli aynıyken bu anlatılanlar kimin hikâyesi?

Bu konuda “Günümüz, krizi yaşa ya da anlat arasında seçim yapmakta değil, yaşa ya da paylaş alternatifinde bulur.” diyor Chul Han. Ben ise buna bir de “yaşa ya da taklit et”i eklemek istiyorum. Sekülerizm, kapitalizm ve modernite selinin önünde cüruf gibi ilerlerken insan, yazan da okuyan da kendisi olmaya devam edebiliyor mu?

Aslında hikâye anlatmak oldukça fitridir; çünkü Allah da kitaplarında geçmişî hikâye ederek anlatır. Bu fitri duyguyla hareket eden insan, çocukluğundan itibaren hikâyeleriyle büyümüş ve gelişmiştir. Okuldan eve gelen çocuk, işinden evine dönen baba, onları evde bekleyen anne, askerden dönen bir genç, gurbetten gelen bir gurbetçi, hacdan dönen bir hacının anlatmak için çırpındıkları hikâyeleri olurdu. Ve bunlarla değerler oluşur değerler yaşatılır, acı tatlı hisseler alınır. Ancak şu an bu üç dişli, paslı çarka yenik düşen, hikâye arama ya da olmaya değer bulunan serüven, yavaş yavaş son buluyor.

Timsahın dişleri arasında boynu kanarken bir maymunun, gözü hâlâ yiyemediği muzda kalabilir; çünkü iştahı gözünü kulağını bağlamış, ölüm anını bile elinden almıştır. Aynen ayette buyrulduğu gibi “Onların kalpleri vardır, bunlarla idrak etmezler; gözleri vardır, bunlarla görmezler; kulakları vardır, bunlarla işitmezler.” Aynı şekilde haz ve hıza düşmek duyuları bastırır, hız sonunda sağır eder gözler yorulur hikâyenin yerini deneyim alır. Ancak bu döngünün içerisinde yine de var olma arzusu, zahmetsiz erişilmiş bir bilinirlik konforu sağlarken bulaşıcı bir körlüğün ihtimalsiz bir metafor olmadığını gösterebilir. Hatta bunu Halil Cibran: “Yoksa yalnız konfor mu ve konfor ihtirası mı, o bir eve sürüne sürüne girerek misafir gibi oturan sonra ev sahibi gibi yerleşen, nihayet efendi kesilen hırsız mı var? [...] Konfor iştihası, ruhun ihtiraslarını öldürür sonra sırta sırta cenazesinde yürür...” diye ifade etmiş.

Bunun ötesinde de bir serüvene başlayabilmek, mümkün gözükmeyecek kadar ümitsiz olmak da fıtrat dışıdır. İnsan eşref bir varlık olmaya devam edebildikçe her şey imkân dâhilindedir. En nihayetinde olacaklar vücudun hâlâ zararı tanıyan, atar toplar yollarından başlayacak. Köprüler inşa edildi diye uçurumların korkusunu unutmaya gerek yok, karşının sırtına orman yolundaki patikalardan da erilebilir. Yolculuklardır hikâyelere ayı ya da güneşi şahit kılan. Tatmayan bilmez derler o zaman bilen de unutmaz unutturmaz. Sözü uça yazısı kalır.

HİKÂYE ANLATMAK: BİR VAROLUŞ ÇIĞLIĞI

şebnem hamurcu

~fransa~

“Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın, ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada’nın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.”¹

Yazmak, kalbin sessiz çağlayışıdır. Göğüs kafesinde esir olan kelimeler kâğıda dökülür ve kalabalıklara haykırmaya başlar. İnsan, yazarken temel bir eylemden yola çıkar: anlatmak. İnsan için anlatmak, tarihten bu yana görüldüğü üzere, hep vazgeçilmez bir ihtiyaç olmuştur. Mağara duvarlarına çizilen resimler ve eski parşömen yazılarından beri fark edebileceğimiz bu anlatma çabası, zaman içerisinde mitler, masallar, destanlar ve fıkralar gibi anlatılar aracılığıyla da kendini göstermiştir. Aslında tüm bu anlatılanlar hikâye başlığı altında toplanabilir. Hikâyeler anlatılmak içindir ve her insan aslında kendi hikâyesini anlatır. Peki insanın en büyük ihtiyacı neden hikâyesini anlatmaktır?

“Yaşamak anlatmaktır”. Bu cümleyle Byung-Chul Han Anlatının Krizi’nde bize yaşamakla anlatmak arasında sıkı bir bağ olduğunu ifade etmektedir. Öyle ki, yaşamadan anlatamazsın, anlatamazsan gerçek anlamda yaşamış olmazsın. “Gerçek anlamda yaşamak” derkenki kasıt bir nevi varlığını kanıtlamaktır. Zira yaşadığımızı biz ve bizi uzaktan veya yakından tanıyanlardan başka kimsenin bilmesi

1 Sait Faik Abasıyanık, *Son Kuşlar*

mümkün değildir. Dolayısıyla var olmanın zaruri yollarından bir tanesi tarihî ve kültürel aktarım sağlamaktır. Hikâyeler, bilgiyi ve değerleri kuşaktan kuşağa taşımanın en etkili yollarından biridir. İnsanlar tarih, ahlaki değerler ve kültürel kimliklerini hikâyelerin gölgesinde koruyup muhafaza etmiştir. Tarihçi Yuval Noah Harari'nin de dediği üzere, "İnsanlar hikâye anlatma becerileri sayesinde kendilerine her koşulda kadim bir kimlik yaratmayı başarırlar"². Aktarım sağlandığı takdirde insan var olduğunu böylelikle bir sonraki nesillere ıspatlayabilir ve aktarımın devam edebilmesi için yeni hikâye ve anlatılara zemin oluşturur.

Hikâye anlatmak, nesilden nesile bir aktarım sağlamaktan öte, iç dünyamızı dış dünyamıza aktarma görevine de sahiptir. Kelimeler soyutu somut hâle getirir ve bu somutlama çabası gerçekleştikçe iç dünyamızdan dış dünyaya bir pencere açılır. "Hikâyeler böyledir, bazen sadece bir kişi dinlesin diye anlatılır. Bir kişi çünkü dünya demektir. Dünya da hikâye..." der Nermin Yıldırım.³ Bir hikâye anlatıldığı zaman, sadece kelimelerle bir dünya inşa etmiyoruz; aynı zamanda o dünyanın içine kendimizi de yerleştiriyoruz. Hikâyelerle kurduğumuz bu küçük dünya, en derinimizde olanları gün yüzüne çıkarmasından ötürü diğer tüm küçük dünyalarımızla birlikte dış dünyada yerini alır. Hikâyeden dünyaya evrilen bu yolculuk, dünyadan varlığa kadar uzanır. İçimizdeki soyut dünyayı kelimelere dökmediğimiz, anlatılarla somutlaştırmadığımız sürece varoluşumuzu nasıl kanıtlarız? Her şeyin hızla eskidiği, vefasızlığın ve unutkanlığın başrolde olduğu bu cihanda kendi yerimizi nasıl koruruz? Hikâyemizi anlatmak, "ben de varım!" serzenişimizdir. Var olmanın en metaforik tezahürüdür. H. G. Wells'in de dediği gibi : "İçsel ve dışsal dünyalarımızın bilimsel ve sanatsal çabalarla ısrarlı biçimde keşfi, günümüzde hiçbir sınır koyamayacağımız ya da hiçbir belli biçim veremeyeceğimiz güç ve faaliyet gelişmelerine yol açacaktır."⁴ Hikâyene somut bir ayna tutmazsan, varlığın da soyut kalmaya mahkumdur. Anlatmak, var olmaktır; ve hikâye anlatmak insanın kendi sessizliğine savaş açmasıdır.

2 Yuval Noah Harari - 21. Yüzyıl İçin 21 Ders

3 Nermin Yıldırım - Dokunmadan

4 H. G. Wells - Açık Komplo

Hikâyeyle kendi sesimizi duyururken sesimizi daha çok duymaya başlarız. Kulağımız sesimizle tanış olur ve kendimizi tanıma yolculuğuna daha derinden devam ederiz. Anlattıkça sesimizi duyururuz, sesimizi duyurdukça kendimiz de daha iyi duyarız ve duydukça kendimize aşına olmanın yolları açılır. Hikâyemizi anlatırkenki dilimiz burada bir ayna görevi görür. Hikâyemizde kendimizin daha yalın bir şeklini görür ve kendimizle yüzleşme fırsatı buluruz. Yani aslında anlattıkça kendimizi anlarız. Kendimizi daha iyi anlamamız da daha iyi anlatmamıza sebep olur, böylelikle de dünyadaki varlığımız daha sağlam delillere dayanmış olur. Bu en üretken kısır döngüdür. Hikâye, içimize dışardan bakmamıza olanak sağlar. İçimizdeki karmaşa bazen dışarının ferahlığına ihtiyaç duyar çözülmek için. Dışardan içeri açılan bir pencereyle en gizli köşeler bile görünür. Çünkü geniş bir açıyla tüm kör noktalar ayan olur.

Hikâye anlatmak, ilk bakışta gerçeklerden kaçma isteği gibi görünse de, aslında gerçekle daha sağlam bir bağ kurmayı sağlar. Gerçek ve hikâye arasındaki metaforlar ekranı bize dünyadaki yerimizi seyrettirir. Bunu yaparken de en derinimize, yani his ve duygularımıza hitap eder. Çoğu insanın savunduğu üzere gerçekliğe götüren yol, saf mantıktan değil, duyguların şarkısıyla uykusundan uyandırılmış mantıktan geçer. Anlatıcı hikâyeyle kalbe dokunur ve böylelikle zihnimizde daha önce hiç yanmamış ışıkları yakar. Bu aydınlık içerisinde insan nihayet kendi varoluşunun farkına varır ve dünyada yeri sağlamlaşır. Varlığını nihayet kanıtlamış insanlar topluluğu, hikâyenin aktarım gücüyle bu köklü varoluş felsefesini nesilden nesile aktarır. Byung-Chul Han'ın da dediği gibi, "Anlatılar bir topluluk yaratır"⁵ ve her topluluk hikâye anlattıkça mütemadiyen var olur. O yüzden hikâye anlatmak yalnızca bir eylem değil, var olmak için bir isyandır.

UNUTMAMAK ADINA ANLATMAK

tuana yüksel

~almanya~

Sen anlatmasan

Ben anlatmasam

Biz anlatmasak

Nasıl çıkar hakikatler aydınlığa?

Yirmi dört saat bitti, hikâye silindi. Ekrandan kayboldu ve biz daha içselleştirmeden başparmak hızını alamadan diğer hikâyeye... ve geçti.

Hızın arttığı bu çağda paylaştığımız anların varlığı saniyelik. Bir kelebeğin ömründen daha kısa, zihinde belirmeden süpürülüyor. Gözler görmekten yorgun, beyin tembelleşiyor, düşünmemekten. Bir kas misali kullanmadıkça güçsüzleşiyor. Önüne geleni yutuyor zihin. İhmalkâr bir zihinle, algısız bir şekilde birer birer tüketiyor eline geçeni. Dikkat süremiz kısalдықça sabırsızlaşıyoruz. Başparmağını kaydıra kaydıra, tükenmek bilmeyen bir içerik akışının tâ ortasında. Ha baktım ha bakacağım derken yalnız bir göz atmak, sadece bir düşünceye kafanı banmak, dalmadan, tefekkürün yanına varmadan. Binge-Eating. Anlık bir haz, biraz dopamin-geç. Âh, kimsenin vakti yok, durup... ve geç!

Ekranların pili tükendiği an siyah ekran yutuyor *insan varlığı adına yarattıklarımızı*. Kısa ömürlü bir ölümsüzleştirme çabası veya yanılması. Üstelik insan fıtratı gereği unutmaya meyilliyken. “İnsan nisyana maluldür” demiş atalarımız. Yani tabiatı gereği var olan bu unutma meselesine karşı koymak adına kalıcılığa taliptir insanoğlu. Kalıcılık hem bir diri tutma hem de bir aktarma fiilinin dayanağıdır. Bu nedenle yaşanmış olayların getirdiği deneyimleri unutmamak ve canlı tutmak adına bu birikimlerin yazı, resim veya

farklı aktarım çeşitleriyle anlatılması gerekmektedir. Başka bir sözle, anlatı olmasaydı insanlığın bugüne kadar katettiği yollar ve biriktirdiği deneyimler günümüze kadar ulaşamazdı ve bu dünyadan silinip giderlerdi. Hafızasız bir toplumda gelişim imkânsız ve bir medeniyetin inşası da olanaksızdır. Sisifos'un döngüsü gibi bir çıkmaza yelken açar anlatısız bir dünya. Delikli bir kovaya su doldurmaya benzer. Unutmamak için anlatmak, sürdürülebilmek adına. Çünkü insan anlatmazsa unuttur. *Unutanın vay hâline...*

Her defa yeniden ve yeniden hatırlamalı ve hatırlatmalı şu hayattaki var oluş nedenini, çabalarının gayesini. Toz taneleri gibi konup süpürülmemeli. Halis niyetle kökler toprağa, dallar bulutlara yön vermeli ki, eşref-i mahlûkat bulsun sesini.

Anlatıya dönmek hem zihinsel hem duygusal güç gerektirir çünkü ayak izlerine bastığımız algoritma iç içe istife edilmiş bir olgudur ve iplerimizi biz sezmeden çeker. Bu akıştan kopmak bilinçlilik ve kuvvet gerektirir

Öte yandan anlatı bir dinleme eylemi gerektirir ve dinlenme hâlini usulca yüreğe ilştirir. Her hikâye dinleyicisi ilk olarak kendini unutmalı, satırlarda kaybolmalı ki anlatılanı anlayan kulakla işitsin. O an gerçekten kopup yeni düşüncelerde süzülmeli ve kalbinin tasdik ettiğini kendi hakikatine işlemeli. Bu hayat hengâmesi içerisinde kaybolan zihinlere tutunulacak bir dal, yönlerini belirleyecek bir pusula oluverir anlatı bu bakımdan. Bize anlam(an)ın kapısını aralar. Bizi kimi zaman bir çatı altında kimi zamanda bir sobanın etrafında toplayan anlatılar günümüzde bizleri kuru ışıklık ekranlara kilitler. Var olmaktan yoksun bir şekilde ve zihnin tükettiği *fast information* ile birlikte insan, aramakta olduğunu bulamaz veyahut aramakta olduğunu betimleyemez. Kendimizi hızlı bir akışın içinde, hiçbir dalı kavrayamadan, bir menderesten diğerine sürüklenirken buluruz. Bu sonu gelmeyen akışa yüklediğimiz mana, suyun yüzeyinden ötesine geçemez ve burada anlatı bize hakikatin kapısını aralamamıza yardımcı olur.

YAZMAZSAM ÖLÜR MÜYÜM?

yasemin kelkit

~almanya~

Her şey ben yaşarken oldu

Bunu bilsin insanlar

Yiten Şimdi'nin ardından hangi ağdı yaksak boş. Zira çağın zapt edilemez çocuğu sosyal medya, hız ve tüketim ayarlarımızla oynamaya devam ederken zaman algımızı da devre dışı bırakıyor. Artık durup düşünemeyen, zamandan bağı koparılmış, sonsuz bir çizginin üzerinde (her şeye rağmen) bir nokta olduğu unutturulmuş varlıklar olarak içimize attıklarımız, zaman kavramıyla temas etmediği müddetçe yamacımızda gölgelenen bir kara deliğe doğru akıp yitiyor. Bize dayatılan, lakin hayatta kalmak için de güle oynaya kabul ettiğimiz şey, bir nevi *zamansal sezaryen*. Yolda, sokakta yüzüne bakmayacağımız, yere düşse durup kaldırmayacağımız, otobüsü kaçırsa sırada yer vermeyeceğimiz insanların iş yerlerine, arabalarına, hatta yatak odalarına davet ediliyoruz düzenli olarak. Değil evin, yatak odası kapısının dahi üç defa tıklatılmadan girilmeyeceğini unutan nesiller olarak, göz kapaklarımızı saniyelik değişen içeriklerden, videolardan sakınmamız neredeyse imkânsız. İçimize doluşan hep başkaları. İnsanın bu kalabalıkta, bu gürültüde, varlığını daima yitiren şimdide kendini bulması mümkün mü? Bulmak şöyle bir yana dursun, aramayı düşlemesi nasıl da ütöpik... Neyse ki ütöpi kurmacaya yakın bir yerde duruyor da iş yine yazarın başına düşüyor.

Hayatta her şey zamana tabiidir. Doğum dokuz aya, gün yirmi dört saate, Şeb-i Ârus bir geceye... Ekilen her şeyin bir mevsimi, zamana bırakılanların bir günü vardır mutlaka. Bu yüzden insan da *birdenbire* yazar olamaz. Zamanla, tecrübe edindikçe, kelime dağarcığı genişledikçe, içindeki sancının şiddeti arttıkça eli kalem tutmaya başlar. Sözün uçup gitmesi onun için bir derttir artık; bu bakıma yazarın en doğal gayesi, onu ehlileştirip, sararacak sayfalar

arasında kendine yer edinmesini sağlamaktır. Ancak sözü kurtarma teşebbüsünde bencillikten arındırılmış değildir elbette. Çünkü kelimeler, şan şöret popülerlik için yazarların da sayfalarını süsler. Bu durumda iki şey, yazının kalıcılığını belirler: zaman ve niyet. Kendine, *sırf kendi (metası)* için bakmak isteyenlerin niyetleri okur tarafından sezilir ve sözleri zamana emanet edilmez. Bugün vardır, yarın yok. İyi bir okur, iyi bir kurgunun da ötesinde samimiyet bekler, beklemelidir. Nitekim onun da hayatını değiştirecek olan *bir başkasının* kelimeleridir. *İl Postino* filminde, geçimini balıkçılık yerine postacı olarak sağlamak isteyen naif ama devrimci ruhlu Mario Ruoppolo’yu ölüme götüren şey, dostu Pablo Neruda’nın kelimelerinden ziyade inandıklarından başkası değildir...

Ölüm, yazarın kadim dostlarındadır. Yazma süreci boyunca kelime mezarlıklarında gezinir, kelime topraklarını eşeler yazar, en uygun kelimeleri, cümleleri bulabilmek için. Kazının bir de ruhsal boyutu vardır ki en az kömür madenlerindeki kadar tehlikelidir. Yazar, bu kazı boyunca ne denli derine inmeyi göze alırsa karşılaşacağı manzara da o kadar ürkütücü, patlamaya yakın olabilir. Ancak yazar yalnız bu kazı sayesinde okurdaki ölü toprağını kaldırabilir. Bu durumda yazar kendini bilmeyi ne denli göze alırsa, okura da kendini o denli tanıma fırsatı sunar. Tanınmak, en iyi ihtimalle dönüştürür. Daha iyi bir arkadaşa, daha iyi bir komşuya, daha iyi evlada. Kısacası daha iyi bir insana. Zira herkes eşit ve aynı şartlarda göğüsleyemez hayatın sınavlarını. Bazılarımıza doğruyu anlatacak yalnızca bir kitaptır. Bu yüzden yazarın da *neden yazdığını* iyi bilmesi gerekir. Şahit olduğumuz acıları anlatmak için yazmak, yapabileceklerimizin en alt noktasındadır. Bir beden azaları gibi birbirine duyarlı, birbirine destekçi olanların arasında yazar, hiç şüphesiz o bedenin elidir. Ona düşen, yazdıklarıyla o bedenin ayaklarını kuvvetlendirmek, yeniden ayaklanmasını sağlamaktır. Descartes’ın düşünce denklemi bu durumda şöyle genişletilmelidir: *görüyorum, öyleyse yazıyorum*. Çünkü anlatılacak hikâyeler, yazarın gördüklerindedir. Onun bakmadığı yerde hikâye solar, görmediklerinde kelime tütmez – o anlatmıyorsa kimse hayatından emin olamaz. Ancak asıl ölüm, asıl dert yazarın *anlatamadıklarındadır*. *Ya ben öleyim mi söylemeyince*’dir yazarın kalemini keskinleştiren. Yunus’u Dostoyevski’ye, Dostoyevski’yi Sait Faik’e eviren, işte bu nefes darlığında gizlidir...

YEMEK, İÇMEK ONDAN SONRA DA ANLATMAK MI?

yasin durat
~avusturya~

Yemek, içmek ondan sonra da anlatmak mı? Böyle bir ihtiyaç sıralaması olabilir mi? Belki de olması gereken sıralama böyledir.

Neden hikâyemizi anlatma ihtiyacı duyarız? Anlatarak elimize bir şey geçer mi? Bunun gibi sorular her zaman anlatma sevdası olan insanların aklını ve zihnini meşgul etmiştir. Aslında çoğu zaman çok net bir sebebi ve cevabı yoktur bu sorunun. Anlatma arzusunun insandan insana değişkenlik gösteren bir sebebi olabilir. Anlatma ihtiyacı bazı belli sebeplerden olabilir, örneğin: öğrenmek, hatırlamak, unutmak, çıldırmamak, ölümsüz olmak, ün, para ve beğenilmek gibi. “Dostlarım beni daha çok sevsin diye yazıyorum” der mesela Gabriel Garcia Marquez. Bunlar başlıca sebepler ve daha nicesi. Benim amaçlarımdan bir tanesi ise deneyim aktarımı diyebilirim.

Anlatmak güzel bir şey ama hangi şekilde anlatmak, diğer önemli soru. Hikâyesini anlatmak isteyen bir insan bunu birçok şekilde yapabilir.

Baktığımızda belki hemen her insan anlatmaya konuşarak başlar. Bu durumda uykuya dalarken dinlediğimiz masalların ve hikâyelerin etkisi büyüktür. Sonra aynı masalları dinleye dinleye biz anlatmaya başlarız. Sonra yeteneğe bağlı olarak hikâyeler, şiirler ve şarkılar yazılarak anlatılabilir. Hatta o yazılan şarkıları herhangi bir enstrüman eşliğinde ezgili bir biçimde söylenebilirse kitaplara sığmayacak duygular anlatılabilir.

Kelimelerle arası iyi olmayan birisi ise resimler çizerek istediğini aktarabilir diğer insanlara. Ama ben yazarak hikâyesini anlatma

ihtiyacı üzerinde durmaya çalışacağım. Yazarak anlatmak bile kendi içinde bir sürü kategorilere bölünüyor ama buna belki sonra dönebiliriz.

Sebebi kesinlikle şu diyemem ama kendimi bildim bileli insanlara hikâye anlatmaya çalışırım. Çocukluğumda, nerdeyse bir el büyüklüğünde, kalın bir kitaba benzeyen bir takvimin arka sayfalarındaki fıkralarla tanıştım. Bu fıkralar beni “anlatma sevdası” büyüsunün tam ortasına attı ve orda öylece terk etti. Sadece birkaç cümlelik hikâyelerle birinin ruh halini değiştirebilmek, belki birini güldürüp mutlu edebilmek bana çok sihirli bir olaymış gibi geldi hep. Bu sebeple ertesi günü beklemeden diğer “günün fıkrası”nı anlatmak üzere okuyup ezberledim. Çok geçmeden fıkra kitaplarım oldu. Bunların arasında en değerlisi “Nasreddin Hoca Fıkraları” oldu. Sonra bu fıkralar zamanla yerini öykülere, romanlara bıraktı.

Bir keresinde yazdığım bir öyküyü küçük kuzenlerimden Esra okumuştı ve hiç beklemediğim ve unutamayacağım bir yorum yapmıştı. “Abi sayende anneannemin gençken nasıl yaşadıklarını, neler yaptıklarını öğreniyorum. Bunları hep merak ediyordum zaten” dedi.

Bu söyledikleri aslında benim de hep merak ettiğim bir şeydi. Ben de hep büyüklerimizin nasıl yaşadıklarını merak ederdim. Kendimi şanslı sayabilirim çünkü birçoğu aramızdan ayrılmadan kendi hikâyelerini kendi ağızlarından dinleyebildim ama genç nesil bu konuda bu kadar şanslı olamayacak. Bu nedenle bu minik konuşma bana uzun soluklu bir motivasyon kaynağı olacağı benziyor.

Fransız asıllı Çek yazar Milen Kundera “Kimsenin söylemediğini söylemek için yazıyorum. Kimsenin söylemediğini söylemek, herkesin söylediğinin tersini söylemek anlamına gelir. Demek ki, yazmak tersini söylemek zevkidir”. Anlatmak aynı zamanda bir zevktir.

Ayrıca gurbette doğup büyümüş biri olarak daha derin sebepler yükleyebiliyorum anlattıklarına. Bir ülkede “yabancı” olarak büyümek çoğu zaman çetin şartlar oluştuyordu. Okulda anadilin, dinin, kültürün farklı olması neticesinde doğan karmaşalar bu zorlukların başı oluyor genelde. Bu karmaşalar sonucu yüksek

potansiyelli bir “yabancı” gencin görmezden gelinip kayıplara karıştığı çok oluyordu maalesef. Sırf bu sebep için bile yazmalı insan.

Bizim için açılan yollar yoktu, belki belli belirsiz patikalardan geçtik. Ama bunun değişmesi bizim elimizde. O geçtiğimiz patikaları yollar yapmak, güzel yollar yapmak için çalışmak gerek. Sırf bu sebep için bile yazmalı insan. Bizden sonra gelip geçeceklerle.

Anlatmak, sadece anlatanın değil, dinlemesi gerekenin de ihtiyacıdır.

İNSAN RUHUNUN EZGİSİ: HİKÂYE ANLATMAK

zeynep zuhal kılınç
~belçika~

Hikâye anlatmak, çağlar öncesini kapsayan ve çağları aşan bir eylemdir. İnsan, kendi varlığını anlamak ve konumlandırmak için başka bir varlığa ihtiyaç duyar. Bu sebeple, kendisini yansıtacak bir zemin arar.

Bu zemin, insanın kendisini hem bireysel hem de toplumsal anlamda ifade edebildiği bir alan oluşturur. Hikâyeler, varlığımızı tanımladığımız, tecrübelerimizi aktardığımız ve duygularımızı paylaşabildiğimiz mecralar sunar.

Mesela bir çocuğun annesine gününü anlatması da bir hikâyedir, bir toplumun efsanelerini nesilden nesle aktarması da. İkisi de aynı ihtiyaçtan doğar: anlamak ve paylaşmak. Bu ihtiyaç, kendini ifade etme arzusundan ziyade bir bağ kurma çabasıdır. Engin Gençtan'ın *İnsan Olmak* adlı eserinde şu cümle geçer: “Bir insanı sevmek, onun gerçeklerini de anlamayı içerir.” Hikâyeler, işte bu anlayış, sevgi ve emek verme çabasının en güçlü yollarından biridir. İnsan anlattıkça hem kendini hem de muhatabını fark edip keşfeder ve böylece hayatı anlamlandırır.

İnsan neden hikâye anlatır? Anlatılan her hikâye, aslında bir iz bırakma, anlaşılma ve bir bağ kurma arzusunu taşır. İnsan, yaşadığı hayatı, deneyimlerini, acılarını ve sevinçlerini anlamlandırmak için ve en önemlisi bir mesaj iletmek için hikâyelere başvurur. Bu nedenle hikâye anlatmak, bir bakıma insanın kendisiyle ve başkalarıyla kurduğu bir diyaloga dönüşür.

Hikâyeler, çağlar öncesini kapsayan ve çağları aşan bir aktarım olduğundan yalnızca kendi dönemleriyle sınırlı kalmaz; geçmişle geleceğe taşır. Bir yazarın kaleminden çıkan ya da bir ozanın dilinden

dökülen hikâye, binlerce sene sonra bile aynı duyguyu uyandırabilir. Örneğin, Homeros'un *İlyada* ve *Odyseia* destanları, Antik Yunan döneminde ortaya çıkmasına rağmen, bugün hâlâ insanlık tarihinin etkili eserleri arasında yerini korumaktadır. Çünkü bu destanlar, sadece Truva Savaşı'nı ya da Odysseus'un yolculuğunu anlatmaz, aynı zamanda sevgi, sadakat ve ihtiras gibi evrensel duyguları da ele alır. Bu sebeple, binlerce yıl sonra bile bu tür hikâyeler, insanın varoluş sorularına ve sorunlarına bir cevap arayışında yol gösterici olmuşlardır. Dolayısıyla bu bize, hikâyelerin zamansız birer tanık olduğunu gösterir.

Bir insan, derin yaralarını sarmak için hikâyelere ihtiyaç duyar. Hikâye anlatmak, sadece kendini ifade etmek değil, aynı zamanda içsel bir iyileşme sürecidir. İnsan, kendisini daha iyi fark edebilmek ve içinde yaşadığı dünyayı daha iyi anlamlandırabilmek için içindeki karanlık alanlara ışık tutar. Bu ışığı en iyi, dilin ve anlatının etkisiyle ortaya çıkarır. Böylece anlatılan her hikâyede, aslında kendi iç dünyasında yaptığı bir yolculuğun izlerini taşır; her kelimedede ve her cümlede, yaşadığı hüznün ve sevinçlerin, kayıp ve kazançların etkisi bulunur.

Hikâye, insanın varoluşsal yalnızlığını aşma çabasıdır. İnsan, bir şeyleri anlatırken, yalnızca kendi dünyasını başkalarına açmaz, aynı zamanda kendi içindeki boşlukları da doldurur. Bir başka ifadeyle, hikâyeler sadece başkalarının duygu ve düşüncelerine tercüman olmak değil, insanın bizzat kendi derdine tercüman olmasıdır.

Dolayısıyla hikâye, sadece bir anlatım biçimi değil, bir varoluş şeklidir; insanın kendi kimliğini ve anlamını bulma çabasıdır.

Bugün hikâyeler sadece sözlü ya da yazılı değil, dijital platformlar yoluyla da insan ruhunun ezgisini çağlar ötesine taşıyan birer araç hâline gelmiştir. Her bir anlatı, zamanın ötesinde, insanın içsel dünyasını ve evrensel arayışını bir akis olarak istikbale götürür.

Dolayısıyla hikâye anlatmak, bir iletişim aracı olmaktan da öte, insan ruhunun en derin seslerinin zamansız bir paylaşımıdır. Her nesil, kendisinin bir parçası olan bu sesi aktarır, her hikâye çağları aşan ve insan ruhunun bir ezgisi hâline gelerek ölümsüzleşir.

İnsanın En Büyük İhtiyacı:

HİKÂYESİNİ ANLATMAK

Hikâyemiz, hikâye kavramının kendisinden daha büyük ve eskidir. O, bizi ve kendisini yazmaya devam ederken, bizim ona karşı en baştaki vazifemiz ise her zaman anlatmak olmuştur.

2024 yılının Ekim ayında III. Uluslararası Genç Yazarlar Buluşması'nda bir araya gelen 22 ülkeden 46 genç yazarın metinlerinden oluşan bu çalışma; varlığımızın delili ve en büyük ihtiyacımız olan hikâyemizi anlatmanın önemini tartışıyor ve hatırlatıyor.

